

KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT

2016. 2. szám

SZAKMAI SZEMLE

ALAPÍTVÁ: 2003

BUDAPEST

**A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
tudományos-szakmai folyóirata**

Felelős kiadó

Kovács József altábornagy, főigazgató

Szerkesztőbizottság

Elnök:	Dr. Béres János	vezérőrnagy
Tagok:	Árpád Zoltán	ezredes
	Dr. Fürjes János Norbert	alezredes
	Dr. Kenedli Tamás	alezredes
	Dr. Magyar Sándor	alezredes
	dr. Sabjanics István	főhadnagy
	Szabó Károly	ezredes
	Tóth Csaba Mihály	alezredes
	Simon László	alezredes
	Dr. Vida Csaba	alezredes
Felelős szerkesztők:	Dr. Kenedli Tamás	alezredes
	Simon László	alezredes
Olvasószerkesztő:	Tóth Csaba Mihály	alezredes
Tördelő szerkesztő:	Szabó Beatrix	törzsászlós

Elérhetőségeink

Postacím:	Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsa 1111 Budapest, Bartók Béla u. 24-26. 1502 Budapest, Pf. 117
Telefon:	Dr. Kenedli Tamás 30/738-7925 Simon László 30/999-5205
E-mail:	szakmaiszemle.kontakt@gmail.com
Weblap:	http://www.kfh.hu/hu/publikaciok.html

HU ISSN 1785-1181

TARTALOM

NEMZETBIZTONSÁG ELMÉLETE

DR. SOMOSKÖVI ÁRON

**A TERRORIZMUS ÉS A FINANSZÍROZÁSA ELLENI FELLÉPÉS
FELDERÍTŐ SZEMPONTJAI**..... 6

BIZTONSÁG- ÉS VÉDELEMPOLITIKA

NAGY PÉTER

**TERRORSZERVEZETEK FINANSZÍROZÁSA –
A KLASSZIKUS ÉS AZ ISZLAMISTA TERRORSZERVEZETEK
ÖSSZEHASONLÍTÁSA** 25

DR. FENYVES PÉTER

**AZ ISIS ÉS TÖRÖKORSZÁG KÖZÖTTI FESZÜLTSEGEK, TOVÁBBÁ
AZOK LEHETSÉGES GAZDASÁGI ÉS PÉNZPIACI ASPEKTUSAI...**

DR. BEBESI ZOLTÁN

**A DÉL-AMERIKAI TERRORSZERVEZETEK ANYAGI
FINANSZÍROZÁSA – MIRE IS JÓ A KOKAIN?** 54

TECHNIKAI RENDSZEREK

VESSZŐS GERGELY

**A TERRORIZMUS FINANSZÍROZÁSA ELLENI KÜZDELEM ÚJ
KIHÍVÁSAI – VALÓBAN CSAK JÁTÉKPÉNZ A BITCOIN?** 71

FÓRUM

DR. GÁL ISTVÁN LÁSZLÓ

**A TERRORIZMUS FINANSZÍROZÁSÁNAK FOGALMA ÉS
TECHNIKÁI A XXI. SZÁZADBAN** 81

DR. KIRÁLY ÁRPÁD

A PÉNZÜGYI SEKTOR ÉS A MAGYAR NEMZETI BANK, MINT FELÜGYELETI SZERV SZEREPE A TERRORIZMUS FINANSZÍROZÁSA ELLENI KÜZDELEMBEN	99
---	-----------

VASS GYÖRGY

A TERRORISTA MERÉNYLETEK FINANCIÁLIS KÖVETKEZMÉNYEI.....	115
---	------------

E SZÁMUNK TARTALMA	132
--------------------------	-----

CONTENTS.....	133
---------------	-----

SZERZŐINK	140
-----------------	-----

E SZÁMUNK LEKTORAI.....	141
-------------------------	-----

A TERRORIZMUS FINANSZÍROZÁSA ELLENI FELLÉPÉS LEHETŐSÉGEI CÍMEN 2016. MÁRCIUS 17-ÉN MEGRENDEZETT TUDOMÁNYOS KONFERENCIA KÉPEKBEN.....	142
---	------------

A PUBLIKÁLÁS FELTÉTELEI	149
--------------------------------------	------------

A TERRORIZMUS FINANSZÍROZÁSA ELLENI FELLÉPÉS LEHETŐSÉGEI

„Mottó: A terrorizmusban az ideológia változó, a pénzigény állandó!”

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat a Terrorelhárítási Központ és a Nemzeti Közszerológiai Egyetem fenti címmel és mottóval, közös szervezésben 2016. március 17-én rendezte meg konferenciáját. A terrorizmus témakör sajnálatos aktualitása számos előadást hívott életre, amelyek különféle nézőpontokból boncolgatták a problémát és igyekeztek a kezelésére vonatkozó korlátozó megoldásokra rávilágítani.

Visszatekintve a hallottakra, hasznos volt, hogy több földrész esetében is igyekeztek elvégezni a korábbi közismert, valamint jelen korunk terrorszervezeteinek működését biztosító pénzügyi finanszírozás sajátosságainak bemutatását, összehasonlítva azokat egymással. Ezek közül az előadók kiemelték néhány jellemző finanszírozási modellt, amit a terrorszervezetek alkalmaztak és alkalmaznak napjainkban is. Természetszerűleg a nagyobb fókuszpontot – tekintettel az általa véghezvitt mérhetetlen pusztításra és fenyegetettségre, amit a nyugati civilizáció irányába jelent – az ISIL működése, annak finanszírozása kapta. Látszólag fontos volt azoknak a hatásmechanizmusoknak a bemutatása is, amit komplex tevékenységével napjainkban is okoz.

A konferencia hiánypótló mivolta még abban is megnyilvánult, hogy a szűkebb értelemben vett szakmaiságon túllépve igyekezett elősegíteni a magyar társadalomban a **terrorizmus megelőzését** lehetővé tevő ismeretek és egy speciális biztonsági tudatosság kialakítását. Az ismerethiányon alapuló vélelmek és félelmek visszaszorítására, egy egészségesebb társadalmi tudat és szolidaritás meghonosítására törekedett.

Mindezekkel a célokkal egyetértve döntöttünk úgy, hogy a Szakmai Szemle 2016. évi 2. lapszámában kiemelt teret biztosítunk a terrorizmus finanszírozása elleni fellépés jegyében készített publikációknak. Ezúton is hozzá kívánunk járulni a témakörben dolgozó kutatók és szakemberek munkájához, oly módon, hogy a jelenlegi helyzet megismerésén túlmutató, korábban feltárt problémákat újabb információ-tömeggel támogassuk annak érdekében, hogy a nemzetbiztonság elméletéhez kapcsolódó területen megkezdett kutatás és párbeszéd tovább folyhasson az érintettek között.

Budapest, 2016. május 10.

a felelős szerkesztők

NEMZETBIZTONSÁG ELMÉLETE

DR. SOMOSKÖVI ÁRON

A TERRORIZMUS ÉS A FINANSZÍROZÁSA ELLENI FELLÉPÉS FELDERÍTŐ¹ SZEMPONTJAI

1. Bevezetés

A jelen publikáció arról igyekszik átfogóbb képet adni, hogy a terrorelhárítási tevékenység egyik részét képező felderítési munka milyen elvek mentén szerveződik, milyen aktuális kihívásokkal küzd, és milyen megközelítésből kezeli a napjainkban első számú biztonsági kockázatként értékelt dzsihadista alapú terrorfenyegetettség jelenségét.

A gyakorlati szempontú megközelítés nem a teljes körű tudományos igényesség szempontjait preferálja, de igyekszik azokat a lényegi körülményeket bemutatni, amelyek a hatékony felderítő tevékenység alapjait képezik napjaink Európájában, napjaink Magyarországon.

2. Szűkülő „keretek”, növekvő kihívások a dzsihadista² profilú terrorfenyegetettség kapcsán

2.1. Az európai perspektíva – Megérteni a fenyegetést

A 9/11 utáni időszakban bekövetkező erőteljes nemzetközi fellépés, a „terrorizmus elleni háború” (katonai és egyéb értelemben) meghirdetése kétségkívül katalizátor volt a rendvédelmi szervek, titkosszolgálatok hatékonyabb munkájához.

Álláspontom szerint a nemzetközi szervezetek³ által kidolgozott ajánlások, a nemzetközi jogi vívmányok hasznos és nélkülözhetetlen kiinduló alapot jelentenek, és elengedhetetlenek a terrorizmus és annak finanszírozása elleni küzdelem alapjainak letételéhez.

A fogalom-meghatározások egységességének problematikája, a terrorizmus és finanszírozásának módszertani bemutatása, a „sebezhetőségi pontok” megtalálása,

¹ A felderítés publikációban használt fogalma: a terrorelhárítási szempontból releváns információk beszerzésére, megismerésére irányuló tervszerű, célirányos tevékenység, amelyet a titkos információgyűjtésre jogosult szervezet a titkos információgyűjtés erőinek, eszközeivel, módszereinek alkalmazásával folytat.

² Dzsihadista kifejezés alatt az alábbi értendő: szunnita muszlim militáns ideológia, amely fegyveres harcra hív Allah ügye érdekében. Célja a muszlim területek védelme, a kalifátus újbóli megeremtése, az értelmezésük szerint hitehagyott muszlim közösségek (pl.: siiták) legyőzése.

³ Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), Financial Action Task Force (FATF)

kijelölése és a jog eszközeivel való védelmi vonal kiépítése az első lépés a hatékony felderítés érdekében.

Legalább ennyire fontos, hogy az egyes országok felelősséggel bíró állami és nem állami szervezetei mennyire képesek a helyi viszonyokhoz adaptálni a jellegüknél fogva általánosabb megfogalmazású szabályokat, és azt mennyire képesek lefordítani saját szervezeti intézményrendszerük nyelvére.

Az eredményesség érdekében – álláspontom szerint – a globális jellegű dzsihadista kihívásra nemzetállami szintű válaszokat kell adni, az európai sajátosságok figyelembe vételével, és az európai együttműködés intenzívebbé tételével egyidejűleg. Napjainkra az európai társadalmak reálisan szembesülnek azzal, hogy a probléma egyre jelentősebb mértékben belső eredetű, és saját társadalmakban gyökerezik.

Ez a megállapítás arra a tényre is rávilágít, hogy fordított esetben a nyugati államok az ún. „demokrácia-exporttal” nem tudják megoldani a közel-keleti radikalizálódás problémáját, hiszen az európai muszlim közösségek radikalizációja demokratikus társadalmakban zajlik.

A másod- és harmadgenerációs muszlim bevándorlók identitásválsága, a beilleszkedési problémák, a párhuzamos társadalmak kialakulása reális ténykérdés.

A sikeres rendvédelmi, titkosszolgálati fellépés alapvetése, hogy a dedikált szervezetek tisztában legyenek a fenyegetés jellegével, amely ellen fel kell lépniük, és ennek érdekében a jelenség teljes mértékű megértésére törekedjenek.

Míg a 9/11 előtti időszakban a dzsihadista terrorizmus jelentette fenyegetés elsősorban a muszlim világban elkövetett cselekményekben öltött testet, mára globális jelenséggé vált, elegendő, ha az ilyen alapon elkövetett cselekmények földrajzi elhelyezkedésére tekintünk.

A dzsihadista profilú terrorizmus jelentette fenyegetés – európai perspektívából nézve – az elmúlt évtizedekben jelentős változáson ment keresztül. Egyrészt Európa napjainkra a globális dzsihadista szervezetek egyik utánpótlási területévé vált. Másrészt Európa ezen szervezetek tevékenységének célpontja is, utóbbi elsősorban az USA vezette nemzetközi koalíció által folytatott terrorizmus elleni háború következménye, amelyben számos európai ország is részt vett/vesz katonailag.

Európai perspektívából nézve az iszlamista indíttatású terrorizmus jelentette fenyegetés nem újkeletű, de eredetében, ideológiai alapjában eltéréseket is mutat.

Az elmúlt évtizedekben az európai dzsihadisták számos dilemmával szembesültek (identitás, ellenségkép, stratégia, vallásjogi feljogosítás). Békés demokráciákban éltek, amelyekben értelmezésük szerint hitetlenekkel voltak körülveve, az iszlamizáció európai elterjedésének esélyétől megfosztva. A Korán sem tartalmaz egyértelmű iránymutatást arra vonatkozóan, hogy milyen szabályok érvényesek egy hithű muszlimra, aki nem muszlim területen él. Nehéz volt olyan

egyértelmű szerepet találni maguknak, mint a muszlim országokban tevékenykedő „elvbarátainknak”.

Az utóbbi évek tapasztalatai alapján azonban az ideológiájuk a „helyi” küzdelmekről egyre inkább az egységes globális agenda⁴ irányába mozdult el, amelynek eredményeképpen Európa és annak államai egyenként is célországgá váltak az ellenségkép meghatározásánál.

Ehhez hozzájárultak a nyugati országok részéről tapasztalt szubjektív sérelmek, amelyek a Próféta érték (karikatúrák, Charlie Hebdo kiadványai), illetve korlátozták a muszlim kultúrában bevett gyakorlatokat (pl.: fejkendő viselete, napi vallásgyakorlás lehetősége).

A 2000-es évek elején kis, izolált dzsihádisták csoportok jelenléte vált nyilvánvalóvá a nyugat-európai országokban, amelyek kezelése az elhárítással foglalkozó titkosszolgálatok, bünyügyi és rendvédelmi szervek részére egyszerűbb feladatokat jelentett (azonosítás, bomlasztás, megelőzés, letartóztatások). Ez javarészt összefügg az akkor még hangsúlyosan meghatározó al-Kaidához kötődő, lazább csoportokból álló szervezettel, amely könnyebben fennakadt a biztonsági szervek radarján.

Az al-Kaida és az Iszlám Állam narratívája szerint az iszlám folyamatosan a nyugati országok támadása alatt áll, és ezért állandó védelemre szorul. A globális dzsihádisták doktrínájának kiterjesztése a harcot kibővítette: minden hithű muszlim csatlakozhat ehhez a háborúhoz, földrajzi helyzettől függetlenül.

Az európai dzsihádisták új generációja az iszlám elleni háború szövetségeseiként tekint az európai országokra, amelyek ezen túlmenően belső politikájukban az iszlámisták értelmezésében iszlám-ellenesek.⁵

Nyugat-Európa nem szembesült a belső alapokon szerveződő dzsihádisták terrorizmus által jelentett közvetlen, mindennapi fenyegetéssel egészen a 2004-es madridi merényletek bekövetkezéséig.⁶

A madridi események hatása többrétű volt. A közvélemény és a társadalom számára ez jelentette azt a fordulópontot, amikor megérezték a fenyegetés közvetlenségét, és a terrorizmus mindennapi életre gyakorolt hatásait. A politikusokat és a döntéshozókat ráébresztette arra, hogy a madridi események „váratlansága” abban a tényben is gyökerezik, hogy a megelőző időszakban a dzsihádisták fenyegetést alulértékelték.

⁴ értsd: a csoport, szervezet tevékenységének célja, működési területe

⁵ Petter NESSER: Ideologies of Jihad in Europe <https://www.ctc.usma.edu/posts/individual-jihadist-operations-in-europe-patterns-and-challenges> (Letöltés ideje: 2016. 04. 27.)

⁶ Edwin BAKKER: Jihadi terrorist in Europe, p. 4., http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20061200_cscsp_csp_bakker.pdf (Letöltés ideje: 2016. 04. 25.)

A rendvédelmi és terrorelhárításért felelős szervezetek tekintetében a koordináció erősítése és a párhuzamosságok felszámolása volt a legfőbb „munkaszervezési” tanulság.

Előbbiekben túl az Iszlám Állam formájában egy olyan új, bizonyos szempontból az állami szuverenitás jegyeit magán hordozó, globális agendával bíró terrorszervezet jelent meg a színen, amely alapjaiban változtatta meg az elmúlt időszakban az európai biztonsági környezetet.

Az Iszlám Állam kapcsán több, a nyugat-európai biztonsági környezetre gyakorolt körülményt is kiemelhetünk:

- ellenőrzést és kontrollt gyakorol egy tényleges földrajzi terület felett, ahol bizonyos értelemben társadalomszervezési feladatokat is ellát (kinyilvánította a Kalifátus létrejöttét),
- földrajzi közelség (az IÁ-hoz csatlakozni kívánó személyek számára könnyen elérhető a térség),
- létrejött egy olyan entitás, ahol az iszlám előírásai szerint élnek (sharia) a szunnita muszlimok (hijra lehetősége adott),
- nyílt fenyegetés, és szembenállás a nyugati értékrendet képviselő államokkal, amely tényleges, fizikai értelemben vett harcokban realizálódik,
- egyértelmű üzenet, világos szerepek,
- professzionális propaganda tevékenység,
- az ideológiai támogatás, azonosulás tényleges cselekvéssé változhat az egyén szintjén (kiutazás, harci cselekményekben való részvétel, visszatérés).

A holland biztonsági szolgálat (AIVD) főigazgatójának értékelése⁷ szerint a 2013-ban tapasztalt dzsihádisták kiutazók/harcosok számának ugrásszerű megnövekedése kapcsán 4 tényezőt kell említeni:

- a folyamatok a háttérben zajlottak, konspiráltabb módon,
- véleménynyilvánítás szabadságának teljes „kihasználása” a büntetőjog szabta korlátokon belül,
- közösségi média hangsúlyos használata (hatékony, gyors, horizontálisan képes az információk egyidejű, nagyszámú továbbítására),
- a közösségi média használatának módja (decentralizált, gyors, képlékeny, a biztonsági szolgálatok egyéni szinten képesek fellépni, de a mozgalom egészére kiható hatása ennek nincs).

Európai perspektívából nézve félő, hogy a szír konfliktuszónába utazó európai személyekből egy olyan generáció jön létre, amely hosszabb távon is fenyegetést jelent:

⁷ <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/jihadism-on-the-rise-in-europe-the-dutch-perspective> (Letöltés ideje:2016. 04. 25.)

- háborús körülmények között megszerzett katonai tapasztalatokkal rendelkezik,
- kiterjedt kapcsolatrendszerrel bír,
- a radikális ideológia hordozói és terjesztői,
- saját köreiben megnövekedett státusszal bír, ezzel másokat is könnyen toborozhat.

Érdemes megemlíteni, hogy a kiutazó harcosok problematikája nem egyszerűen a kiutazás–harc cselekményekben való részvétel–hazatérés (amennyiben nem halnak meg) leegyszerűsített folyamatával ábrázolható.

Az általuk jelentett biztonsági fenyegetés ennél jóval összetettebb. Egyrészt egy részük feltehetően nem is kíván hazatérni „európai otthonába” (útlevelek nyilvános megsemmisítése, letartóztatás vár rá). Másrészt várható, hogy a külföldi és a „bennszülött” harcosok között feszültségek alakulnak ki, amelyek eredményeképpen a külföldi harcosok más dzsihádisták színtereire mennek harcolni, amelyek vagy tradicionális harctereknek tekinthetők (pl. Csecsenföld), vagy ahol a radikális szervezetek fiók-szervezetei tevékenykednek (Szomália, Jemen), továbbá a politikailag és szociálisan instabil országokba távoznak (Egyiptom, Líbia).⁸

Összegezve az elmondottakat megállapítható, hogy napjainkban az európai országok elhárítással foglalkozó szolgálatainak, bünyügyi és rendvédelmi szerveinek legnagyobb kihívása, a belső – saját társadalmak keretei között végbemenő – dzsihádisták radikalizáció és annak következményei elleni küzdelem. Ezt a küzdelmet több fronton kell megvívni:

- radikalizáció és az erőszakos szélsőségesek elleni fellépés, amely átfogó megközelítéssel kezelendő (preventív és represszív⁹ eszközök egyidejű alkalmazásával),
- kiutazó és visszatérő harcosok problematikája (dedikált jogalkotás a jelenség kezelésére, és ennek gyakorlati alkalmazásának kérdése, illetve szakemberek a deradikalizálódáshoz),
- bűnüldözési érdekek és az azzal esetenként szemben álló szabadságjogok (hatékonyabb bűnüldözés, megelőzés érdekében mennyire csorbíthatóak az EU alapvíványai),
- nemzeti illetve nemzetközi együttműködés intenzitásának és hatékonyságának fokozása (a titkosszolgálatok és a rendvédelmi szervek közötti információáramlás elősegítése).

2.2. Kihívások a terrorfinanszírozás elleni fellépés során

A terrorizmus finanszírozása szempontjából a szigorodó pénzügyi szabályok és ellenőrzés következtében elsősorban a bankrendszer, pénzügyi szektor, az NGO¹⁰-k

⁸ Sandra L. COSTA: European Jihadism – Some Thoughts on the Impact of the Syrian and Iraqi Conflict, University of Minho January 15, 2015, http://www.academia.edu/10233689/European_Jihadism_-_Some_Thoughts_on_the_Syrian_and_Iraqi_Conflict (Letöltés ideje:2016. 04. 24.)

⁹ szankció (elsősorban büntetőjogi) alkalmazására irányuló hatósági tevékenység

tevékenysége a terrorfinanszírozás elleni küzdelem szempontjából exponált területté váltak.

Ennek eredményeképpen a nemzetközi terrorszervezetek vonatkozásában szemmel látható csökkenés következett be a helyi sejtek, csoportok finanszírozási volumenében a terrorszervezetek központi oldaláról vizsgálva. A helyi terrorista csoportok/sejtek önfenntartóvá váltak, pénzügyi forrásaikban függetlenedtek.

A rendvédelmi szervek felderítő tevékenysége szempontjából a szigorú jogszabályi környezet nem feltétlenül eredményez könnyebb „cselekvési környezetet”, információszerző lehetőséget.

Az egységes elvek mentén szigorodó jogszabályi környezet eredményeképpen a terrorista csoportok finanszírozási módszere eltolódott a „hétköznapi” mértékű és formájú eszközök, források irányába.

A terrorista csoportok bevételi forrásai az alábbiak szerint csoportosítható:

- állami támogatás: az európai dzsihádista csoportok/sejtek tekintetében nem ismert ilyen jellegű;
- illegális tevékenység: bűncselekmények elkövetése, amelynek előnye a gyors, az állami intézményrendszereket megkerülő forrásgyűjtés;
- legális források: a „legbiztonságosabb” módszer, ugyanis a hétköznapi életben teljesen szokványos tranzakciók, jelenségek tartoznak ide (munkabér, szociális juttatások, legális gazdasági tevékenységből származó bevétel). Hátránya, hogy adminisztrációs szempontból sok nyomot hagy (állami nyilvántartások);
- támogatás, adományok: jótékonysági tevékenység, propaganda anyagok terjesztéséből származó bevételek, szimpatizánsok hozzájárulásai. A nemzetközi jótékonysági szervezetek, amelyek konfliktus zónákban vannak jelen, jelentős készpénz-állomány felett rendelkeznek, és közvetlen földrajzi-fizikai hozzáférést biztosítanak a „visszaélésekre”.

2.2.1. Az Iszlám Állam „finanszírozási” sajátosságai

A jelenleg Iszlám Államként ismert terrorszervezet¹¹ 2011 óta egyre inkább önfenntartó, a külső pénzügyi támogatástól függetleníttette magát, saját bevételi forrásokat teremtett. Az Iszlám Állam által uralt terület, mint létező földrajzi entitás lehetővé teszi a szervezet számára, hogy pénzügyi forrásainak portfólióját saját maga teremtsen meg, a rugalmasság és a tartósság igényének figyelembe vételével. A

¹⁰ a rövidítés jelentése: Non-Governmental Organization, azaz egy olyan szervezet amely nem része az államapparátusnak és tevékenységének elsődleges célja nem a profitszerzés, hanem egy – akár a kormányzat vagy társadalom által támogatott – közösségi érdek szolgálata

¹¹ Hivatalosan az Iszlám Állam 2014. június 29-én került kikiáltásra, miután az ISIS bejelentette a Kalifátus megalakítását, és nevét Iszlám Államra változtatta.

pénzügyi önfenntartás dominanciája miatt a szervezet pénzügyi forrásai, finanszírozása elleni fellépés is fokozottabb kihívásokat jelent.

Az Iszlám Állam belső forrásokon nyugvó pénzügyi infrastruktúrája lehetővé teszi, hogy kikerülje a terrorfinanszírozás elleni „hagyományos” intézkedéseket. A belső finanszírozás emellett ideológiai szabadságot is teremt, mivel a külső donorok sok esetben elvárásokat, követeléseket fogalmaznak meg a pénzügyi segítségért cserében.

A pénzügyi források két legfontosabb rendező elve:

- **függetlenség:** a finanszírozás túlnyomórészt saját forrásokból történjen, a külföldi támogatás aránya (diaszpórák, önkéntes donorok) ne legyen meghatározó. A pénzügyi források maradjanak hozzáférhetetlenek, így a nemzetközi pénzügyi-gazdasági szankciók hatása korlátozott.
- **diverzifikáció:** adók, váltságdíj, természeti erőforrások, nyersanyagok, energiahordozók, pénzügyi intézmények feletti kontroll megszerzése.

Az Iszlám Állam ellen irányuló légitámadások hatása nemcsak az IÁ katonai potenciáljának csökkentését célozzák, hanem a területi veszteségek révén, illetve a célzott (pl. olajfinomítók elleni) támadásokkal a szervezet pénzügyi bázisát, bevételi forrásait is gyengíteni hivatottak.

2.2.2. A nyugat-európai dzsihadista csoportok finanszírozása

A fent említett nyugat-európai „helyzetkép” megismeréséhez elengedhetetlenül szükséges az európai dzsihadista profilú terrorcsoportok finanszírozási környezetének, sajátosságainak megismerése. Ez nem csak az egyediségek felszínre hozatalát biztosítja, hanem – meglepő módon – néhány alapvető „beidegződés” hamis voltára is felhívja a figyelmet.

Ezek a körülmények mind segítenek abban, hogy a felderítési irányoknak melyik szegmensben kell erősödniük, hol küzdenek kihívásokkal.

Összességében megállapítható, hogy a terrorizmus finanszírozása kapcsán a legnagyobb kihívást az jelenti, hogy megállapítsuk: ez kifejezetten a terrorizmust finanszírozta.

A rendelkezésre álló adatok alapján lehetőségünk nyílik arra is, hogy a bevezetett, elsősorban nemzetközi és európai szintű kezdeményezéseken alapuló pénzügyi szigorítások mennyire sikeresek. Ebben a tekintetben megállapítható, hogy a vizsgált csoportok elenyésző hányada kapott külső/nemzetközi/pénzügyi támogatást, amely feltehetően a szigorúbb ellenőrzési, szabályozási környezetre vezethető vissza, így ebben az értelemben a szigorítások formálták a finanszírozási forrásokat.

Egy norvég intézet¹² által végzett, az 1994-2013 közötti időszakot vizsgáló tanulmány alapján átfogóbb képet nyerhetünk az európai dzsihádisták csoportok, sejték finanszírozásáról (források, mozgás, költségek). A széles körű dokumentáció alapján végrehajtott vizsgálat meglepő adatokat hozott felszínre.

Néhány hagyományos, a dzsihádisták indíttatású terrorcselekmények anyagi forrásaihoz kapcsolódó sztereotípiát is megdőnteni látszanak az eredmények.¹³

A tanulmány kapcsán az alábbi, a jövőbeni felderítési irányokra is kiható megállapítások emelhetők ki:

- a vizsgált csoportok az anyagi források megteremtésében egyre inkább önfinanszírozóvá váltak (sokkal nehezebb a felderítés, megakadályozás);
- belső forrásaik főként legális (szociális ellátás, munkabér, gazdasági tevékenység, családi/baráti támogatás) eredetűek, de a bűncselekményekből származó bevételek is jelen vannak ezzel egyidejűleg;
- az iszlám NGO-k finanszírozási szerepe, aránya elhanyagolható;
- az egyes csoportok mérete, létszáma minél kisebb, annál hangsúlyosabb az önfinanszírozás (alacsonyabb költségvolumen kell a működéshez);
- azon csoportoknál, amelynek tagjai között külföldi harcosok (kiképzés, vagy harci cselekményekben való részvétel korábban külföldön történt) vannak, a nemzetközi terrorszervezeti támogatás aránya magasabb;
- az önfinanszírozó, alacsonyabb létszámú csoportok eredményesebbek a terrorcselekmények végrehajtása tekintetében (sokkal nehezebb felderíteni őket előzetesen);
- a pénzeszközök továbbításában a hagyományos csatornák dominálnak (banki átutalás, pénzküldési szolgáltatók);
- a hawala¹⁴ használata és az új fizetési módszerek (virtuális pénzeszközök, mobil fizetési lehetőségek) szerepe nem jelentős;
- alacsony költségvolumen, kevesebb, mint 10.000 USD¹⁵.

A nyugat-európai dzsihádisták csoportok tevékenységével, profilváltásával összefüggésben megállapítható, hogy elmúlt években megnőtt azon elkövetői csoportok aránya, amely kimutatható, „nagyobb terrorszervezethez fűződő” kapcsolatrendszerrel nem rendelkezik. A függetlenül működő sejték,

¹² Norwegian Defence Research Establishment (www.ffi.no)

¹³ Emilie OFTEDAL: The financing of jihadi terrorist cells in Europe, <http://www.ffi.no/no/Rapporter/14-02234.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 27.)

¹⁴ elsősorban az iszlám világban elterjedt, a személyes ismeretségen bizalmon alapuló alternatív pénzküldési szolgáltatás, amely a hagyományos bankrendszeren kívül helyezkedik el

¹⁵ Emilie OFTEDAL: The financing of jihadi terrorist cells in Europe <http://www.ffi.no/no/Rapporter/14-02234.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 07.)

illetve az ún. magányos elkövetők aránya egy spanyol kutatás szerint jelentősen megnőtt a szervezeti kötődéssel bíró csoportokkal szemben.¹⁶

2.3. A terrorelhárítás mindennapjai

A titkos információgyűjtésre feljogosított terrorelhárításért felelős szervezetek tevékenysége jogállami alapokon nyugszik, amely egyfajta kompromisszumként értékelhető az alkotmányos alapjogok adott esetben történő „törvényes megsértése”, korlátozása, illetve az állam azon kötelessége között, hogy a társadalom tagjai számára biztonságos életkörülményeket teremtsen.

A felderítő tevékenység leegyszerűsítve a terrorelhárítási szempontból releváns információk beszerzését jelenti.

2.3.1. Pénzügyi információk

A pénzügyi információk beszerzése önmagában nem elégséges a terrorizmus elleni hatékony és eredményes fellépéshez. Az ilyen jellegű információk beszerzése, elemzése és feldolgozása tényleges részét kell hogy képezze a terrorizmus elleni átfogó intézkedéseknek, fellépésnek. A pénzügyi információk – jellegüknél fogva – az egyik legobjektívebb adathalmazát jelentik a terrorista tevékenység felderítésére, azonosítására, elhárítására irányuló intézkedéseknek.

Az elvégzett titkos információgyűjtések, nyomozások szerves részét kell hogy képezze az érintett tevékenység, személyek, entitások pénzügyi helyzetének, forrásainak vizsgálata.

Ezzel kapcsolatban kiemelendő, hogy napjaink terrorelhárítási küzdelmében ez az egyik leginkább szakember-igényesnek számító terület abban a tekintetben, hogy nagyon speciális képességeket, vizsgálati módszereket igényel a jogalkalmazó szervezetek részéről.

A terrorista tevékenységre irányuló, illetve szorosabb értelemben vett terrorfinanszírozási vizsgálatok – az alapjukat képező tranzakciók és kapcsolati rendszerek határokon átívelő jellegénél fogva – szükségszerűen rá vannak „kényszerülve” a nemzetközi együttműködésre és információcserére.

Gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a bankrendszer a bekövetkezett terrorcselekményeket követő nyomozások, vizsgálatok során valóban felértékelődött szereppel bír a teljes körű „tényállás” megismerésében. A bankrendszer oldaláról értékes input-szerep figyelhető meg a „esemény utáni” vizsgálati időszakban.

A „külföldi harcosok” esetében megoldandó problémaként merül fel, hogy a finanszírozási oldalról is detektálható legyen a kiutazás szándéka, tehát preventív

¹⁶ Javier JORDAN: The evolution of the structure of jihadist terrorism in Western Europe: the case of Spain, p. 12., <http://www.ugr.es/~jjordan/Jihadist-Terrorism-Spain.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 24.)

szerepet („cselekmény előtti”) is be tudjon tölteni a terrorfinanszírozás ellen kialakított intézmény- és szabályrendszer.

A FATF¹⁷ legutóbbi – az ISIS finanszírozásával kapcsolatban kiadott – elemzésében felhívja a prevenció kapcsán arra a figyelmet, hogy ehhez elengedhetetlen a pénzmosásért-terrorfinanszírozásért, illetve a terrorelhárításért felelős szervezetek közötti belső együttműködés fokozása¹⁸. A pénzügyi információk és a terrorelhárítási területen keletkezett operatív adatok együttesen növelhetik a fellépés hatékonyságát.

Természetesen ez felveti a bankszféra részére továbbítható/továbbítani szükséges adatok/minősített adatok kérdését, azonban a jelenlegi nehézkesnek mondható, és nem túl dinamikus jellegű együttműködés formáján mindenképpen változtatni kell.

A pénzügyi információkban rejlő, kiaknázzható lehetőségeket a kiutazó harcosok kapcsán az alábbiak is igazolják:

- a kiutazók átlagéletkora alacsony, fiatal generáció, aki napi rutinként használja a banki szolgáltatásokat, termékeket;
- kiutazásuk során Törökország a végső elosztó-állomás, itt fejlett bankrendszer van¹⁹;
- a kiutazó harcosok általában nem fordítanak jelentős energiákat arra, hogy kiutazásuk „nyomait eltüntessék”, nemcsak a közösségi oldalakon, hanem a pénzügyi rendszerben is hagynak nyomokat.

A bankrendszeren és az egyes pénzügyi intézményeken belül már most is alkalmaznak olyan algoritmusokat, és monitorozási tevékenységet, amely elsősorban a pénzügyi bűncselekmények (csalások) kiszűrésére szolgál. A rendszer alkalmas lenne arra, hogy elsősorban a titkosszolgálatok/rendvédelmi szervek által folyamatosan felülvizsgálta, tematikus útmutatások, profil alapján jelző-rendszert dolgozzanak ki a kiutazó harcosok kapcsán.

Napjainkban a bankrendszer és a rendvédelmi szervezetek kapcsolata túlságosan egyoldalú, utóbbi adatokat kér előbbtől.

A pénzügyi intézmények részéről a kijelölt pénzügyi információk hatóságok részére bejelentésre kerülő „gyanús pénzügyi mozgások” volumene sok esetben meghaladja az érdemi vizsgálat lehetőségét. Tovább árnyalja a képet, hogy a

¹⁷ Financial Action Task Force

¹⁸ FATF, ‘Financing of the Terrorist Organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)’, February 2015, p. 36, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Financing-of-the-terrorist-organisation-ISIL.pdf> (Letöltés ideje:2016. 04. 28.)

¹⁹ Tom KEATINGE: Identifying Foreign Terrorist Fighters The Role of Public-Private Partnership, Information Sharing and Financial Intelligence, p. 8., http://www.cfcs.london/wp-content/uploads/2015/07/201506_OP_Identifying_Foreign_Terrorist_Fighters.pdf (Letöltés ideje:2016. 04. 25.)

pénzintézetek egyéni mérlegelés alapján döntenek el, hogy mi a gyanús, és ez általában ahhoz vezet, hogy az „inkább bejelentjük, abból nem lesz baj” attitűd érvényesül.

2.3.2. Magyarország szereplője: a Pénzmosás Elleni Információs Iroda

Az 1989-ben alapított Financial Action Task Force (FATF)²⁰ kormányközi szervezetként a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni fellépés egyik zászlós hajója. A területéhez tartozóan kidolgozott ajánlásaival, standardok meghatározásával, javaslataival és módszertani útmutatóival egyértelműen a jogalkotási tevékenység katalizátora.

Az időközben átszámozáson átesett javaslatok közül jelenleg a 29. számú ajánlás tartalmazza, hogy „az egyes országoknak létre kell hozniuk egy önálló, pénzügyi információs egységet, amely fogadja és elemzi a gyanús átutalásokra vonatkozó bejelentéseket, valamint a pénzmosás (illetve ezek alapcselekményeivel) és a terrorizmus finanszírozása szempontjából jelentős egyéb információkat. Az elemzést követően az egység gondoskodik a megállapításait is tartalmazó adatok továbbításáról.”²¹

A pénzmosási törvény²² rendelkezései értelmében létrehozásra került a magyar pénzügyi információs egység²³ (Pénzmosás Elleni Információs Iroda), amely a terrorfelderítés szempontjából végzett előzetes pénzügyi vizsgálatok szempontjából kiemelt jelentőséggel bír.

Az FIU²⁴ feladatai:

- a) bejelentés fogadása,
- b) elemző tevékenység (operatív illetve stratégiai elemzés),
- c) információ-továbbítás²⁵.

A nemzetközi együttműködés fontosságát nem lehet elégszer hangsúlyozni. Ez egyrészt a pénzeszközök, vagyont generáló, vagy forrásként pénzeszközök, vagyont igénylő bűncselekmények határokon átnyúló jellegéből következik, másrészt abból, hogy a nemzetközi pénzügyi rendszerek működésének informatikai háttere ugrásszerűen fejlődött és fejlődik napjainkban is, és ebből adódóan a pénzeszközök helye és helyzete könnyedén, rövid időn belül változtatható, sok esetben a

²⁰ <http://www.fatf-gafi.org>

²¹ http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf, p. 26. (Letöltés ideje:2016. 04. 28.)

²² 2007. évi CXXXVI. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról

²³ jelenleg a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szerveinek hatásköréről és illetékességéről szóló 485/2015. (XII. 29.) Korm. rendelet szabályozza a pénzügyi információs egység tevékenységét a szervezeti keretek oldaláról

²⁴ Financial Intelligence Unit (pénzügyi információs egység, amelynek magyar megfelelője a Pénzmosás Elleni Információs Iroda)

²⁵ SIMONKA Gábor: A magyar FIU és a pénzmosás elleni intézményrendszer a nemzetközi együttműködés tükrében, Saldo Kiadó (2015), ISSN 1788-3245 ISBN 978-963-638-479-1, p. 41.

tulajdonos fizikai jelenlététől függetlenül. A pénzügyi információs egységek között zajló nemzetközi információcsere – a formális nemzetközi bünyügyi jogsegély helyett – *felderítési típusú* és egy-egy szakterülethez (a pénzmosás, a pénzmosás alapcselekménye és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemhez) kapcsolódó nemzetközi együttműködést jelent.²⁶

A pénzmosás elleni küzdelem megváltozott szemléletét jelzi, hogy az egység adminisztratív FIU-ként működik, a bejelentések kapcsán az elemző-értékelő feladatokat elvégzi, azonban sem titkos információgyűjtést, sem büntetőeljárást nem folytat, amennyiben ellenőrzései alapján ezek kezdeményezése válik szükségessé a hatásköri szabályok szerinti nyomozóhatóságot vagy egyéb szervet értesíti.²⁷

2.3.3. A két lábon járó biztonsági kockázat, a megszemélyesítés feladata

A terrorelhárító felderítési tevékenység lényege abban foglalható össze, hogy még idejekorán azonosításra került egy fenyegetés/biztonsági kockázat, és folyamatos információgyűjtő tevékenység eredményeképpen annak megerősítése, vagy kizárása következik be, utóbbi esetben a szükséges – adott esetben büntetőjogi – intézkedések kerülnek végrehajtásra, amelynek eredményeképpen a kockázat megszűnik.

A felderítő szervek a dolog jellegénél fogva személyhez kötődően végezhetnek vizsgálatokat, így alapvető szakmai elvárás, hogy az egyes esetek „megszemélyesítése” megtörténjen, az egyén társadalmi környezetét, kulturális, szociológiai háttérét is megismerjük.

Utóbbi tevékenység a későbbi intézkedések célirányos kiválasztásához, és nem egy esetben a biztonsági kockázatot kiváltó tényezők, körülmények megszüntetéséhez, kezeléséhez nyújthat hasznos segítséget (pl.: traumatizált környezetben élő személy esetén, mentális problémákkal küzdő egyének).

2.3.4. Szűkülő időkeret, növekvő információ-éhség, reagálási kényszer

A folyamatos társszervi, illetve a partnerszolgálati együttműködés napjainkban az elhárító szolgálatok munkájának egyik legjelentősebb, és legtöbb információt eredményező résztvékenységévé vált. A szír-iraki konfliktus földrajzi közelsége, a schengeni térségen belüli átjárhatóság (és így a nyomon követhetőség nehézségei) és a nagyszámú európai származású kiutazó harcosszerű elég egyértelmű kihívás elé állítja a szervezeteket. Képesek-e detektálni az elutazás tényét (meglepően magas a látencia a kiutazások kapcsán, sok esetben csak később beszerzett információk alapján válik ismertté a hatóságok előtt), a kiutazás módját, útvonalát nyomon tudják-e követni, képesek-e megakadályozni az úti célja elérésében és perspektivikusan felderítési

²⁶ SIMONKA Gábor: A magyar FIU és a pénzmosás elleni intézményrendszer a nemzetközi együttműködés tükrében, Saldo Kiadó (2015), ISSN 1788-3245 ISBN 978-963-638-479-1, p. 40.

²⁷ SZENDREI Ferenc: Pénzmosás, PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, 2010., <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/szendrei-ferenc/szendrei-ferenc-vedes-ertekezes.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 24.)

szempontból nagyon fontos: képesek-e kapcsolati körét feltárni, az egyes országokban működő segítő hálózatokat ily módon azonosítani.

Az európai országok terrorelhárító rendőri szerveinek, titkosszolgálatainak eddigi együttműködése, illetve információ-megosztása élesen elkülönült. Értelemszerűen az eltérő profilú és eszközöket alkalmazó szervezetek a partnerországok hasonló szerveivel tartottak fent szorosabb, sok esetben kizárólagos együttműködést.

Az utóbbi időszak tendenciái – főleg a kiutazó harcosok ellen fogatosítandó intézkedések fényében – felülvizsgálatra kényszerítik az eddigi gyakorlatot:

- az európai országokból történő kiutazások/visszatérések nagyon rövid időtartam alatt történnek (légi, ill. szárazföldi úton egyaránt), gyors reagálási képességet kell biztosítani, amely a titkosszolgálatoknál nem mindig adott;
- még egy adott országon belül is vannak nehézségek a titkosszolgálati és rendőri szervek közötti információcserében, főleg ha az adott ország szövetségi felépítésű (pl.: Belgium);
- a kiutazókkal kapcsolatos direkt intézkedések (utazás megakadályozása, okmányok elvétele), vagy a visszatérés esetén a büntetőjogi felelősségre vonás kezdeményezése inkább a rendőrségi profilba illeszkedik.

Értékelésem szerint sok esetben a megosztott információk – indokolatlan – minősítése a gyors és nyílt reagálás lehetőségétől is megfoszt, vagy az intézkedéseket csak idővesztésig árán képesek végrehajtani az adott ország szervei.

2.3.5. Kilépni a sötétből

Az előzőekben leírtak alapján – értékelésem szerint – a terrorelhárító szolgálatoknak, legyen akár inkább rendőri vagy titkosszolgálati profilú, nemcsak egymáshoz kell közelebb lépniük, hanem a tevékenységük környezetét jelentő társadalomhoz is.

Ki kell építeni azokat a működő jelzőrendszereket és információs hálózatokat, amelyek lehetővé teszik, hogy a társadalom egyes szereplőinek, csoportjainak, vagy a más profilú szervezeteknek a rendelkezésére álló, de a terrorelhárító szervek érdeklődésére is számot tartó információk eljuthassanak ezekhez a szervezetekhez.

Nagy általánosságban elmondható, hogy az állampolgárok bizalma a rendőrség irányába létezik az egyén szintjén, azonban az egyes foglalkozási csoportok (orvosok, pedagógusok, civil egyesületek) sok esetben nem tudják, hogy kétségeikkel, jelzéseikkel kihez forduljanak.

Ezeket a folyamatokat és információs csatornákat kell kiépíteni, amely egyrészt jogi eszközökkel (előírásokkal) biztosítható, de bizalomteremtő és –fenntartó formája ennek az érintett szervek képviselőinek megbeszélései lennének, hogy

tisztában legyenek rendszer-szintű szerepükkel, lehetőségeikkel, az egymás irányába megfogalmazható elvárásaikkal, és hogy megértsék a komplex megközelítés fontosságát.

2.4. Az állami fellépés lehetőségei, az intézményrendszer horizontális együttműködésének kérdései

A terrorizmus elleni fellépéssel és a terrorelhárításért felelős szervezetek tevékenységével kapcsolatban egységes és jogos társadalmi elvárás, hogy elsősorban megelőző tevékenységet folytasson, még a terrorcselekmény bekövetkezése előtt azonosítsa a potenciális elkövetőket, felszámolja hálózatukat, és biztosítsa „rendelkezésre állásukat” egy későbbi bírósági eljárás során.

Legfőképpen ez a jogos társadalmi elvárás, ha úgy tetszik az állampolgárok biztonságos környezethez és élethez való jogának a védelme kell hogy legyen a tevékenység legfontosabb célja.

A hagyományos bűncselekményeknél alkalmazott információgyűjtési módszerek azonban sok esetben elkésztettek, vagy elégtelenek lennének a terrorizmus jelentette biztonsági kockázatok felismerése, az ezt magukban hordozó személyek azonosítása, tevékenységük figyelemmel követése és kockázatot jelentő magatartásuk elleni hatékony fellépés követelményével szemben.

Álláspontom szerint egy terrorelhárításért felelős szervezet működésének eredményessége nagyrészt abban a társadalomban gyökerezik, amelynek megvédésére hivatott. Ha ezt elfogadjuk, akkor innen már nem nehéz arra a következtetésre jutnunk, hogy ezen szervek által „szükségszerűen” végzett információgyűjtés során a szükséges és arányos alapjogi korlátozások a védeni kívánt többség érdekében történnek.

A megelőzés tágabb értelemben viszont sokkal korábban is kezdetét veheti irányított prevenciók intézkedések segítségével, melyeken keresztül a társadalom további, kulcsfontosságú szereplői is bevonhatóak (szociális hatóság, egészségügyi- és oktatási rendszer, civil szervezetek), hiszen ezek a szakemberek érintkeznek potenciálisan sebezhető (és ezáltal radikalizálódásnak is kitett) egyénekkal a mindennapjaikban.

A terrorelhárításért felelős szerv munkáját sarkalatosan leegyszerűsítsük, ha pusztán a terrorcselekmények megelőzése és megakadályozása „előírás” alapján közelítünk hozzá.

Kétségkívül egy felderítő szerv/titkosszolgálat számára a legnagyobb kudarc egy terrorcselekmény bekövetkezése, mert ezekben az esetekben legfontosabb küldetésének nem tett eleget. Az már a dolog iróniája, hogy felderítési/bűnüldözési szempontból a bekövetkezett cselekmények nyomozása sok esetben sokkal orientáltabb, célirányosabb, a hagyományos nyomozati eszközök, és módszerek alkalmazása révén sikeresebb; az elkövetők azonosítása, felkutatása, felelősségre vonása megtörténik.

A terrorelhárítás megelőző jellegű felderítési tevékenysége ennél sokkal bonyolultabb, és szerteágazóbb megközelítést igényel.

A terrorcselekmények ugyanis nem elszigetelt, a társadalomban interakció nélküli folyamatok eredményeképpen bekövetkezett jelenségek. A konkrét cselekmény végrehajtását lehetővé tévő tárgyi feltételek meglétén túl legalább annyira fontos kérdés a személyi feltétel. A cselekményeket végrehajtó személy, vagy személyek egy folyamat eredményeképpen kerülnek abba a helyzetbe, hogy végrehajtsanak egy terrortámadást, ezért is van szükség a már említett szélesebb körű megelőzésre.

A terrorcselekmények végrehajtásának megelőzése, az ezzel szembeni hatékony fellépés éppen ezért kell hogy célozza a tárgyi feltételek megvonását, az elkövetés végrehajtásának megakadályozását, de legalább ilyen fontos, hogy a terrorelhárítási stratégiák és intézkedések az elkövető, vagy potenciális elkövető oldaláról is közelítsenek a jelenséghez.

A terrorcselekmény nemcsak egy fizikailag végrehajtott tett, aminek elsődleges célja a tágabb értelemben vett félelemkeltés, hanem meg kell látnunk benne az elkövetőt, aki arra az elhatározásra jut, hogy végrehajtja azt.

Utóbbi kapcsán kiemelt jelentősége van annak, hogy az elkövetést megelőző, egyéni szinten lejátszódó belső folyamatokat, az azokat kiváltó tényezőkre, az egyén és szűkebb-tágabb környezetének interakcióit, ezek egyénre gyakorolt hatásait összefoglalva a radikalizációs folyamatot is kezelni, de legalább időben detektálni tudjuk.

Magyarország jelenleg – több más nyugat-európai országgal ellentétben – szerencsésebb helyzetben van terrorfenyegetettség szempontjából. A fentiekben bemutatott dzsihadista fenyegetés értékelésem szerint – ha most egy pillanatra függetlenítjük magunkat hazánk katonai és politikai szövetségi rendszerekben betöltött tagságától, és szerepvállalásától és belső eredetű biztonsági környezetünket vizsgáljuk – közvetlen veszélyforrást most még nem jelent, az állampolgárok mindennapi életére gyakorolt hatások szempontjából

Ettől függetlenül egy felelős kormányzat nemzetbiztonsági stratégiájának²⁸ része kell hogy legyen a „sötétebb napokra” való felkészülés is. Fel kell ismerni azt a lehetőséget – okulva más országok által elkövetett hibákból, elszenvedett kudarcokból, és tanulva sikereikből –, hogy csak koncepciózus stratégia alapján készülhetünk fel a jövőben felmerülő biztonsági kihívásokra.

Fájóan makacs ténynek tűnik, hogy a felkészülés nem mellőzhető, főleg egy olyan bonyolult, több szakmát/foglalkozást és végső soron a társadalmat is érintő folyamat kapcsán, mint ahogy azt fent vázoltam.

Sokkal szerencsésebb, ha hiányosságainkkal nem akkor szembesülünk, amikor már késő azokat javítani, vagy ami még rosszabb, egyáltalán pótolni.

²⁸ lsd. még: IZSA Jenő: Javaslatok a nemzetbiztonsági / titkosszolgálati stratégia kidolgozásához, http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2007/1/2007_1_4.html illetve a 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozatot Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

Ha elfogadjuk azt, hogy a terrorizmus egy társadalmi jelenség, akkor azt is könnyen beláthatjuk, hogy a megoldásnak is a társadalomban kell gyökereznie.

Talán a fentiekkel kapcsolatban ellentmondásnak tűnik, hogy a titkosszolgálatok (terrorelhárításért felelős információgyűjtő szervezetek) léte nem ismeretlen a társadalom számára, azonban ezek a szervezetek „nehezen láthatóak” az átlagember számára. A társadalom azt gondolja, hogy „ők úgyis mindent látnak, és megtudnak, ha akarnak”.

Ha fordítunk egy kicsit a vizsgálódás irányán, akkor viszont azt is kijelenthetjük, hogy ezek a szervezetek a társadalom egyes, biztonsági kockázatot jelentő tagjaival, tevékenységükkel összefüggésben végeznek tevékenységet. Ez az információgyűjtő tevékenység az egyén, entitás szűkebb-tágabb környezetében történik, így az információ megtalálása itt és csak itt lehetséges.

A társadalom csoportjainak, az egyes érintett hivatások (egészségügy, szociális szféra, oktatás, a hagyományos feladatokat ellátó rendőrség) képviselőinek, az egyéni mikrokörnyezetet alkotó közösségnek az információhordozó, információközlő képességét kell elsősorban felismernünk, és jelentőségének megfelelő helyzetbe hozni egy átfogó terrorellenes stratégia megalkotásánál.

Napjaink terrorelhárító szolgálatainak feladatrendszerét nem elsősorban a terrorcselekmények felszámolása, az elkövetők semlegesítése dominálja, természetesen az ehhez szükséges képességekkel is rendelkezni kell, hanem az ennél sokkal szerteágazóbb megközelítési/felderítési technikákat alkalmazó preventív célokat szolgáló információgyűjtő tevékenység.

A büntetőjog, mint „ultima ratio” analógiájára alapozva a terrorelhárító szerveknek a terrorizmus jelenségének kezelésére alkalmazott folyamatok, tevékenységi körök legvégén kell hogy álljanak, a háttérben kell hogy figyelemmel kövessék a hatáskörükbe tartozó folyamatokat.

Ezzel együtt nagyon fontos, hogy ne hagyják figyelmen kívül annak lehetőségét, hogy tevékenységük végső célja (biztonságos környezet szavatolása az állampolgárok részére) elérése érdekében más szervezeteket, társadalmi szereplőket is bevonhatnak intézkedéseik komplex végrehajtásába. Nem elvárható, és nem is kell, hogy reális elvárás legyen (mind a társadalom részéről, mind a szervezetnek magával szemben megfogalmazottan), hogy a terrorelhárító szolgálatok tagjai valamennyi, biztonsági kockázatot jelentő jelenséget, cselekménysort, magatartásformát professzionálisan tudjanak kezelni.

Elsődleges felelőssége a terrorelhárító szervezeteknek, hogy napjaink biztonsági kihívásait átfogó szemléletmódból vizsgálják, és munkavégzésük során az adott, egyéni ügyben valamennyi érintett és a biztonsági környezetre hatást kifejteni képes szervezetet bevonják intézkedéseik meghatározásába, végrehajtásába, eseménykövetésébe.

Fel kell ismerni és el kell fogadni, hogy rendvédelmi válaszok sok esetben a problémát a felszínen képesek kezelni, átmeneti jelleggel megoldani, azonban, amennyiben tartós sikerekre vágyunk, akkor a társadalmi kohézió erősítése, a „terrortudatosság” növelése, az egyes hivatásrendeknek az egész koncepcióban betöltött világos és egyértelmű szereposztása ennél sokkal stratégiaibb jelentőségűvé válik.

3. Összegzés

A tanulmány megírásának célja elsősorban az volt, hogy átfogóbb képet adjon a terrorelhárításért felelős szervezetek aktuális kihívásairól, és megfogalmazza azokat az előfeltételeket (szakmai, társadalmi), amelyek a hatékony munkavégzéshez, így a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemhez is elengedhetetlenül szükségesek.

Legfontosabb talán azt kiemelni, hogy mind a biztonsági kockázat, mind a megoldás lehetősége a társadalomban gyökerezik, és a terrorelhárító szerveknek fel kell ismerni, hogy tevékenységük mennyi ponton kötődik a társadalom tagjaihoz, csoportjaihoz, illetve más szakmai közösségekhez.

Munkájuk nem elszigetelt módon zajlik, hanem egy olyan információs környezetben, ahol ki kell építeni a szakmai alapokon nyugvó bizalmi légkört, és ki kell alakítani az információáramlás szabályozott formáját és a kiterjedt, folyamatos együttműködési lehetőségeket a szolgálatok falain túl is.

Felhasznált irodalom:

- AIVD: Annual report 2014
<https://english.aivd.nl/publications/annual-report/2015/05/13/annual-report-2014-not-only-returnees-but-also-%E2%80%9Cstay-at-homes%E2%80%9D-pose-a-threat> (Letöltés ideje: 2016. 04. 25.)
- SZÖVÉNYI György: A terrorizmus jellegzetességei az ezredfordulón. Európai Tükör, 1998/3.,
- dr. BERTA Krisztina – dr. MOLNÁR Tamás – dr. TÖTTÖS Ágnes: A migráció nemzetközi és európai uniós jogi szabályozás: a laza univerzális keretektől az átfogó, egységes EU-szakpolitikáig, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2012/2.
- Emilie OFTEDAL: The financing of jihadi terrorist cells in Europe
<http://www.ffi.no/no/Rapporter/14-02234.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 07.)
- Edwin BAKKER: Jihadi terrorist in Europe
http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20061200_cscp_csp_bakker.pdf (Letöltés ideje: 2016. 04. 25.)

- FATF, 'Financing of the Terrorist Organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)', February 2015
<http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Financing-of-the-terrorist-organisation-ISIL.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 28.)
- http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf, p. 26. (Letöltés ideje: 2016. 04. 28.)
- Fathali M. MOGHADDAM: The staircase to terrorism.
http://werzit.com/intel/classes/amu/classes/lc514/LC514_Week_03_Psychological_Processes_and_The_Staircase_to_Terrorism_1.pdf (Letöltés ideje: 2016. 04. 27.)
- Gregory F. TREVERTON: Comparing Early Warning Across Domains
<https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/forskning/centrumbildningar/CATS/publikationer/Comparing%20Early%20Warning%20Across%20Domains.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 25.)
- Gudrun PERSSON: Fusion Centres – Lesson learned: A study of coordination functions for intelligence and security services
[https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/forskning/centrumbildningar/CATS/publikationer/Fusion%20Centres%20-%20Lessons%20Learned%20\(english\).pdf](https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/forskning/centrumbildningar/CATS/publikationer/Fusion%20Centres%20-%20Lessons%20Learned%20(english).pdf) (Letöltés ideje: 2016. 04. 27.)
- Javier JORDAN: The evolution of the structure of jihadist terrorism in Western Europe: the case of Spain
<http://www.ugr.es/~jjordan/Jihadist-Terrorism-Spain.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 24.)
- King's College London: Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe
http://ec.europa.eu/home-affairs/doc_centre/terrorism/docs/ec_radicalisation_study_on_mobilisation_tactics_en.pdf (Letöltés ideje: 2016. 04. 27.)
- Petter NESSER: Individual Jihadist Operations in Europe: Patterns and Challenges
<https://www.ctc.usma.edu/posts/individual-jihadist-operations-in-europe-patterns-and-challenges> (Letöltés ideje: 2016. 04. 27.)
- Quintan WIKTOROWICZ: Joining the cause: Al Muhajiroun and radical islam
<http://insct.syr.edu/wp-content/uploads/2013/03/Wiktorowicz.Joining-the-Cause.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 26.)
- Randy BORUM: Radicalization into violent extremism I: A review of social science theories.
<http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1139&context=jss> (Letöltés ideje: 2016. 02. 04.)
- SIMONKA Gábor: A magyar FIU és a pénzmosás elleni intézményrendszer a nemzetközi együttműködés tükrében, Saldo Kiadó (2015), ISSN 1788-3245 ISBN 978-963-638-479-1

- SZENDREI Ferenc: Pénzmosás, PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, 2010.
<http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/szendrei-ferenc/szendrei-ferenc-vedes-ertekezés.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 24.)
- Thomas PRECHT: Home grown terrorism and Islamist radicalisation in Europe
http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningspuljen/2011/2007/Home_grown_terrorism_and_Islamist_radicalisation_in_Europe_-_an_assessment_of_influencing_factors_2_.pdf
(Letöltés ideje: 2016. 04. 25.)
- Tom KEATINGE: Identifying Foreign Terrorist Fighters The Role of Public-Private Partnership, Information Sharing and Financial Intelligence
http://www.cfcs.london/wp-content/uploads/2015/07/201506_OP_Identifying_Foreign_Terrorist_Fighters.pdf (Letöltés ideje: 2016. 04. 25.)
- Sandra L. COSTA: European Jihadism – Some Thoughts on the Impact of the Syrian and Iraqi Conflict, University of Minho January 15, 2015,
http://www.academia.edu/10233689/European_Jihadism_-_Some_Thoughts_on_the_Syrian_and_Iraqi_Conflict (Letöltés ideje: 2016. 04. 24.)
- Swedish National Police Board: Dialogue Police. Experiences, observations and oppurtunities
https://polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Informationsmaterial/01%20Polisen%20nationellt/Engelskt%20informationsmaterial/Dialogue_bok100630Webb.pdf (Letöltés ideje: 2016. 04. 27.)
- Tufyal CHOUDHURY and Helen FENWICK: The impact of counter-terrorism measures on Muslim communities
<http://dro.dur.ac.uk/10715/1/10715.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 25.)
- <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/jihadism-on-the-rise-in-europe-the-dutch-perspective> (Letöltés ideje:2016. 04. 25.)

BIZTONSÁG- ÉS VÉDELEMPOLITIKA

NAGY PÉTER

TERRORSZERVEZETEK FINANSZÍROZÁSA – A KLASSZIKUS ÉS AZ ISZLAMISTA TERRORSZERVEZETEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Bevezetés

A terroriszervezetek működtetéséhez megfelelő nagyságú és rendszeres pénzügyi forrásokra van szükség, ezért vezetőik egyik legfontosabb törekvése ezen források megszerzése. A terroriszervezetek számos forrásból szerzik bevételeiket, azonban az egyes terroriszervezetek ilyen célú eljárásai a történelmi hagyományok, a szervezeti sajátosságok, a környezeti adottságok és egyéb szempontok miatt egymástól jelentős eltéréseket mutat.

A terrorizmus finanszírozásának meghatározása

A terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem nemzetközi jogi alapját az 1999-es „ENSZ egyezmény a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról” szolgáltatja. Az ebben szereplő meghatározás szerint: *„A terrorizmus finanszírozását hajtja végre valaki (természetes vagy jogi személy), ha közvetlenül vagy közvetetten, törvénytelenen és szándékosan, biztosít vagy gyűjt anyagi eszközöket azzal a szándékkal, hogy azokat használhassák, vagy használják teljesen vagy részlegesen olyan tettek kivitelezésére, amelyeket azzal a szándékkal hajtanak végre, hogy halált, vagy jelentős fizikai sérülést okozzon egy civil számára, vagy más olyan személy számára, aki nem vesz részt aktívan ellenséges fegyveres konfliktusban, amikor a tett szándéka, természeténél fogva, vagy a körülményekből adódóan, hogy megfélemlítse a lakosságot, vagy kényszerítsen egy kormányt vagy egy nemzetközi szervezetet arra, hogy tegyen, vagy ne tegyen meg bármilyen lépést.”*

Az Európai Unió Tanácsának 2001. december 27-i rendelete¹ alapján: *„A terrorizmus finanszírozása akkor valósul meg, ha pénzeszközöket, egyéb vagyoni értékeket és gazdasági erőforrásokat biztosítanak terroristák, terrorista csoportok, illetve szervezetek részére.”* A rendelet alapján *„pénzeszközök, egyéb vagyoni értékek és gazdasági erőforrások”* alatt értendő: *bármilyen materiális vagy immateriális, ingó vagy ingatlan, bármilyen módon szerzett eszközök és bármilyen – akár elektronikus, akár digitális – formában lévő olyan jogi dokumentumok vagy okiratok, amelyek az ezen eszközökre vonatkozó jogcímet vagy érdekeltséget bizonyítják, többek között bankhitelek, utazási csekkék, bank-csekkék, átutalási megbízások, részvények, értékpapírok, kötvények, váltók és hitellevelek.*

¹ A Tanács 2580/2001 számú EK rendelete a terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről.

Magyarországon 2012 óta van jogszabályban² rögzítve a terrorizmus finanszírozásának fogalma. A Büntető Törvénykönyv szerint: „*Terrorizmus finanszírozását valósítja meg az, aki terrorcselekmény feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltat vagy gyűjt, vagy terrorcselekmény elkövetésére készülő személyt vagy rá tekintettel más anyagi eszközzel támogat.*”³

A terrorizmus finanszírozásáról általánosságban

Amint a bevezetésben is utaltam rá, a terrorszervezetek működtetéséhez megfelelő nagyságú és rendszeres pénzügyi forrásokra van szükség. Ezek hiányában a terrorszervezet előbb inaktívvá, majd működésképtelenné válik, végül rendszerint megszűnik. A terrorszervezetek vezetőinek az egyik legfontosabb törekvése a szervezetük működtetéséhez, illetve erősítéséhez szükséges pénzügyi források megszerzése.

A terrorszervezetek kiadásai két csoportra bonthatók:

- műveleti költségek
- hálózat-fenntartási (infrastrukturális) költségek

A műveleti költségek alatt azokat a kiadásokat értik, amelyek konkrétan, szűk értelemben véve a merényletek végrehajtásához szükségesek, a tervezés és a kivitelezés szintjén. Néhány példa egy-egy terrortámadás elkövetésének közvetlen költségeire⁴:

Terrortámadás	Időpont	Költség
Bishopsgate-i merénylet, London, Nagy-Britannia	1993. április 24.	5.500 USD
USA Nagykövetségek elleni támadások, Tanzánia és Kenya	1998. augusztus 7.	50.000 USD
USS Cole romboló elleni merénylet, Jemen	2000. október 12.	10.000 USD
World Trade Center és Pentagon elleni merénylet, USA	2001. szeptember 11.	300.000–500.000 USD
Éjszakai szórakozóhelyek elleni merényletek, Bali, Indonézia	2002. október 12.	50.000 USD
J.W. Marriott Hotel merénylet, Jakarta, Indonézia	2003. augusztus 5.	30.000 USD
Autóba rejtett, házilagos készítésű robbanószerkezetekkel végrehajtott merényletek, Isztambul, Törökország	2003. november 15. és 20.	40.000 USD
Külvárosi vonatszerelvények elleni robbantásos merényletek, Madrid, Spanyolország	2004. március 11.	55.000 USD
Metróhálózat elleni merénylet, London, Nagy-Britannia	2005. július 7.	12.500 USD

² a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

³ Btk. 318. §

⁴ Forrás: Arabinda Acharya: Targeting Terrorist Financing – International Cooperation and New Regimes, Routledge 2009, p. 13.

A terrorista szervezetek kiadásainak a műveleti költségek átlagosan csupán 10%-át teszik ki, míg a hálózat fenntartási költségek azok 90%-át. A hálózat fenntartási költségek közé azokat a kiadásokat soroljuk, melyek a szervezet kiépítéséhez, működtetéséhez szükségesek. Ide tartoznak többek között:

- toborzás,
- propaganda,
- kiképző létesítmények fenntartása,
- kiképzés,
- fegyver, lőszer és robbanóanyagok beszerzése,
- rejtékhelyek fenntartása, védelme,
- hamisított okmányok előállításai és beszerzési költségei,
- kommunikációs hálózatok kiépítése és fenntartása,
- vesztegetés,
- felderítő/hírszerző tevékenység.

A terrorszervezetek működtetéséhez szükséges pénzforrások nagysága széles skálán változik. Egy helyi (kizárólag egyetlen országban, esetleg annak is egy jól körülhatárolható részén működő), néhány főtől néhány tíz főig terjedő állandó taglétszámú, mérsékeltén aktív terrorszervezet – ilyen volt például a Vörös Hadsereg Frakció német szélsőbaloldali terrorszervezet – éves működési költsége nem haladja meg a néhány tízezer dollárt. A skála másik végén olyan terrorszervezeteket találunk, amelyek több ezer vagy tízezer fős fegyveres szervezetet tartanak fenn, és az általuk ellenőrzött területeken állami funkciókat (rendvédelem, igazságügy, egészségügy, szociális ellátás, oktatás, stb.) működtetnek, amelyek éves „költségvetése” több százmillió dollárra rúg. Ez utóbbi csoportba tartozott korábban a Kolumbia Forradalmi Fegyveres Erői (FARC⁵) terrorszervezet, jelenleg pedig az Iraki és Levantei Iszlám Állam (ISIL/DAESH⁶).

A terrorizmus finanszírozásának forrásai

A terrorszervezetek finanszírozása alapvetően két fő csoportba sorolható:

1. Külső forrásból származó pénzügyi támogatások
2. A terrorszervezet saját pénzgeneráló tevékenysége

Az első csoportba a terrorszervezetek részére adományozóktól – államoktól, társadalmi vagy gazdasági szervezetektől, magánszemélyektől – közvetlenül vagy közvetetten érkező pénzügyi támogatásokat soroljuk. A nem közvetlen pénzügyi támogatás alatt azt értjük, hogy az adott terrorszervezet nem közvetlenül, hanem hozzá közel álló (vagy általuk létrehozott) – névlegesen többnyire karitatív célokat szolgáló – szervezeteken keresztül jut adományokhoz, sok esetben az adományozók nincsenek is annak tudatában, hogy az általuk biztosított pénzádomány végül milyen célokra kerül felhasználásra. Korábban a terrorszervezetek elsősorban a „nagy” adományozókat célozták meg (államok, gazdasági szervezetek, tehetős magánszemélyek), mivel a kisebb magánadományok összegyűjtéséhez olyan hálózatot kellett volna kiépíteniük és fenntartaniuk, amely meghaladta a

⁵ Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia

⁶ Islamic State of Iraq and Levant. A DAESH a szervezet arab nevének rövidítése.

lehetőségeiket, önmagában is költséges volt, valamint jelentős biztonsági kockázatokat jelentett. Az Internet korában, a 2000-es évek elejétől azonban az egyéni adományozók szerepe jelentősen nőtt, hiszen segítségével a korábbinál nagyságrendekkel több szimpatizáns részére nyílt annak egyszerű és gyors lehetősége, hogy – rendszerint kisebb összegekkel – tevőlegesen, anonim módon is támogassa az adott terrorszervezetet. Egyes terrorszervezeteket nyíltan, vagy burkoltan állami szinten is támogatnak (például Irán és Szíria a libanoni Hezbollah és a palesztin Hamaszt, illetve korábban Líbia az IRA-t vagy Kuba a különböző latin-amerikai szélsőbaloldali terrorszervezeteket), de ez mára háttérbe szorult.

A második csoportba azok a tevékenységek tartoznak, amelyeket maga a terrorszervezet folytat, kifejezetten a pénzszerzés érdekében. Ezek lehetnek legálisak, például részvényekből és más értékpapírokból származó osztalék/kamat, ingatlanbefektetésekből származó jövedelem, legális vállalkozások, stb. Az illegális tevékenységek közé sorolható a zsarolás, védelmi pénzek szedése, túszok után követelt váltságdíjak, fegyver-, kábítószer-, drágakő- és emberkereskedelemben való részvétel, pénzmosás, pénzpiaci manipulációk, stb.

A „sikeres” terrorista szervezetek bevételeinek legnagyobb hányadát a támogatók és szimpatizánsok adományai teszik ki. Ha a bevételek az illegális pénzteremtő tevékenységek felé tolnak el, annak hosszabb távon negatív hatásai vannak: a terrorszervezet fokozatosan elveszíti ideológiai alapjait és ezzel támogatói körének jelentős hányadát, végül megszűnik vagy ideológia nélküli bünszervezetté válik. Ilyen folyamatok gyakran történtek korábban – és jelenleg is – a latin-amerikai vagy fekete-afrikai régióban, különösen, ha egy korábban külső állami támogatástól függő terrorszervezet veszíti el a fő szponzorát.

Ahhoz, hogy megfelelő nagyságú támogatói körre tegyen szert egy terrorszervezet, aktívnak és „jól láthatónak” kell lennie, rendszeres médiamegjelenéssel és pénzadományok gyűjtésére alkalmas biztonságos csatornákkal.

A terrorizmus finanszírozásához használt pénzügyi rendszerek

Minden terrorista szervezet arra törekszik, hogy a támogatóiktól, illetve más forrásokból származó pénz gyorsan, biztonságosan, a hatóságok által visszakövethetetlenül, lehetőleg anonim módon jusson el a szervezethez. A készpénz mozgatása lassú, körülményes és komoly biztonsági kockázatai vannak. Az elektronikus pénztovábbítás a hatóságok számára jól követhető, illetve visszakövethető, ezért a terrorszervezetek finanszírozásukhoz egyre inkább igénybe veszik az anonimitást biztosító hagyományos, és az új, internetes, vagy mobiltelefonos pénzügyi rendszereket.

Az iszlamista terrorszervezetek széleskörűen támaszkodnak a több évszázados múltra visszatekintő muszlim pénzküldő rendszer, a Havala szolgáltatásaira is. A Havala rendszer működésének lényege, hogy ha valaki pénz szeretne küldeni egy másik személynek – például egy másik országban élő hozzátartozójának –, az felkeresi a hozzá legközelebb működő Havala-ügynököt, akinek átadja a küldésre

szánt (tranzakciós jutalékkal növelt) pénzüsszeget. Az ügynök ezt követően átad egy tranzakciós kódot, amelyet a pénzt küldő személy telefonon vagy más módon a kedvezményezett személy tudomására hoz. A Havala-ügynök szintén értesíti a másik országban települt ügynököt a tranzakcióról és közli vele annak kódját. Ezt követően a kedvezményezett felkeresi a helyi Havala-ügynököt, aki a tranzakciós kód közlése után átadja részére a megjelölt pénzüsszeget. Ez a rendszer nagyfokú bizalmat igényel a szolgáltatást igénybe vevők részéről, ennek ellenére évszázadok óta jól működik. A Havala módszerét tekintve hasonló a nyugaton is széles körben ismert Western Union szolgáltatásához, de azzal ellentétben a Havalán keresztül végrehajtott pénzügyi tranzakcióknak nem marad nyoma, ezért az ott mozgatott pénzeszközök a legtöbb esetben gyakorlatilag követhetetlenek.

A 2001. szeptember 11-i New York-i és washingtoni merényleteket követően a banki tevékenységek és a nemzetközi pénzforgalom ellenőrzése jelentősen szigorodott, amelyre természetesen a terroristák is reagáltak. Ezek a szervezetek egyrészt pénzeik gyors és „láthatatlan” továbbítására, valamint kifizetéseik, beszerzéseik hatóságok elől rejtve tartására egyre inkább igénybe veszik az internetes, anonimizált pénztalási módszereket. Ezek közül a legismertebb a Bitcoin⁷.

A bitcoin egy digitális pénz, a világ első teljesen decentralizált digitális fizetőeszköze. Gyors és biztonságos lehetőséget nyújt személyek közötti átutalásra vagy áruk, szolgáltatások megfizetésére. Alkalmas illegális pénzek anonim átutalására, ebben a tekintetben terrorfinanszírozással kapcsolatos pénzek mozgatására, valamint pénzmosásra. Működésére a peer-to-peer (P2P) alkalmazás jellemző,⁸ ily módon – a többi elektronikus fizetőeszköztől eltérően – nem köthető kormányokhoz, illetve (jegy)bankokhoz. A bitcoin egy összetett kriptografikus jel, mely egy virtuális pénztárcában tárolható a számítógépen (vagy okostelefonon). A bitcoin-tranzakció mindkét résztvevője névtelenségben tud maradni. A virtuális pénztárca-programokat számos cég kínálja, számítógépre vagy okostelefonra telepíthetők, alkalmazásuk ingyenes. Ezek a programok azonnal 5-8 darab különböző pénztárcát nyújtanak, de ez a továbbiakban a végtelenségig bővíthető. Megtehető, hogy valaki minden egyes bitcoin tranzakcióját más és más virtuális pénztárcából kezdeményezze, illetve fogadja.

A mobiltelefonhálózattal összekötött pénzügyi szolgáltatások rendszere új dimenziót ad az anonimitásnak és a mobilitásnak az illegális felhasználók számára. A SIM-kártya és a hozzá tartozó hívószám mögött egy számla (nem bankszámla) van. Az e-pénztárca maga a mobiltelefon, akinek ez birtokában van, az tud vele vásárolni. Az előfizetéses ügyfelek általában utólag fizetik a megvásárolt termékek ellenértékét oly módon, hogy az eredeti eladóval a mobiltelefon-hálózat üzemeltetője áll szerződésben, a vevő neki téríti meg utólag az összeget, ő fizeti

⁷ A Bitcoin egy nyílt forráskódú digitális fizetőeszköz, amelyet 2009. január 3-án egy ismeretlen (fórum nevén Satoshi Nakamoto) bocsátott ki, közvetlenül a 2008-as amerikai bankválság kirobbanása után. Az elnevezés vonatkozik továbbá a fizetőeszközt kezelő nyílt forráskódú szoftverre, és az azzal létrehozott elosztó hálózatra is.

⁸ A peer-to-peer rendszer lényege, hogy az informatikai hálózat végpontjai közvetlenül egymással kommunikálnak, központi kitüntetett csomópont nélkül.

aztán tovább az eredeti eladónak. Kártyás ügyfelek a feltöltött (előre befizetett) összeg erejéig jogosultak mobil fizetésre, vagy vásárlásra. A mobiltelefon-hálózatra épülő elektronikus fizetési szolgáltatások azokban az országokban fejlődtek leggyorsabban, amelyekben nincs kialakult bankrendszer. Ilyen országok jellemzően az afrikai államok, Kenya, Tanzánia, Uganda,⁹ Szomália, illetve a Közel-Kelet, Irak és Afganisztán. A mobilhálózatra épülő pénzügyi szolgáltatások olcsó, felhasználóbarát működésüknek köszönhetően gyorsan terjednek világszerte. A két legelterjedtebb hálózat az M-Pesa,¹⁰ melyet Kenya felnőtt lakosságának mintegy nyolcvan százaléka használ és a szomáliai Zaad.¹¹ Ezek a rendszerek eredetileg a mikrohitelk visszafizetésére lettek létrehozva, használatuk csupán egy regisztrációhoz kötött. Ezután a felhasználó küldhet pénzt magánszemélynek, vagy cégnek, fizethet vele, számos helyen feltöltheti és pénzt is vehet fel. SIM-kártyához (akár többhöz) bárki hozzájuthat, ezután a pénzeket ellenőrzés nélkül utalhatja, segítségével illegális tevékenységeket is finanszírozhat.

A „klasszikus” terrorszervezetek bevételi forrásai

A két legismertebb európai „klasszikus” – de mára gyakorlatilag inaktívvá vált – európai terrorszervezet, a Baszkföld és Szabadság (ETA¹²) és az Ír Köztársasági Hadsereg (IRA¹³) legfontosabb támogatói azok a tehetős, nacionalista beállítottságú baszk és ír üzletemberek voltak, akik támogatták a baszk függetlenséget, illetve Észak-Írország elszakadását Nagy-Britanniától. Mindkét szervezet esetében a beérkező bevételek jelentős része (az IRA esetében valószínűleg a nagyobb hányada) a külföldön élő baszk, illetve – a főként az egyesült államokbeli – ír diaszpórától származott. Ez viszonylag biztos állandó pénzügyi háttérrel, ugyanakkor kötöttséget is jelentett a két terrorszervezet számára. Többek között ezzel magyarázható, hogy a két terrorszervezet támadásai szinte kizárólag politikusok, illetve a rendvédelmi erők tagjai ellen irányultak, a figyelemfelkeltést szolgáló robbantásos merényleteik előtt pedig rendszerint értesítették a hatóságokat. Ennek eredményeként az IRA és az ETA polgári áldozatainak száma a több évtizedes múltjuk ellenére is alacsony volt. Az IRA és az ETA azért volt képes több évtizeden keresztül aktív és „eredményes” maradni, mert széleskörű támogatást élvezett a (katolikus) ír, illetve baszk lakosság körében, amelyek a brit, illetve – különösen a Franco-diktatúra időszakában – a spanyol elnyomás elleni jogos harc eszközét látták bennük. A két szakadár fegyveres szervezetet számos nyugati országban sokáig nem tekintették terrorszervezetnek, ezért az ír és a baszk diaszpórát célzó adománygyűjtő tevékenységük ellen nem léptek fel hatóságilag (különösen az IRA ellen Írországban és a több millió ír származású állampolgárral rendelkező Amerikai Egyesült Államokban). Az IRA és az ETA hanyatlását, majd megszűnését végül döntően nem a spanyol és a brit belbiztonsági műveletek, hanem a politikai megbékélési folyamatok idézték elő.

⁹ <http://www.somalilandmonitor.com/index.php/opinion/356-somaliland-mobile-money-in-a-dusty-land> (Letöltés: 2014. 05. 05.)

¹⁰ M: a mobiltelefonos alkalmazásra utal, Pesa: szuahéli nyelven *pénzt* jelent.

¹¹ 2010-as adat szerint Szomália lakosságának egyötöde használta fizetésre és utalásra, és ennél többen kaptak pénzt, vagy kerültek más módon kapcsolatba a Zaad-dal.

¹² Euskadi ta Askatasuna

¹³ Irish Republican Army

Az IRA-hoz és az ETA-hoz hasonlóan a legjelentősebb kurd szeptarista szervezet, a Kurd Munkáspárt (PKK¹⁴) is elsősorban egyéni támogatóktól gyűjt pénzügyi forrásokat működéséhez. A másik két terrorszervezettel ellentétben azonban elsősorban nem a tehetős magánszemélyektől, hanem az európai országokban vendégmunkásként dolgozó, az ügyükkel szimpatizáló kurdok tömegeitől gyűjtenek adományokat. Ez jóval komolyabb, több európai országra is kiterjedő szervezeti-logisztikai háttérrel igényel, ugyanakkor az adományozók nem támasztanak semmilyen feltételt a támogatásuk fejében, tehát nem korlátozzák a PKK műveleteit. A PKK ilyen irányú tevékenysége részben legális alapon valósul meg, mivel – a török kormány folyamatos nyomásgyakorlása ellenére – több európai országban szabadon működhetnek a közismerten PKK-közeli alapítványok, karitatív szervezetek.

Az iszlamista terrorszervezetek finanszírozása

A „sikeres” (rendszeres, nagy médianyilvánosságot kapó támadások végrehajtására képes) terrorszervezetek az előzőekben említett európai szervezetekhez képest sokkal nagyobb pénzügyi támogatói bázisra képesek szert tenni. Az iszlamista terrorszervezetek támogatói köre viszonylag állandó, a beérkező támogatások (évente több millió dollár) zöme elsősorban tehetős közel-keleti (ezen belül is főleg szaúdi és kuvaiti) magánszemélyektől érkezik. Ezért az iszlamista terrorszervezetek közt folyamatos rivalizálás tapasztalható ezeknek a pénzügyi támogatóknak a megnyeréséért. Korábban a tehetős magánadományozók többsége az al-Kaida legfőbb pénzügyi támogatóinak számított. Az al-Kaida elmúlt években tapasztalt hanyatlása miatt azonban ezek jelentős része elpártolt a szervezettől és a rövid idő alatt jelentős sikereket elért (és ezáltal lényegében a globális dzsihád vezető szervezetévé vált) ISIL/DAESH terrorszervezet támogatójává vált.

Az ISIL/DAESH minden más terrorszervezetenél nagyobb gazdasági és pénzügyi forrásokkal rendelkezik. Ennek egyik oka a terrorszervezet 2014-ben Irakban és Szíriában elért katonai sikerei, valamint professzionális médiakampányai és internetes jelenléte, amely miatt jóval nagyobb támogatói körre volt képes szert tenni, mint korábban bármely más terrorszervezet. Az ISIL/DAESH bevételeinek nagyobb hányada mégsem innen, hanem abból származik, hogy – elsőként az iszlamista terrorszervezetek között – képes volt egy jelentős nagyságú, összefüggő területet tartósan az ellenőrzése alá vonni. Ilyenre – és hasonló nagyságrendű bevételekre – korábban csak a Kolumbia déli területeinek egy részét birtokló, valamint a zömmel az Amerikai Egyesült Államokba irányuló kokainkereskedelem jelentős hányadát ellenőrzése alá vonó FARC szélsőbaloldali terrorszervezet volt képes szert tenni.

Az ISIL/DAESH az uralma alatt álló területeken kvázi államként funkcionál. A terrorszervezetnek szakértői becslések szerint évi 5-800 millió dollár bevételre van szüksége ahhoz, hogy működtesse az állami funkcióit (a megközelítőleg 40-50 ezer fős milíciájának fizetése, fegyver- és lőszervásárlás, közigazgatási és szociális rendszer működtetése, stb).

¹⁴ Partiya Karkeren Kurdistan

Az ISIL/DAESH saját bevételeinek többségét a különböző címeken kivetett adók teszik ki. A terrorszervezet adót szed a fennhatósága alatt álló területeken élő, megközelítőleg 8 millió fős lakosságtól, megadóztatja a kereskedelmet és a vállalkozásokat és egyre jobban kiszákmányolja az ellenőrzése alatt álló területek gazdasági erőforrásait. Ilyen vonatkozású tevékenysége igen sokrétű. Moszul 2014 nyarán végrehajtott elfoglalását követően a terrorszervezet egyszerűen kirabolta a városban lévő bankokat, több tízmillió dollár egyszeri készpénzbevételre szert téve. A terrorszervezet bevételeinek legnagyobb hányada a közelmúltig az illegális olajkereskedelemből származott. A piaci ár feléért-negyedéért szállították az ellenőrzésük alatt álló területen kitermelt kőolajat, illetve a feldolgozott kőolajszármazékokat tartálykocsik százaival külföldre, ezen belül is elsősorban Iránba és Törökországba. A szomszédos országok hatóságai keveset tettek ennek megakadályozására, sőt gyakran hallgatólagosan, vagy tevőlegesen segítettek is ezt. David Cohen, az Amerikai Egyesült Államok pénzügyminisztériumának terrorizmus elleni harccal foglalkozó államtitkára szerint 2014-ben az ISIL/DAESH napi egymillió dollár bevételre tett szert az olajtermékek feketepiaci értékesítéséből¹⁵. Az ISIL/DAESH ellen megalakult nemzetközi koalíció légitámadásai azonban mára megsemmisítették a terrorszervezet olajipari infrastruktúrájának és szállítóeszközeinek megközelítőleg 90%-át, így az ebből nyert (becslések szerint évi legalább 300 millió dollár) bevétel 2015 végére jelentősen csökkent.

Az ISIL/DAESH bevételei többségét az alábbi források biztosítják:

- 5%-os szociális adó (szociális szolgáltatásokra és munkajövedelmekre vetik ki),
- a Jordániából és Szíriából Irakba tartó tehergépjárművek megadóztatása (800 dollár járművenként),
- útdadó Észak-Irakban (200 dollár járművenként),
- műkincs kereskedelem megadóztatása (20-50%),
- a nem muszlim vallású lakosságra kivetett különadó („gizja”, évi kb. 30 millió dolláros bevétel),
- agráradó,
- szolgáltatókra kivetett 20%-os adó,
- olajipari termékek értékesítése,
- hamisított/kitöltetlen szíriai útlevelek értékesítése az embercsempész szervezetek, vagy illegális migránsok részére,
- mezőgazdasági termények (gabonafélék, gyapot) értékesítése, évi közel 200 millió dollár értékben,
- az elüldözött lakosság értékeinek kisajátítása és értékesítése, kábítószer- és embercsempészet, túsok után fizetett váltságdíjak, védelmi pénzek (pontosan nem ismert, de évi több százmillió dolláros tétel).

A Thomson-Reuters nemzetközi gazdasági kutató-elemző cég becslése szerint az ISIL/DAESH 2014-ben összesen 2,9 milliárd dolláros bevételre tett szert. Ez 2015-ben – a terrorszervezet által ellenőrzött területek csökkenése, az egyszeri

¹⁵ www.index.hu/kulfold/2014/10/24/napi_egymullio_dollart_keres_az_iszlam_allam_illegalis_olajeladasbol/ (Letöltés ideje: 2016.04.18.)

bevételek (iraki bankok kifosztása és az elüldözött lakosság javainak értékesítése), valamint az olajipari infrastruktúra folyamatos pusztítása miatt – feltehetően számottevően csökkent. Az olajcsempészetből eredő bevételek folyamatos csökkenésére válaszul az ISIL/DAESH diverzifikálni igyekszik a „gazdaságát” és egyre újabb adónemeket vezet be, egyúttal – a hosszú távú gazdasági fenntarthatóság szempontjait figyelmen kívül hagyva – kizsákmányolja az ellenőrzése alatt lévő területeket. Ez azonban hosszabb távon nem tartható fent, mivel az ISIL/DAESH által létrehozott Kalifátus a túladóztatás miatt éppen azoknak a szunnita araboknak a támogatását veszítheti el, akik a terrrorszervezettől reméltek viszonylagos nyugalmat és védelmet a síita vezetésű iraki és szíriai kormányhadsereg ellen.

Narkóterrorizmus

A világon több olyan terrrorszervezet működik, amelyek költségeik jelentős hányadát a kábítószer-kereskedelemből befolyt pénzüsszegekből fedezik. Ilyen például az afganisztáni tálib mozgalom, melynek anyagi erőforrását az ópium- és heroin-kereskedelem adja, vagy a PKK, amely az európai heroin piac tekintélyes részét tartja a kezében. A dél-amerikai terrrorszervezeteknél a kábítószer-kereskedelemből befolyt pénzüsszeg működésük alapját képezi.

A több évtizedig tartó – jelenleg végleg lezárulni látszó – kolumbiai fegyveres konfliktusban a résztvevő terrrorszervezetek és félkatonai milíciák szinte mindegyike érintett volt a kábítószer-kereskedelemben. Mivel a kolumbiai kormány 2002-ig a nagyvárosokon kívül csak korlátozott ellenőrzést volt csak képes gyakorolni az ország területén, a három legnagyobb terrrorszervezet kiterjedt és prosperáló kokain-, ópium-, olaj-, arany- és smaragd-kereskedelmet folytathatott. A két legjelentősebb marxista gyökerű szélsőbaloldali terrrorszervezet, a FARC és a Nemzeti Felszabadító Hadsereg (ELN¹⁶) a befolyása alatt álló területeken egyaránt megadóztatja az ott élő kokatermelőket, sőt nem ritkán arra kényszeríti a helyi lakosokat, hogy kokát termeljenek, ami a kokain alapanyaga. A terrrorszervezetek jelentős bevételhez jutnak a kokainlaboratóriumok és a kokain továbbszállítására használt kisrepülőgépek számára létesített rejtett felszállóhelyek védelméből, valamint a helyi droggereskedelemből is. A marxista terrrorszervezetek ellenében megalakult Kolumbiai Egyesült Önvédelmi Erők (AUC¹⁷) kiadásainak 70%-át a kokain termeléséből és exportálásából fedezte¹⁸. A szélsőjobboldali félkatonai elemeket magában foglaló félkatonai szervezet a működéséhez szükséges anyagi forrásokat a gazdag földbirtokosoktól, a droggartellektől és a kolumbiai hadsereg bizonyos tagjaitól kapta.

A Peruban működő Fényes Ösvény¹⁹ marxista terrrorszervezet bevételeinek jelentős hányada szintén a helyi droggereskedelemből származott. Amikor a perui

¹⁶ Ejército de Liberación Nacional

¹⁷ Autodefensas Unidas de Colombia

¹⁸ Az AUC 2006-ban hivatalosan feloszlott. Egyes csoportjai azonban más néven továbbra is aktívak maradtak.

¹⁹ Sendero LUMINOSO. A terrrorszervezet az 1990-es évek végére – vezetői elfogását és a sorozatos katonai kudarckokat követően – gyakorlatilag megszűnt működni.

kormány – amerikai nyomásra – 1982-ben megkezdte a kokaültetvények szisztematikus kiirtását, az ország legjelentősebb kokatermesztő vidékén, a Huallaga-völgyben élő termelők (campesino-k) egyezséget kötöttek a terroristákkal. A Fényes Ösvény hajlandó volt megvédeni a kokaültetvényeket, cserébe a falvak lakói támogatást nyújtottak a terrorszervezet számára. Az érdekszövetség éveken keresztül jól működött, miközben a terrorszervezet komoly befolyást, majd ellenőrzést szerzett a helyi drogereskedelem jelentős hányada felett.

Összegzés

Mérettől, befolyástól és ideológiától függetlenül minden terrorszervezet függ a rendelkezésre álló pénzügyi forrásoktól. Az általuk folytatott műveletek legfontosabb céljai közé tartozik a szervezet erejének demonstrálása, amely elengedhetetlenül szükséges a támogatói/szimpatizáns kör bővítéséhez, és a „szponzorok” számának – ezáltal a rendelkezésre álló anyagi erőforrások – bővítéséhez. A megfelelő anyagi források hiánya, vagy a szervezet előbb inaktívvá válásához, majd széteséséhez vezet, vagy pedig az anyagi források hiányával küszködő terrorszervezet műveletei legfontosabb céljává a pénzszerzés válik. Ez utóbbi rendszerint azzal végződik, hogy a terrorszervezet fokozatosan elveszíti ideológiai gyökereit és céljait, és gyakorlatilag szervezett bűnözői csoporttá degradálódik.

A múltban már többször bebizonyosodott, hogy ha elegendő pénzügyi forrás áll rendelkezésre, akkor a legtöbb terrorszervezet prominens vezetőinek elvesztését, vagy akár több műveleti csoportjának felszámolását is képes túlélni, mivel a kiesett vezetők, illetve tagok helyébe újak lépnek. A terrorista hálózatok működését a leghatékonyabban a finanszírozási oldalról lehet ellehetetleníteni, mivel a szervezet fenntartása merényletek nélkül is jelentős összegbe kerül. Ezért a terrorizmus elleni küzdelem egyik legfontosabb „hadszíntere” a terrorszervezetek pénzügyi forrásainak lényeges csökkentése, illetve lehetőség szerint teljes elvágása. Az erre irányuló sikeres műveletek ugyan nem járnak olyan látványos eredménnyel, mint egy-egy terrorista sejt felszámolása, hosszabb távon azonban lényegesen nagyobb a hozadékuk, mert döntő mértékben hozzájárulhatnak az adott terrorszervezet végső felszámolása érdekében tett erőfeszítésekhez.

Felhasznált irodalom:

- VASS György: A terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem nemzetközi aspektusai (PhD értekezés, 2015)
- KATONA László: Hagyományos pénztovábbítási rendszerek és modern technológiák alkalmazása a pénzmosás és a terrorfinanszírozás területén (Hadtudományi Szemle, 2014. 7. évfolyam, 2. szám)
- BEBESI Zoltán: Narkóterrorizmus (PhD tanulmány, 2004)
- Islamic State: The Economy-Based Terrorist Funding (Thomson Reuters Accelus, 2014)
- www.index.hu/gazdasag/2015/11/20/honnan_van_az_iszlam_allam_penze/ (Letöltés ideje: 2016.04.18.)
- www.origo.hu/gazdasag/20151208-cnnmoney-iszlam-allam-gazdasaga.html (Letöltés ideje: 2016.04.18.)

AZ ISIS ÉS TÖRÖKORSZÁG KÖZÖTTI FESZÜLTSEGEK, TOVÁBBÁ AZOK LEHETSÉGES GAZDASÁGI ÉS PÉNZPIACI ASPEKTUSAI

Törökországban már a terrrorszervezet megnevezése sem egyszerű kérdés. A Török Köztársaság elnöke Recep Tayyip Erdoğan a hivatalos arab nyelvű elnevezést, **DAEŞ**, (DAEŞh = ad-Dawlah al-Islāmiyah fī 'l-'Irāq wa-sh-Shām)¹ használja. Arra hivatkozik, hogy a szervezetnek, és általában a terrornak nincs vallása, semmi köze az iszlámhoz, mint valláshoz, vagy a muszlimokhoz. Ez azért nem teljesen átgondolt érvelés, mert a szervezet arab neve is tartalmazza az Iszlám szót (al-Islāmiyah), tagjai pedig legjobb tudomásunk szerint muzulmánok. A hivatalos, állami média leginkább az **İŞİD**² elnevezést használja, ami tükörfordítása az arab névnek és az általános angol rövidítésnek is jobban megfelel. Az ellenzéki média és az értelmiség általában az angol rövidítéseket (**ISIL**, **IS**, **ISIS**) szereti használni, ezzel is kifejezve az Iszlám Állammal kapcsolatban szolidaritásukat a „Nyugattal”. A továbbiakban a könnyebbség kedvéért az ISIS rövidítést használom³.

Azt senki nem tagadhatja, de nem is próbálja tagadni, hogy az ISIS fenyegetést jelent Törökországra és egyre növekvő akcóradiusza aggodalomra ad okot. Emellett Törökország, amely az Európai Unió tagságára aspirál, könnyen importálhatja ezt a problémát Európa többi részébe, ami az al-Kaida után egy újabb kezelendő kérdést jelentene, ezért ez nyilván hátráltató tényező a törökök EU-tagságának amúgy is rögös útján. A gondot csak tetézi a török politikai felsővezetés számára, hogy – nem mellékesen Erdoğan elnök ambíciói miatt is – egyre elkötelezettebb politikát folytat a muzulmán közösséggel fenntartott kapcsolatainak egyre szorosabbá fonása érdekében.

Másrészt Törökország az Európai Unióval (EU) és NATO-val, mint ez utóbbi tagállama, közös harcot folytat az ISIS ellen. Mint a muzulmán közösség tagja, megkísérli érvényesíteni a létező és elismert iszlám államok érdekeit is (ld. Pakisztáni Iszlám Köztársaság, Iráni Iszlám Köztársaság)

A nemzetközi környezet és kapcsolatok

Több török tisztségviselő is úgy fogalmazta meg, hogy eddig az Egyesült Államok barátai közül Törökország állt a legközelebb a muzulmán közösséghez, most a muzulmán közösség országai közül mi állunk legközelebb (talán) az Egyesült Államokhoz”. Amikor Erdoğan elnök nem adott engedélyt arra, hogy amerikai repülőgépek használják az Incirlik (Adana) légitámaszpontot, akkor a katonai mellett

¹ ÇANDAR, Cengiz: Frenemies: the insincere alliance between US, Turkey, elérhető: <http://www.al-monitor.com/pulse/politics/2014/11/turkey-isis-becomes-deash-erdogan.html#> (Letöltés ideje: 2015. 06. 29.)

² Irak ve Şam İslam Devleti = Iraki és Szíriai Iszlám Állam

³ Többek között azért is, hogy ne kelljen kiírni a terrrorszervezet teljes nevét, az IÁ rövidítést viszont nem tartom célszerűnek, mert könnyen lehet vele tréfálkozni, ami a szervezet áldozataival kapcsolatban cinikus lehet.

a politikai kapcsolatok is elhidegültek. Amikor aztán látva az ország elszigetelődését, végül engedélyt adott a támaszpont használatára, az fontos gesztus volt, de a bizalom nem állt helyre ugyanolyan szintre, mint korábban. Ma már ott tartunk, hogy ez év februárjában Katar⁴ után már Szaúd-Arábia légiereje⁵ is engedélyt kapott a támaszpont használatára⁶.

Erdoğan elnök a muzulmán közösség támogatásán belül is kiemelten szimpatizál a Muzulmán Testvériséggel, egyes vélemények szerint ő maga is a szervezet tagja⁷. Mindenesetre Mursi elnököt szívvel-lélekkel támogatta Egyiptomban, és amikor hatalomra került, akkor azonnal török delegáció látogatott el hozzá és két milliárd dolláros segélycsomagot ajánlott fel neki. Megdöntése után a török-egyiptomi kapcsolatok nemcsak elhidegültek, de gyakorlatilag meg is szűntek. A nagyköveti szintű kapcsolatok még mindig nem álltak helyre. Szaúd-Arábiával is összeütközésbe kerültek az ügyben (bár velük nem újkeletű a viszály).

Oroszországgal Erdoğan elnök miniszterelnöki beiktatása után látványos diplomáciai és gazdasági mozgás indult el. Több látogatás történt, török cégek jutottak be Oroszországba és az export-import is nőtt. A szíriai bevetést végrehajtó orosz vadászbombázó repülőgép lelövése után a török cégek egy részét kiszorították, más részét zaklatják. A diplomáciai kapcsolatok is hűvösebbek. Ez a feszültség érezhető az ISIS elleni harcban is, ahol az orosz erők az Asszádhoz hű csapatokat támogatják, míg a törökök az ellenzékét (kivéve persze a kurd erőket). Ez persze nem választható el attól a tényről, hogy Asszád elnök és az őt támogató Baath párt jó kapcsolatokat ápol több kurd szervezettel, köztük a PKK⁸-val.

Izraellel a viszony az MV Mavi Marmara török hajóval történt incidens⁹ óta még hidegebb, mint korábban, de a hatásai annyira kellemetlenek a török vezetésnek, hogy most már lépéseket tesznek a kapcsolatok javítása érdekében.

⁴ ERGAN, Uğur: İncirlik'e Katar uçakları da geliyor, <http://www.hurriyet.com.tr/incirlik-e-katar-ucaklari-da-geliyor-29998119> (Letöltés ideje: 2015. 11. 16.)

⁵ A BBC hírügynökség török nyelvű híre, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160226_suudi_jet_incirlik (Letöltés ideje: 2016. 02. 28.)

⁶ Incirlik alapvetően kettős támaszpont, ami többek között azt jelenti, hogy – mivel NATO forrásokat használtak fel fejlesztéséhez – a NATO bizonyos jogokkal rendelkezik a vele kapcsolatban. A repülőtér kettős rendeltetésű, vagyis katonai és polgári gépek is használják a kifutópályát, csak az egyéb létesítmények különülnek el, ami azért fontos kérdés, mert így a repülőtér használata nemzeti hatáskör.

⁷ L. PHILLIPS, David: Türkiye İŞİD'e neden yardım ediyor? http://www.hasturktv.com/dunyada_bugun/6757.htm (Letöltés ideje: 2015. 06. 29.)

⁸ Partije Kerkerên Kurdistanê (Kurdisztáni Munkáspárt) – 1978-ban alakult török terrorszervezet, amely elsősorban Szíria és Irak északi részén tart fenn most bázisokat, de Törökországban hajtott és hajt végre terrorcselekményeket.

⁹ Az eset 2010. 05. 30-án történt Izrael partjainál, nemzetközi vizeken. A hajót a török IHH nevű szervezet bérelte, célja a gázai blokád megtörése volt. Az izraeli haditengerészet a hajót még nemzetközi vizeken megállította, majd izraeli kommandósok szálltak a fedélzetére. Az aktivisták összecsaptak a kommandósokkal, aminek következtében kilenc aktivista életét veszítette. Az IHH és a török kormány teljes egészében az izraeli kommandósokat hibáztatta, az izraeliek szerint a hajóra érkező kommandósokat megtámadták.

Eközben Izrael, a Ciprusi Köztársaság és Egyiptom lépéseket tett a Földközi-tenger keleti medencéjében található kőolaj kitermelése, feldolgozása és szállítása ügyében, ami a török kormány számára határtalanul idegesítő. Fenyegetések intézett a felekhez és járőrhajói a nemzetközi vizeken demonstratív járőrözést kezdtek.

Katar tart ki talán egyedül Törökország mellett a Muzulmán Testvériség feltétel nélküli támogatásában. Katar súlya azonban nem hasonlítható azon országokéhoz, amelyekkel a török kapcsolatok gyengültek.

Irán számára Törökország minden tekintetben partner és versenytárs egyben. Partnerként szeretnék látni, atomprogramjuk támogatójaként, a kőolaj export-import szempontjából fontos útvonalak, csővezetékek tranzit országaként, a szunnita vallásos, vagy baloldali irányzatú szélsőségesek, terrorszervezetek elleni harcban szövetségesükként. A kurd kérdés Irán számára sem érdektelen, ezért támogatják a törököket a PKK, a PYD¹⁰ és a YPG¹¹ elleni harcban. Irán ugyanakkor az ország síita többségén keresztül szeretné a befolyását kiteljesíteni Irakban, támogatja a Hezbollah terrorszervezetet, akadályozza a térségben a nyugati országok érdekeinek érvényesülését. A NATO Irán számára ellenséges szervezet és mindezekkel szembe saját nagyhatalmi törekvéseit állítja. Mindenképpen a térség vezető hatalma akar lenni, sőt ambicionálja a nemzetközi szintéren a világ legerősebb országai csoportjának tagságát. Erre szolgált a nukleáris fegyver kifejlesztésére irányuló törekvése. Ezen céljai természetesen szemben állnak a török törekvésekkel.

A szomszédos válságövezeti országokkal, Irakkal és Szíriával a törökök kapcsolata mindig feszült volt, de Szíriában a polgárháború kitörése óta egyértelműen Asszád elnök menesztését követelik, ezért szemben állnak a kormány támogatóival. A kurd erőket sem támogatják, így csak egy szűk csoport, a Szabad Szír Hadsereg¹², támogatása maradt a számukra, amelyet feltétel nélkül támogatnak is.

A belső viszonyok

Törökországban jelenleg az AKP¹³ a kormányzó párt, amely Recep Tayyip Erdoğan köztársasági elnök vezetésével erősen kézben tartja a hatalmat. Az országon belül ugyanakkor több irányzat harcol egymással, ami jelentősen befolyásolja az ország külpolitikáját, a fegyveres erőket, a terrorizmus elleni harcot, a nemzetiségi politikát. Az egyik fontos erőt a kemalisták jelentik, akik Atatürk örökségéért harcolnak a „demokratikus és világi Törökorszáért”¹⁴. A másikat a

¹⁰ Partiya Yekîtiya Demokrat (Demokratikus Unió Párt) – Észak-Szíriában, 2003-ban alakult kurd párt.

¹¹ Yekîneyên Parastina Gel (Népvédelmi Egységek) – a PYD párt fegyveres szervezete, 2004-ben alakult meg.

¹² FSA (al-Jaysh as-Sūrī al-Ḥurr) – 2011-ben alakult Asszád-ellenes katonai tömörülés.

¹³ Adalet ve Kalkınma Partisi (Igazság és Haladás Pártja – szokták Igazság és Felemelkedés Pártjának fordítani)

¹⁴ A „világi” szó értelmezése Törökországban más. A Török Köztársaság Alkotmánybírósága 1989/12 sz. határozatában már leszögezte, hogy „Törökországban európai típusú világiság nem lesz”).

nacionalisták, akik elsősorban a MHP¹⁵ köré tömörülnek. A harmadikat pedig az ország délkeleti részén a HDP¹⁶ – mint legális párt – mögött álló, vagy őket támogató kurd kisebbség. A kurdok még soha nem tudták politikai téren ennyire erősen érvényesíteni az akarataikat, mint most, hogy a pártjuk átlépve a hallatlanul magas, 10%-os küszöböt bekerült a parlamentbe. A legerősebb jelenleg az AKP mögött tömörülő csoport, amelyet szoktak demokratikus iszlamistának, vagy mérsékelt iszlamistának hívni. Persze vannak átfedések, és az utóbbi időben Erdoğan elnök egyre erősebben pengeti a nacionalista húrokat, ami nem elválasztható a kurd mozgalom megerősödésétől. Azt is meg kell említeni, hogy az AKP gyűjtőpárt abból a szempontból is, hogy magába integrálta a kevésbé demokratikus, vagy erősen iszlám meghatározottságú szavazókat, a régi Refah (Jólét) iszlamista párt tagságát és funkcionáriusait is.

A török gazdaság

Csupán rövid, általános áttekintést adok a török gazdaságról, elsősorban a terrorizmus hatásai vizsgálatának szempontjából. Törökország a térség egyik vezető gazdasági hatalma. Ezt annak ellenére lehet kijelenteni, hogy nincsenek hatalmas olajbevételei, mint az Öböl országainak, vagy a közép-ázsiai posztsovjet utódállamok egy részének. Ez még hasznos is abból a szempontból, hogy Törökország nem csupán egy lábón áll, gazdasága diverzifikált és az ország nyugati részén jelentős az ipar. Ráadásul az olajár csökkenése számára nem negatív, hanem a térség országaival ellentétben pozitív hatással járt. A világ országai rangsorában a 17-18. helyet foglalja el, ami segíthetné térségbeli vezető szerepének kialakítását. A közel 80 millió lakosú ország 800 milliárd USD értékű nemzeti jövedelme azt jelenti, hogy az egy főre eső GDP mintegy 10.000 USD¹⁷, ami szomszédaihoz képest nagyon magas színvonalú. Az is tény ugyanakkor, hogy a török-orosz kapcsolatok romlása, Irakkal, Szíriával, Iránnal és a kurdokkal, vagy éppen Egyiptommal és Izraellel fennálló ellentétei csökkentik a lehetőségeit, rontanak a gazdasági kapcsolatokon, csökkenő exporthoz és tőkekivonásokhoz vezetnek. Az ez évi adatokban mindez már tükröződött, mert januárban az előző év januárjához képest az infláció 9,58%-kal nőtt. Ez azért fontos, mert az Erdoğan vezette AKP arra volt talán a legbüszkébb, hogy sikerült a kétszámjegyű inflációt leszorítani és csökkenteni a lakosság eladósodását. Az irányadó kamatláb 7,5%, ami összehasonlítva az európai alacsony, esetenként negatív kamatlábakkal, nagyon magas érték. A hitelminősítők általában nem tartják Törökországot a befektetési kategóriában.

¹⁵ Milliyetçi Haraket Partisi (Hazafias Mozgalom Pártja)

¹⁶ Halkların Demokratik Partisi (Népek Demokratikus Pártja) rövidítik HADEP-nek is.

¹⁷ IMF adatbázisának lekérdezése alapján. Elérhető:
https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/weorept.aspx?sy=2013&ey=2020&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=186&s=NGDP_R%2CNGDP%2CNGDPD%2CNGDPRPC%2CNGDPPC%2CNGDPDPC&grp=0&a=&pr1.x=63&pr1.y=12#cs6 (Lekérdezve: 2016. 02. 23.)

Hitelminősítő neve	Minősítés	Kilátás
Fitch	BBB-	negatív
Moody's	Baa3	negatív
S&P	BB+	negatív

Az isztambuli tőzsdén (IMKB) a részvények hosszú távú csökkenést mutatnak, ami a befektetői bizalom csökkenését jelzi¹⁸. A terrorizmus elleni harc Törökországban komoly forrásokat igényel mind a technikai eszközök, mind a személyi költségek miatt. Fontos faktor a terroristák fenyegetése például a török területen és a szomszéd országok területein átmenő csővezetékek biztonságának szavatolására költött jelentős összegek miatt is.

A biztonsági helyzet

A török politikai és katonai felsővezetés az utóbbi években is értékelte az ország biztonsági helyzetét és ennek alapján határozta meg az országot érő fenyegetéseket. Ezt rangsorolva, elemezve arra az eredményre jutottak, hogy a legjelentősebb fenyegetések, sorrendben, a következők:

- **szeptaralista törekvések Törökország területének felosztására,**
- **terror- és terrorista szervezetek tevékenysége,**
- tömegpusztító fegyverek elterjedése, proliferáció,
- nemzetközi szervezett bűnözés,
- illegális migráció.

A veszélyforrások között vannak összefüggések és árfedések, például a terrorista szervezetek működésében. Amikor azok bűncselekményekből származó pénzből tartják fenn magukat, vagy maguk is segítik az illegális migrációt, és még anyagi hasznot is húznak abból. Az al-Kaida esetében már felmerült korábban a proliferációs veszély, most az ISIS esetében is kezdenek ilyen félelmek megfogalmazódni, nem függetlenül az ISIS akciórádiuszának növekedésétől.

A szeptaralista törekvések elsődleges megjelenítője a török felsővezetés szempontjai szerint a PKK, amely baloldali kurd mozgalomként indult, de mára az önálló kurd entitás megteremtése a fő célja. Ezért is foglal el különleges szerepet – török értékelés szerint – a Törökország területén működő terrorista szervezetek sorában, amelyek közül a legaktívabbak és folyamatosan működnek az alábbiak:

- **PKK,**
- **ISIS,**
- al-Nusra Front,
- DHKP/C - Forradalmi Népi Felszabadító Párt/Front¹⁹,
- Törökországi Hezbollah.

¹⁸ GOKULUK, Selcuk: Turkey Stocks Fall With Bonds on Task Force Meeting, S&P Outlook, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-02-10/lira-weakens-as-investors-consider-turkey-terror-blacklisting> (Letöltés ideje: 2014. 03. 14.)

¹⁹ Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi – szélsőbaloldali terrorszervezet

A fentiekén kívül még egyéb terrorista szervezetek, amelyek tevékenysége nem olyan mértékben érzékelhető, mint az első csoportba tartozóké, vagy jelenleg nem aktívak, de nem szűntek meg²⁰:

- MKP – Maoista Kommunista Párt (Maoist Komünist Partisi),
- TKP/ML – KONFERANS Török Kommunista Párt/Marxista-Leninista – Konferencia,
- MLKP – Marxista-Leninista Kommunista Párt (Marksist Leninist Komünist Parti),
- PŞK – Kurdisztán Forradalmi Pártja (Kürdistan Devrim Partisi),
- PDK/Bakur – Kurdisztán Demokrata Pártja (Kürdistan Demokrat Partisi/Bakur),
- HD – Kalifátus Állama (Hilafet Devleti),
- İBDA/C – Iszlám Nagy-Keleti Roham Front (İslami Büyük Doğu Akıncılar Cephesi),
- Tevhid-Selam (Kudüs Ordusu),
- Al-Kaida terrorszervezet törökországi ága.

Törökországban tehát három típusú terrorszervezet a meghatározó. A szeparatista, a kifejezetten szélsőbaloldali, melyek létszáma az utóbbi években csökkenő tendenciát mutatott, a harmadik pedig, ahova az ISIS is tartozik, a szélsőséges iszlám gyökerű, vagy dzsihadista szervezetek. Ezek jellemzően szunni, szalafitaideológiai alapon állnak.

A kalifátus eszménye a török társadalomban sem tűnt el, annak ellenére, hogy a kemalista vezetésű kormányok határozottan felléptek ellene. Most a mérsékelt iszlámista vezetés mellett ismét erőre kapnak. Itt szeretnék emlékeztetni arra, hogy a világ utolsó elismert kalifáját Isztambulban Kemál Atatürk mozdította el a helyéről. Most Çamlica-ban egy új dzsámi épül, amelynek hat minarete lesz²¹, ez nem történt meg 1923, a köztársaság kikiáltása óta. Egyes ellenzéki vélemények szerint ez is egy lépés egy lehetséges kalifátus megteremtése útján.

Az ISIS tevékenysége Törökország területén

Az ISIS Törökországban 2014 júniusa óta szerepel a terrorista szervezetek hivatalos listáján. Előtte a szervezet tagjai nem követtek el az országban olyan terrorista cselekményeket, amelyekért az ISIS vállalta a felelősséget. Bár a kormány szerint 2013.05.11-én Reyhanlı (Hatay tartomány) körzetében történt bombarobbantásos merénylet, amelyben 52 személy meghalt és 146 megsérült, hozzájuk köthető, de ezt soha nem vállalta magára a szervezet. Hasonló volt a 2014. március 20-án, az Ulukusla-Adana közötti főútvonalon elkövetett merénylet,

²⁰ A török rendőrség honlapja alapján <https://web.archive.org/web/20120412112041/http://www.egm.gov.tr/temuh/terorgrup1.html> (Letöltés ideje: 2016. 02. 21.)

²¹ A minaretek száma szigorúan függ a dzsámi méretétől. A kerületi vagy járási dzsáminak egy, a megyei és kisvárosi dzsámiknak kettő, a nagyvárosok, vagy országrészek meghatározó dzsámijainak négy tornya van. Eddig Törökországban hat minarettel épült dzsámi egyetlen egy volt Isztambulban, ahol valaha a kalifa élt.

amellyel a török kormány az ISIS-t vádolta meg, más források szerint azonban az Al-Kaida törökországi ága követte el a támadást. A szervezetet vádolta meg a török kormány a 2014. 06. 11-i moszuli (Irak) török konzulátus 15 dolgozójának és az őket védő harminc fős katonai alegységnek (a Különleges Erők állományából) 101 napos fogvatartásáért. Utána azonban a következő cselekményeket hivatalosan is vállalták, illetve a nyomozást végrehajtották is a szervezetet jelölték meg elkövetőként. A szervezet hivatalosan vállalta a felelősséget az alábbi merényleteikért:

- **2015:** négy merénylet, 141 áldozat (a PKK ugyanebben az időszakban olyan merényleteket követett el, amelyek összesen 158 áldozatot eredményeztek, ami mutatja a nagyságrendek összemérhetőségét)

- o 2015.6.5. Diyarbakir

A HDP diyarbakiri választási nagygyűlésén robbant bomba, aminek következtében öt ember meghalt, több mint 400 megsérült. Az esettel kapcsolatban több furcsaság is felmerült, mert az elkövetőt, Orhan Öndert, a merénylet előtt két nappal a rendőrség kihallgatta, állítólag a katonai szolgálat elkerülésével gyanúsították meg, majd szabadon engedték²².

- o 2015.7.20. Suruç (Şanlıurfa)

A suruci önkormányzat Amara kultúrközpontjának kertjében a Kobani elleni támadások kárainak felszámolása és a terület újjáépítése érdekében a Szocialista Ifjak Társaságainak Szövetsége nagygyűlést tartott. A szervezet az Elnyomottak Szocialista Pártjának²³ ifjúsági szárnya. A nagygyűlésen az adiyamani egyetem mérnök-hallgatója²⁴ és egy nő, akinek nem sikerült megállapítani a személyazonosságát, bombát robbantott. A bombatámadás eredménye 34 halott és több mint 100 sérült volt.

- o 2015.7.23. Elbeyli (Kilis tartomány)

A határhoz közel eső kisvárosban az ISIS harcosai tüzet nyitottak török katonákra. A törökök egy altisztet veszítettek, majd a határ mentén szétbontakozott 5. páncélos dandár négy harckocsija tüzet nyitott a határ túloldalán lévő ISIS harcosokra.

- o 2015.10.10. Ankara

Az Ankarai Főpályaudvar előtt több szakszervezet, az orvosi kamara, a mérnöki kamara, a HDP és sok civil részvételével békegyűlést tartottak, amelynek során két bomba robban rövid idő alatt. A támadás eredménye az ország történelmének legvéresebb merénylete lett. Összesen 107 halott és több mint 500 sérült lett az eredmény.

²² Szerkesztőségi cikk, Diken magazin, <http://www.diken.com.tr/diyarbakir-bombacisinin-hdpnin-mitingine-giris-goruntuleri-ortaya-cikti/> (Letöltés ideje: 2015. 07. 23.)

²³ Ezilenlerin Sosyalist Partisi (ESP) – 2010-ben alakult marxista-leninista párt.

²⁴ Akinek egy közeli rokona hajtotta végre később az ankarai merényletet.

- **2016:** egy merénylet, 11 halott
 - o 2016.1.12. Isztambul

Egy szaudi állampolgár, Nabil Fadli öngyilkos merényletet hajtott végre robbanó mellénnyel a Hyppodrom téren, a város központjában. A török hatóságok szerint az ISIS tagja volt és Szíriából érkezett az országba, majd Sanliurfán keresztül utazott a nagyvárosba. Az áldozatok külföldi turisták voltak, elsősorban német állampolgárok.

Ezek a jelentős, áldozatokkal járó terrorcselekmények. A török-szír államhatár térségében gyakoriak az összecsapások, különösen Hatay tartomány veszélyeztetett ebből a szempontból. Ebben a tartományban a tartomány kormányzója szerint sokan együttműködnek az ISIS-el, vagy egyenesen támogatják a tevékenységét²⁵. Jól látható a merényletek helyszínéből, hogy először inkább a határ mentén, majd a határhoz közeli kisvárosokban, később ugyanott a nagyvárosokban, majd Ankarában és végül Isztambulban következtek el merényleteket. A cikk lezárásának idején történt az a brüsszeli merénylet, ami egész Európát megrázta, és amely egyértelműen az ISIS-hez köthető. Ezt nem külső szimpatizánsok követték el, hanem az ISIS-el valós kapcsolatban álló terroristák. Az akciórádiusz ilyen hirtelen és nagyszabású növekedése feltételezi a lehetőségek és képességek gyors növekedését, a hatékonyság, a felderítés és a koordináció erősödését, fejlődését. Sötét a kép abból a szempontból, hogy a szervezet képes lehet tevékenységének további kiterjesztésére térben és időben. Jelenleg az elkövetett cselekmények alapján a Közel-Keleten túl egész Európa és Afrika északi része is a működési területe. Az ISIS Adiyamanban (Délkelet-Törökország) egy kiterjedt hálózatot épített ki, ezt használta később a merényletek bázisaként²⁶.

Migrációs hatások

Az ISIS részben szándékosan, részben akaratán kívül elüldözött Szíriából több millió embert. Ezek nagy része Törökországban, egy részük Libanonban, kis részük más arab országokban keresett menedéket. Sokan elindultak Európa – elsősorban Németország – irányába. Törökországban él most Szíria lakosságának több mint 10%-a (2.541 millió ember), ami a török államnak sok pénzébe és jelentős erőforrás felhasználásába kerül, másrészt pedig etnikai feszültséget okoz az ország délkeleti régiójában. Sok szír származású, vagy inkább arabul beszélő török ember él Hatay tartományban, de a többi határmenti tartomány is érintett. A török kormány számára az etnikai feszültség növekedésén túl kihasználható hatásokat is rejt a migráció. Az érintett tartományok etnikai viszonyai úgy változnak, hogy csökken a kurdok aránya az összlakossághoz képest (amennyiben a menekültek letelepszeneek véglegesen és dolgozni kezdenek, aminek jogi lehetőségét most teremtette meg a kormány). Ha

²⁵ Szerkesztőségi cikk, a Radikal napilap Internet kiadása, <http://www.radikal.com.tr/turkiye/hatay-valisinin-isis-isyani-yerel-isbirlikcleri-var-1190279/> (Letöltés ideje: 2015. 11. 20.)

²⁶ BLASER, Noah and STEIN, Aaron: The Islamic State's Network in Turkey, <https://turkeywonk.wordpress.com/2015/10/30/the-islamic-states-network-in-turkey/> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)

viszont ezek az emberek hazatérnek Szíriába a helyzet rendezése után, török kapcsolataik maradnak, általában nő a török szimpátiájú sírek száma, ami csökkentheti az erős iráni kötődést a közvélemény szintjén.

A terrorizmus finanszírozásának általános forrásai²⁷:

- adományok és befizetések,
- alapítványok és közhasznú alapítványok, valamint segélyszervezetek felhasználása (sokszor a befizetők tudta nélkül),
- saját szervezetük kiadványainak árusítása,
- külső támogatások (külföldi állami és magán forrásokból),
- kereskedelmi tevékenység,
- társadalmi és társasági események szervezése, azok bevételei,
- kábítószer csempészet,
- zsarolás (ez gyakran párosul emberrablással),
- harács (nem muzulmánokra kivetett büntető adók beszedése),
- hamisítás (okmányok, útlevelek, pénz, stb.),
- embercsempészet.

Ez a török hivatalos vélemény az ISIS (és általában más terrorszervezet) támogatásainak lehetséges forrásairól. Az egyéb nemzetközi források ezt nagyrészt megerősítik, legfeljebb a hangsúly tolódik el az értékelő információi és szubjektuma szerint.

Az ISIS (mint terrorszervezet és pszeudoállam) bevételei általában a következőkből adódnak:

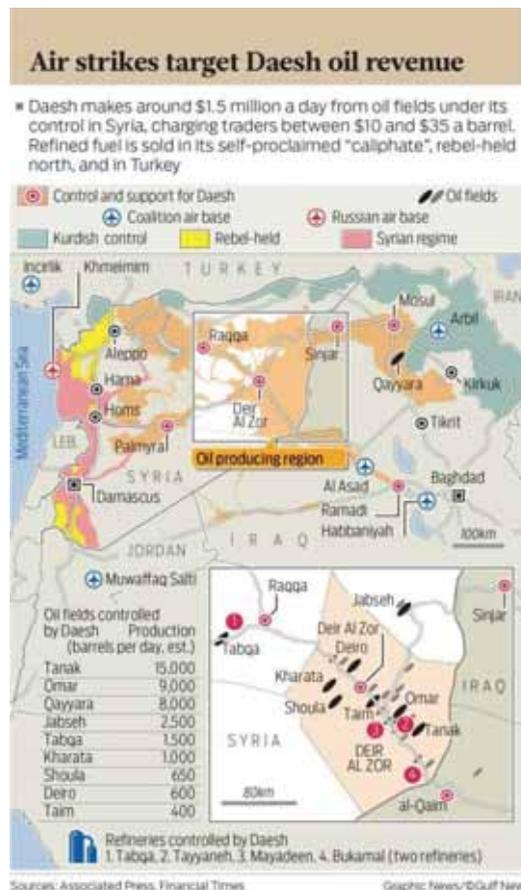
- olajbevételek, eladások belföldön²⁸ és külföldön,
- bűncselekmények elkövetéséből származó jövedelem,
- belföldi és külföldi támogatások, elsősorban magánszemélyektől, részben szervezetektől,
- a megszállt területeken kivetett adók
 - o zakat
 - o harács
 - o egyéb behajtott pénzek,
- saját pénz kiadása (tervezett, előkészületek szintjén).

Az olajbevételekről a nemzetközi sajtó és az elemzők sokféle adatot közölnek, nehéz pontosan megállapítani a valós összeget. Abban szinte mindenki egyetért, hogy a megszállt területeken összesen napi több mint 20.000 hordó nyersolajat termelnek ki. Egyes források (lisd.1. ábra) 20 – 40 ezer hordó/nap mennyiséggel számolnak. Abban is meglehetősen nagy a konszenzus, hogy az olajat féláron

²⁷ A török Pénzügyi Büncselekmények Nyomozati Szerve (a Török Köztársaság Pénzügyminisztériumának szervezeti eleme) megállapításai. Ekérhető a szervezet honlapján: <http://www.masak.gov.tr/tr/content/terorun-finans-kaynaklari/72> (2016. 08. 08-án ellenőrizve)

²⁸ Ebből a szempontból az ISIS által megszállt területeket értem belföld, az azon kívül eső minden más területet külföld alatt.

törökök támogatása a legfontosabb az ISIS esetében. Ugyanezt állítják az egyiptomi hatóságok is, és az oroszok, akik követelik a török-szír (gyakorlatilag a török-ISIS) határszakasz teljes lezárását. Az tény, hogy Törökország és Szíria, valamint Törökország és Irak között jelentős a kőolaj szállítása „kisipari módszerekkel”. Ez azt jelenti, hogy egy-egy vállalkozó egy, vagy két tartálykocsival szállítja a kőolajat. Ha ezt a kereskedelmet teljesen felszámolják, akkor a Törökország délkeleti régióiban, főleg a határmenti tartományokban élők elvesztik egyetlen kereseti forrásukat, és a már jelenleg is nagyon szegény térségben a nyomor olyan szintet ér el, ami vélhetően súlyos eseményekhez vezet. Az is kétségtelen, hogy a kurdok által ellenőrzött szír és iraki területekre sokkal nehezebb a bejutás, vagy onnan a kijutás. Nem lehet pontosan tudni, hogy a tartálykocsik milyen olajat szállítanak, szír, vagy ISIS ellenőrzésű kutakból termelték-e ki és melyik útvonalon érkezett az olaj. Az orosz beavatkozás megindulása óta a helyzet még bonyolultabb lett, a bombázások néhol kurd olaj kitermelő és szállító útvonalakat érintettek.

2. ábra: Az ISIS olajlétesítményei elleni légcsapások³¹

³¹ http://www.graphicnews.com/en/go/pages/33739/SYRIA_Daesh_oil_business (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)

Az Egyesült Államok igyekszik óvatosan bánni a NATO-szövetséges és a térségben fontos szerepet játszó Törökországgal. A külügyi szóvivő arra a kérdésre, hogy mit tudnak az ISIS török támogatásáról azt válaszolta, hogy a török állam nem támogatja azt, a magán olajkereskedelem mértéke pedig nem nagyobb az elviselhető szintnél.

*1. kép*³²

Az ISIS fontos bevételi forrása az elfoglalt területek kirablása. Az ott lakók szimpátiájának felkeltése érdekében, amikor elfoglalnak egy területet, gyakran ételt osztanak (jelentős média bemutatással, lsd. 1. kép). Majd amikor megvetik a lábukat, jelentkeznek a zakat³³ behajtására. Amennyiben az érintett bizonyítja, – akár okmányokkal is – hogy már adakozott, azt nem fogadják el, és újra behajtják az adót. A területen élő nem muzulmánokra nagyon jelentős különadót (harácsot) vetnek ki, amit ki kell fizetniük, különben az életük veszélybe kerül. Ennek összege változó, de egyes hírek szerint az illető vagyonának 25-50%-át is elérheti.

Az ISIS a területein díjakat szed a szolgáltatásokért, még abban az esetben is, ha a szolgáltató még nincs a kezében. Ez állítólag sokkal magasabb összeg, mint a területen szokásos díjak. Ezeknek a díjaknak egy része a védelmi pénz. Arra hivatkozva, hogy megvédik az ott lakó embereket a hitetlenek aljas támadásaitól, adókat szednek be.

A török hatóságok 2015 októberében razziát tartottak Gaziantepben, amelynek során letartóztattak hat külföldi személyt, és elkoboztak több nyomóformát, amelyek arra szolgáltak, hogy az ISIS érméit nyomják vele.

³² GREGOR, Aisch, BURGESS, Joe, CHIVERS, C. J., PARLAPIANO, Alicia, PEÇANHA, Sergio, TSE, Archie, WATKINS, Derek and YOURISH, Karen: How ISIS Works, http://www.nytimes.com/interactive/2014/09/16/world/middleeast/how-isis-works.html?_r=0 (Letöltés ideje: 2015. 09. 22.)

³³ A muzulmán vallás egyik alapja. Minden hívő köteles évi jövedelmének egy részét, jellemzően 2-2,5%-át a szegények megsegítése céljából adakozással odaadni. Ez Törökországban például lehetséges pénzügyi felajánlasként, állatok ajándékozásával, levágásával, vagy egységcsomagok adományozásával.

3. ábra³⁴ Az ISIS tervezett érméi és nyomóformái

Az ISIS területeiről elmenekültek és kiugrottak arról számolnak be, hogy a bevételek és általában a pénzügyek a vezetők kezében vannak, jelentős a korrupció, komoly részét ellopják a bevételeknek.

Az ISIS kiadásai:

- személyi költségek,
- technikai költségek,
 - o fegyver- és lőszerbeszerzés,
 - o nehéz technikai és fegyverzeti eszközök(?),
 - o polgári létesítmények, infrastruktúra fenntartása,
- „harcosok” (vezetők!) díjazása,
- lakosság ellátása (minimalizált).

Az ISIS bevételei csökkentek a tartósan alacsony olajár miatt, ezért a harcások díjazását a korábban alkalmazott havi 400 USD-ről 300 USD-re csökkentették. Ezzel évente legalább 25 millió USD-vel csökkentették a kiadásokat. Azok még így is jelentősek, mert ha egy általában elfogadott számmal számolunk, amely szerint az ISIS 22.000 harcost tart fegyverben, akkor az évi mintegy 80 millió USD kiadást jelent. Ez azonban a bevételekből még mindig kigazdálkodható.

A technikai eszközöket részben a feketepiacon, részben a működési területük kiterjesztése során, az elfoglalt iraki és szír katonai objektumokból, kis részben pedig külföldről szereztek be. Törökország ezzel kapcsolatban egyszer került be a hírekbe, a hatayi és antalyai eset miatt, erről a későbbiekben részletesen írok.

Saját infrastruktúrájuk mellett az elfoglalt területek lakosságának is kell nyújtaniuk bizonyos technikai támogatást, ez elsősorban a már korábban a területen működő cégek és vállalkozók személyi és technikai bázisán történik, ám az ellátás nagyon esetleges, és alacsony szintű. A nem muzulmán létesítmények, intézmények (pl. múzeumok) kifosztása és lerombolása jellemző az ISIS által megszállt területeken.

³⁴ Szerkesztőségi cikk, az Anatólia Hírügynökség híre alapján: IŞİD'in baskı kalıpları ele geçirildi, <http://www.hurriyet.com.tr/isidin-baski-kaliplari-ele-gecirildi-30256539> (Letöltés ideje: 2015. 10. 07.)

A lakosság jelentős része hagyta el a területet, ami egyrészt csökkentette az ellátottak számát, másrészt viszont csökkentette az ISIS bevételét is. A migránsok mozgását kihasználva az embercsempészetet is felhasználják bevételi forrásként. Ez azonban sokszor nem szervezetszerű, hanem a tagok, különösen a vezetők egyéni hasznát növeli.

Az adanai és a hatayi eset:

Törökország délkeleti régiójában, 2014 januárjában két hasonló eset történt, amelyek összefüggtek egymással.

Január elsején a Szíriával szomszédos Hatay tartományban a török csendőrség megállított egy konvojt, amely fegyvereket és lőszert szállított. Többen kísérték a szállítmányt. A csendőrség akcióját az ügyészség rendelte el, részben a csendőrség felderítő szervének információi alapján. Az információk arra mutattak, hogy a szállítmány Szíriába irányul, mégpedig az ISIS részére. Az akció teljes sikerrel zárult, a szállítmányt sikerült feltartóztatni. Ekkor azonban a kísérők felmutatták a MIT³⁵ – igazolványukat. A csendőrök a kapott parancsnak megfelelően figyelmen kívül hagyva ezt, őrizetbe vették a kísérőket és lefoglalták a szállítmányt.

Január 19-én, alig két héttel az első eset után, a Tarsus – Adana– Gaziantep (TAG) autópályán ugyancsak az ügyészség utasítására a csendőrök megállítottak három teherautót, amelyekben fegyvereket és lőszert találtak. A teherautók, a kísérők mind valamilyen kapcsolatban álltak a MIT-tel.

Az esetek után a török kormány intézkedett a csendőrök leváltásáról, a csendőr parancsnokok áthelyezéséről, az ügyészek felmentéséről és részben áthelyezéséről, részben eltávolításukról. Később az ügyészek és csendőr parancsnokok ellen vádat emeltek államtitoksértés miatt. Ezzel a kormány de jure is elismerte, hogy valóban titkos állami akcióról volt szó. Nem is tagadták sehol, hogy a fegyverek Szíriába kerültek. Ott pedig az ISIS által megszállt területekre jutott a fegyver, tehát ezek az esetek konkrét támogatást jelentettek.

Ellenzéki információk szerint a MIT harcosokat is szállít az ISIS által uralt területekre, akik aztán a terrorszervezet érdekében harcolnak. A hír szerint például 2015 júniusában két autóbusszal 72 főt, valamint fegyvereiket és lőszert szállítottak Akcakale határátkelőhelyre, amit megnyitottak, majd a buszok határellenőrzés nélkül átmentek az ISIS által megszállt területekre. Az ügy akkor robbant ki, amikor névtelen bejelentést kapott a rendőrség kábítószer csempészetéről, és a visszatérő buszokat ellenőrizve a rendőrök otffejtett lőszeret találtak.³⁶

A nemzetközi sajtó a fenti három kiemelkedő „botrányon” túl is beszámol sok olyan esetről, amikor, különösen 2014 óta, észlelhető volt török szervezetek, és

³⁵ Milli İstihbarat Teskilati – Nemzeti Hírszerző Szervezet (a török polgári hírszerző és elhárító szerv)

³⁶ Szerkesztőségi cikk: Türkiye DEAŞ'a yardım etmiyor, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/29261781.asp> (Letöltés ideje: 2015. 06. 29.)

köztük a kormányhoz meglehetősen közel állók támogató tevékenysége az ISIS felé. A jelenlegi köztársasági elnök, Recep Tayyip Erdoğan fia például az IHH³⁷ nevű szervezet egyik alelnöke. Ezt a szervezetet is sokan kapcsolják az ISIS-nek nyújtott segítséghez³⁸.

Következtetések

Törökország számára az ISIS kérdése fontos, a szervezet veszélyforrás, ugyanakkor nem a legnagyobb veszélyforrás Törökország számára, amely figyelmét sokkal inkább a „kurd kérdés” kezelésére fordítja. Törökország az ISIS elleni harcban a nemzetközi koalícióval halad, de nem foglalkozik egyes kellemetlen „mellékhatásokkal”, azért sem, mert a térségben a határ teljes lezárása (közel 1300 km) gyakorlatilag lehetetlen. Egyes határszakaszok fokozott ellenőrzése, vagy lezárása azonban lehetséges. A török kormány pontosan ezen okok miatt még az ISIS elleni harcban sem támogatja a szíriai és iraki kurd erőket, mert azokban az országot megosztani kívánó ellenséget lát.

Az ISIS tehát annak ellenére, hogy politikailag, katonailag károkat okoz, gazdaságilag hosszútávon veszteséget termel, nem rövidtávon megoldódó gond, hanem hosszú távú probléma marad.

Végül számunkra a legfontosabb következtetés, hogy az ISIS növeli az akciórádiusát, ami azt jelenti, hogy helyi, majd regionális terrorszervezetből globális, követői és másolói körrel rendelkező terrorszervezetté vált.

Felhasznált irodalom:

- Letter dated 13 November 2014 from the Chair of the Security Council Committee pursuant to resolutions 1267 (1999) and 1989 (2011) concerning Al-Qaida and associated individuals and entities addressed to the President of the Security Council
http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/2015/N1509325_EN.pdf, (Letöltés ideje: 2014. 11. 17.)
- J. TOTTEN, Michael: Turkey Chooses ISIS Over the Kurds
<http://www.worldaffairsjournal.org/blog/michael-j-totten/turkey-chooses-isis-over-kurds>, (Letöltés ideje: 2015. 06. 24.)
- Török KüM: Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu DEAŞ’la Mücadele Uluslararası Koalisyonu Küçük Grup Toplantısı’na katıldı, http://www.mfa.gov.tr/dib-cavusoglu-deas_la-mucadele-uluslararasi-koalisyonu-toplantisina-katildi.tr.mfa (Letöltés ideje: 2015. 06. 26.)

³⁷ İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı–Emberi Jog és Szabadság, Humanitárius Segélyalapítvány

³⁸ PIPES, Daniel: More on Turkish Support for ISIS,
<http://www.danielpipes.org/blog/2014/06/more-on-turkish-support-for-isis> (Letöltés ideje: 2015. 09. 24.)

- https://en.wikipedia.org/wiki/Turkish_involvement_in_the_Syrian_Civil_War (Letöltés ideje: 2015. 06. 29.)
- FBI, DAES'e Katılmaya Çalışan 6 Kişiyi Tutukladı, <http://www.turkishny.com/local-news/6-local-news/178327-fbi-daese-katilmaya-calisan-6-kisiyi-tutukladi#.VZEAXE0w8eg> (Letöltés ideje: 2015. 06. 29.)
- Anatólia Hírügynökség (AA): Koalísyon güçleri DAES'e göz yumdu, <http://www.risalehaber.com/koalisyon-gucleri-daese-goz-yumdu-235163h.htm>(Letöltés ideje: 2015. 06. 01.)
- A kurd Rojava Kanton alkotmány (The Constitution of the Rojava Cantons, The Social Contract of Rojava Cantons in Syria), <http://kurdstrat.com/2015/03/11/the-constitution-of-the-rojava-cantons/>(Letöltés ideje: 2015. 07. 15.)
- BERBER, Mehmet Ali: Türkiye, DAES'e angajman uygulayacak, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2015/06/29/turkiye-daese-angajman-uygulayacak> (Letöltés ideje: 2015. 07. 11.)
- Szerkesztőségi cikk: DAES'te 'Türkiye' hareketliliği! Korku sardı (az Al Jazeera hírére hivatkozva), <http://www.sabah.com.tr/gundem/2015/06/29/daeste-turkiye-hareketlili-gi-korku-sardi> (Letöltés ideje: 2015. 08. 11.)
- ARANY Anett, N. RÓZSA Erzsébet, SZALAI Máté: Az Iszlám Állam – következmények, <http://kki.gov.hu/download/f/3f/d0000/No%201%20Arany-R%C3%B3zsa-Szalai2.pdf> (Letöltés ideje: 2015. 07. 04.)
- ÇANDAR, Cengiz: Frenemies: the insincere alliance between US, Turkey, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/10/turkey-united-states-syria-kobani-coalition-isis.html#> (Letöltés ideje: 2015. 08. 12.)
- TEZKAN, Mehmet: Erdoğan attempts to re-brand IS, <http://www.al-monitor.com/pulse/politics/2014/11/turkey-isis-becomes-deash-Erdoğan.html#> (Letöltés ideje: 2015. 08. 22.)
- Türkiye DEAS'a yardım etmiyor, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/29261781.asp> (Letöltés ideje: 2015. 06. 29.)
- L. PHILLIPS, David: Is Turkey Collaborating with The Islamic State (ISIS)?, Huffington Post 10 November 2014, Global Research, November 26, 2015, <http://www.globalresearch.ca/is-turkey-collaborating-with-the-islamic-state-isis/5491516> (Letöltés ideje: 2015. 12. 12.)
- 'Nereden geliyor bu silahlar?', <http://www.aljazeera.com.tr/haber/nereden-geliyor-bu-silahlar> (Letöltés ideje: 2015. 09. 22.)
- Szerkesztőségi cikk: İsmet Yılmaz Barzani İle Buluştu: "Türkiye'nin Desteği Sürecektir", <http://onedio.com/haber/ismet-yilmaz-barzani-ile-bulustu-turkiye-nin-destegi-surecek--465611> (Letöltés ideje: 2015. 09. 23.)

- SCHANZER, Jonathan: Türkiye'de Terörizmin Finansmanı: Giderek Artan Bir Endişe,
http://www.defenddemocracy.org/content/uploads/documents/Turkish_Report_site.pdf (Letöltés ideje: 2014. 03. 13.)
- ERGAN, Uğur: İncirlik'e Katar uçakları da geliyor,
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/29998119.asp> (Letöltés ideje: 2015. 09. 06.)
- Szerkesztőségi cikk (az Anatólia Hírügynökség híre alapján): ABD de resmen açıkladı, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/29946382.asp> (Letöltés ideje: 2015. 09. 06.)
- ABDALLAH, Amir: Financing Jihad – The ISIL Money Trail,
<http://www.iraqinews.com/arab-world-news/financing-jihad-isil-money-trail/>
(Letöltés ideje: 2015. 09. 14.)
- Szerkesztőségi cikk: Deputy prime minister denies claim Turkish aid agency backs ISIL, http://www.todayszaman.com/anasayfa_deputy-prime-minister-denies-claim-turkish-aid-agency-backs-isil_359939.html (Letöltés ideje: 2015. 10. 21.)
- ŞAHİN, Mehmet: TIR savcıları ve Adana Jandarma Komutanı'na yakalama,
http://www.zaman.com.tr/gundem_tir-savcilari-ve-adana-jandarma-komutanina-yakalama_2292974.html (Letöltés ideje: 2015. 09. 06.)
A cikket törölték, miután a kormány átvette a Zaman és a Today's Zaman napilap felett az irányítást, de egy változatban még megtalálható a következő oldalon (2016. 03. 31.):
<http://www.fikretaktan.com/?Syf=18&Hbr=794663&/Adana-ve-Hatayda-M%C4%B0Te-ait-TIRlar%C4%B1n-durdurulup-aranmas%C4%B1-ile-ilgili-operasyonlarda-g%C3%B6revli-4-savc%C4%B1-ile-bir-subay-hakk%C4%B1nda-Hakimler-ve-Savc%C4%B1lar-Y%C3%BCksek-Kurulu-HSYKn%C4%B1n-y%C3%BCr%C3%BCtt>
- Szerkesztőségi cikk (az Anatólia Hírügynökség híre alapján): MİT tirlarını durduran askerlere müebbet istemi,
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/26373347.asp> (Letöltés ideje: 2015. 10. 14.)
- İkinci MİT TIR'ları bombası, <http://www.kemalizmm.net/16205/ikinci-mit-tirlari-bombasi-4.html> (Letöltés ideje: 2015. 09. 14.)
- Szerkesztőségi hír: TIR'ları durduran Jandarma Alay Komutanı görevden alındı, <http://www.milliyet.com.tr/tir-lari-durduran-jandarma-alay/gundem/detay/1831758/default.htm> (Letöltés ideje: 2015. 10. 19.)
- Szerkesztőségi cikk: Ambulances ferry ISIL terrorists between Adiyaman and Syria, CHP report says, http://www.todayszaman.com/anasayfa_ambulances-ferry-isil-terrorists-between-adiyaman-and-syria-chp-report-says_396056.html
(Letöltés ideje: 2015. 09. 06.)
A cikket törölték, miután a kormány átvette a Zaman és a Today's Zaman napilapok felett az irányítást, de egy változatban még megtalálható a következő

oldalón (2016. 03. 31.): <http://www.noterror.eu/en/ambulances-ferry-isis-terrorists-between-adiyaman-and-syria-chp-report-says/>

- DETTMER, Jamie: Where ISIS Gets Its Bombs, <http://www.thedailybeast.com/articles/2015/05/22/where-isis-gets-its-bombs.html> (Letöltés ideje: 2015. 08. 21.)
- GUITON, Barney: 'ISIS Sees Turkey as Its Ally': Former Islamic State Member Reveals Turkish Army Cooperation, <http://europe.newsweek.com/isis-and-turkey-cooperate-destroy-kurds-former-isis-member-reveals-turkish-282920> (Letöltés ideje: 2015. 09. 14.)
- German deputy speaker: NATO must stop Turkey support for ISIS, <http://rudaw.net/english/middleeast/12102014> (Letöltés ideje: 2015. 09. 14.)
- BERTRAND, Natasha: Senior US military official: Turkey 'needed a hook' and tricked us on ISIS, <http://www.businessinsider.com/us-and-turkey-anti-isis-campaign-and-pkk-2015-8#ixzz3kzih6dT> (Letöltés ideje: 2015. 09. 24.)
- CARIS, Charles C. & REYNOLDS, Samuel: ISIS governance in Syria (Middle East Security Report N° 22., 2014. júly, Institute for the Study of War),
- 15th Follow-up report, Mutual evaluation of Turkey, October 2014, Financial Action Task Force, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer/Turkey-FUR-2014.pdf> (Letöltés ideje: 2014. 10. 22.)
- Hatay Valisi'nin IŞİD isyanı: Yerel işbirlikçileri var, <http://www.radikal.com.tr/turkiye/hatay-valisinin-isis-isyani-yerel-isbirlikcileri-var-1190279/> (Letöltés ideje: 2015. 11. 20.)
- BLASER, Noah and STEIN, Aaron: The Islamic State's Network in Turkey, <https://turkeywonk.wordpress.com/2015/10/30/the-islamic-states-network-in-turkey/> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05-én)
- A Török Köztársaság Pénzügyminisztériuma Pénzügyi Bűncselekmények Nyomozó Szerve: A terror pénzügyi forrásai (TERÖRÜN FİNANS KAYNAKLARI), <http://www.masak.gov.tr/tr/content/terorun-finans-kaynaklari/72> (Letöltés ideje: 2016. 03. 08.)
- B. JOHNSTON, Patrick: Countering ISIL's financing, CT-419, RAND Corporation, <http://www.rand.org/pubs/testimonies/CT419.html> (Letöltés ideje: 2014. 11. 14.)

A DÉL-AMERIKAI TERRORSZERVEZETEK ANYAGI FINANSZÍROZÁSA – MIRE IS JÓ A KOKAIN?

A terrorizmus és a kábítószer-bűnözés között nagyon szoros a kapcsolat. A terrorakciók végrehajtásához jelentős anyagi eszközökre van szükség, amelyhez a pénzügyi fedezetet az illegális kábítószer adja. A világon több olyan terrorszervezet működik, amely a kábítószerből befolyt pénzüsszegekből fedezi költségeit.

Tanulmányomban a Dél-Amerikában működő terrorszervezetek (FARC, ELN, AUC, Fényes Ösvény¹) anyagi finanszírozását mutatom be. Ezen terrorszervezetek számára a kábítószer szállításához korábban a légtér birtoklása volt fontos, viszont ezeket az útvonalakat az amerikai ellenőrzések gyakorisága miatt ma már nem használják a terrorszervezetek tagjai. Az 1990-es évektől a tengeren történő szállítás vált elsődlegessé, melyre különféle módszereket fejlesztettek ki a terrorszervezetek.

1995-ben speciális kiképzésen vettem részt Bolíviában, Kolumbiában és Venezuelában, így közvetlen lehetőségem volt a helyi rendvédelmi erők, illetve a haderő – kábítószerrel foglalkozó személyek és szervezetek ellen folytatott – munkamódszereinek tanulmányozására.

I. PERU

Az ország területe 1.285.216 km². Peru nagysága, földrajzi viszonyai hozzájárultak ahhoz, hogy a kokainkereskedelem egyik vezető országává váljon a térségben.

Peruban a Sendero Luminoso, vagyis a Fényes Ösvény nevű terrorszervezet jelentette a fő problémát. Amikor Peru 1982-ben – amerikai nyomásra – a Huallaga-völgybeli kokatermelés felszámolására tett kísérleteket, a termelők egyezséget kötöttek a terroristákkal. A két csoportnak ugyanis közös ellenséggel kellett megküzdenie: az állammal. A Fényes Ösvény hajlandó volt megvédeni a kokaültetvényeket, cserébe a falvak lakói is védték a Fényes Ösvényt. A kormány nem bírt a fegyveres maóista-marxista csoportokkal, amelyek becslések szerint évente összesen 20–30 millió dollárt kerestek.

1987-ben Peruban 120.000 hektáron termesztettek kokát², és éves szinten 100–120 ezer tonna levelet takarítottak be. Egyetlen évvel később viszont már 190.000 tonnát. A perui koka a világg piacra kerülő teljes mennyiség 50%-át tette ki, s évi egymilliárd dollárt jövedelmezett.

¹ BEBESI Zoltán: A kábítószer-bűnözés és a terrorizmus, PhD értekezés, 2009., p. 66.

² Coca Leaf Cultivation in Peru (hectares): <http://www.slideshare.net/CodyBrasher/charts-and-graphs-of-stats> (Letöltés ideje: 2016. 04. 25.)

A kokainkereskedelem felszámolására az első szervezett kísérlet 1985-ben történt, Alan Garcia elnök beiktatása után. Az új elnök hivatalba lépése után azonnal elbocsátott 1500 rendőrt és a dzsungelbe küldte a hadsereget a laboratóriumok megsemmisítésére. A 18 hónapon át tartó „Condor” fedőnevű akció³ során 150 felszállópályát és 36 laboratóriumot romboltak le, 70 repülőgépet és több mint 30 tonna kokapasztát koboztak el. Bár a felszállópályákat és a laboratóriumokat a haderő megsemmisítette, bizonyítékok vannak arra, hogy tulajdonosaik hamarosan újjáépítették és tovább használták őket.

Amikor a kormány a haderőt vetette be a kokapasztát szállító gépek rendszeres repülésének megakadályozására, a kolumbiaiak a perui katonákat is hamarosan lefizették, hogy néhány légifolyosót hagyjanak szabadon. 1984-ben a Huallaga-völgyben kihirdették a szükségállapotot. A katonaság bevonult, ám a kokapasztákereskedelem egy pillanatra sem szünetelt. 1992-ben a perui légierő offenzívát indított a kokainszállító gépek ellen, és visszaszerezte az irányítást a Huallaga-völgy felett. A gépek megfigyelésére – amerikai segítséggel – radarállomásokat állítottak fel az érintett területeken. Perui légierő lelőtte azokat a szállítógépeket, amelyek nem engedelmeskedtek a leszállásra felszólító parancsoknak.

II. KOLUMBIA

Az ország területe 1.138.914 km². Kolumbia esetében is igaz, hogy az ország nagysága, földrajzi viszonyai hozzájárultak ahhoz, hogy a világ kokainkereskedelmének vezető országává váljon. Az országban több terrorszervezet is működik, amelyeknek fő bevételi forrása a kokainból származó pénz.

1. Kolumbiai Nemzeti Felszabadító Hadsereg⁴:

A Kolumbiai Nemzeti Felszabadító Hadsereg (ELN) egy baloldali csoport, amely a marihuána- és máktermelőket adóztatja, valamint védelmet biztosít a kokainlaboratóriumok számára. A kábítószerből azonban sokkal kevesebb bevétele származik, mint a későbbiek során megismerhető FARC-nak.

Az ELN nemcsak terroreszközöket alkalmaz, hanem gerillaháborút is vív a kormány ellen, gyakran választva katonai célpontokat. Az 1964 óta tartó kolumbiai polgárháborúban kb. 200 ezren veszítették életüket. A harcosok száma megközelítőleg 9 és 12 ezer fő között lehet, de a támogatottságukról pontos létszámadat nem áll rendelkezésre. A csoport tagjai elsősorban farmerek és parasztok, akik a terrorszervezet által ellenőrzött területen élnek. Ezenkívül megcélozzák azokat is, akiket a szélsőjobboldali félkatonai csoportok terrorizálnak.

³ Executive Intelligence Review (1985. augusztus 30.), 6-8.:
<http://www.larouchepub.com/eiw/public/1985/eirv12n34-19850830/eirv12n34-19850830.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 26.)

⁴ National Liberation Army (ELN)

Tevékenységük Kolumbián kívül kiterjed Venezuelára, Panamára és Ecuadorra is. Szakértői becslések szerint éves bevételéből 200–400 millió dollár az illegális drogkereskedelemből származik. Bevételi forrásnak számítanak még a váltságdíjak, a zsarolásokból és helyi lakosok által fizetendő „adó”-ból⁵ származó pénzeszegek.

Nem ismeretes, hogy a szervezet tart-e kapcsolatot más terrrorszervezetekkel. Érdekeség viszont, hogy 2001 augusztusában a kolumbiai rendőrség letartóztatta az Ír Köztársasági Hadsereg (IRA) két tagját Bogotában, akik városi gerillaharcra és a bombakészítés technikáira képeztek volna ki tagokat.

2. Kolumbiai Egyesült Önvédelmi Erők⁵:

A Kolumbiai Egyesült Önvédelmi Erők (AUC), amely különböző jobboldali félkatonai csoportokat foglal magában, kiadásainak 70%-át a kokain termeléséből és exportálásából fedezi.

A szervezet szélsőjobboldali félkatonai személyekből áll, támogatást pedig a gazdag földbirtokosoktól, a drogkartellektől és a kolumbiai hadsereg bizonyos tagjaitól kap. Tagjai baloldali gerillákat, politikusokat, aktivistákat, szakszervezeti vezetőket és emberjogi aktivistákat gyilkoltak meg

A szervezet azonban nem csak fegyveres harcot folytat. Szociális szolgáltatásokkal támogatja azokat a földbirtokosokat, akik anyagilag segítik, valamint megvédi őket a baloldali lázadóktól. Kolumbiai politikusokat is felvesznek soraikba, akiket aztán bevonnak a drogkereskedelembé. Leginkább Észak-Kolumbiában tevékenyek, Az 1990-es években terjesztették ki területüket, és ma már az ország középső és nyugati részén is aktívak.

Jelenlegi tagságuk 8000 fő körül van, de számuk gyorsan növekszik. A szervezet sokkal jobban fizeti harcosait, mint a baloldali csoportok, új tagokat pedig leginkább azoknak a családoknak a gyerekeiből toboroz, amelyeket a baloldali gerillák terrorizáltak. A drogkereskedelem haszonélvezői szintén szívesen állnak be sorai közé.

3. Kolumbiai Forradalmi Fegyveres Erők⁶:

1964-ben jött létre az amerikai kontinens legnagyobb és legszervezettebb gerillacsoportja, a Kolumbiai Forradalmi Fegyveres Erők, közismertebb nevén a FARC. Létszáma az 1980-as években közel 30.000 fő volt, jelenleg a szervezet harcosainak számát 8.000 és 9.000 fő közöttire becsülik, de ennél több támogatóval rendelkeznek.

A FARC – amely 2012-ben még az ország Svájc méretű területét tartotta ellenőrzése alatt⁷ – egyik legfontosabb bevételi forrása, hogy az ott élő

⁵ United Self-Defense Forces of Colombia (AUC)

⁶ Revolutionary Armed Forces of Colombia (FARC)

⁷ Mára a terület nagysága a politikai megállapodások és a szervezetben bekövetkezett változások hatására csökkent, de még mindig jelentős.

kokatermelőket megadóztatja. A FARC nemritkán arra kényszeríti a parasztokat, hogy kokát termeljenek, ami a kokain alapanyaga. A FARC bevételhez jut a kokainlaboratóriumok, a titkos felszállóhelyek védelméből és a helyi drokkereskedelemből is.

A FARC az ország legrégebb, legnagyobb, legaktívabb és legjobban felfegyverzett marxista szervezete, kommunista harcosok és paraszti származású önvédelmi csoportok egyaránt megtalálhatók benne. Létrejötté után gyakorlatilag a partizánháborúra jellemző valamennyi eszközt és a terrorizmus módszereit is alkalmazta, ideértve a csoportos gyilkosságokat, rajtaütéseket, fogolyszöktetéseket, zsarolást, emberrablást, váltságdíj kikényszerítését is. Váratlan rajtaütéseikkel, a katonai és rendvédelmi erők infrastruktúrája és személyi állománya elleni, nagy veszteségeket okozó támadásaikkal jelentős hatást gyakoroltak Kolumbia kül- és belpolitikájára, nemzetközi kapcsolataira és gazdaságára. Az ország az Egyesült Államok katonai és rendvédelmi segélyprogramjainak kiemelt célországává vált, mivel az innen származó kábítószer és azok prekursorai leggyakrabban az Egyesült Államok piacán cseréltek gazdát.

A szervezet alapító-vezetője, a 2008-ban elhunyt **Manuel Marulanda Vélez**⁸, idővel már mérsékeltnek számított a fiatalabb alvezérek és a többi kisebb radikális szervezet vezetője mellett.

1. kép: Manuel Marulanda Vélez

Az 1998 és 2002 között kormányzó konzervatív elnök, Andrés Pastrana a gerillákkal és drokartellekkel szembeni tárgyalásos politikát támogatta. Pastrana hatalmas területeket engedett át a szervezetnek ellenőrzés céljából, de a hároméves eredménytelen tárgyalásnak az vetett véget, hogy a szervezet emberei elraboltak egy kereskedelmi gépet és felrobbantottak egy hidat. Ezt követően a FARC alvilági tevékenységeit kiterjesztette az ellenőrzés céljára megkapott semleges területre is.

⁸ <http://www.biografiasyvidas.com/biografia/m/marulanda.htm> (Letöltés ideje: 2016. 04. 26.)

2. kép: A FARC zászlója⁹

1999-ben az Amerikai Egyesült Államok úgy döntött, hogy a kábítószer-kereskedelem elleni harcban közvetlenül is támogatja a latin-amerikai országot. Elindult a Plan Colombia, amely az előbb említettek mellett gazdaságélénkítést, a demokratikus intézmények megerősítését és az emberi jogok tiszteletben tartását is tartalmazta. A Plan Colombia keretén belül Kolumbia pénzben és katonai segítségben közel egymilliárd dollárnyi támogatást kapott.

a) Szervezete és kapcsolatrendszere

A FARC¹⁰ első számú vezetőjének 2011 óta Rodrigo Londoño Echeverri, mozgalmi nevén Timoleón Jiménez¹¹ tekinthető.

3. kép: Timoleón Jiménez

⁹ <http://www.resumenlatinoamericano.org/2013/09/10/bloque-occidental-de-las-farc-dio-a-conocer-partes-de-guerra-del-mes-de-julio/> (Letöltés ideje: 2016. 04. 28.)

¹⁰ <https://prensabolivariana.com/2014/11/15/la-condena-contra-los-milicianos-del-cauca/> (Letöltés ideje: 2016. 05. 03.)

¹¹ Használatos még a Timochenko alak is.

Az 1959-ben született Echeverri fiatal kora óta a FARC tagja. Moszkvában majd Kubában folytatott orvosi tanulmányokat, az 1990-es években pedig már a FARC fontos vezető testületeinek tagja volt. Echeverri komoly katonai tapasztalatokkal lett a szervezet vezetője, miután 2011 novemberében a FARC korábbi vezetőjét, Guillermo León Sáenz Vargast, mozgalmi nevén Alfonso Canot a kolumbiai hadsereg megölte.

A szervezet második számú vezetőjének, az 1955-ben született Luciano Marín Arango, mozgalmi nevén **Iván Márquez** tekinthető. Márquez 22 évesen csatlakozott a Kolumbiai Kommunista Párt ifjúsági szervezetéhez és került kapcsolatba a FARC-al. A 2000-es években a béketárgyalások újraindulásában játszott fontos szerepet, jelenleg is a FARC egyik főtárgyalója a kormánnyal folytatott megbeszéléseken.

*4. kép: Iván Márquez*¹²

A FARC Kolumbia jelentős részén aktív, fénykorában az ország területének több mint egyharmadát ellenőrzése alatt tartotta.¹³ Akcióihoz a Kolumbiával szomszédos országok területeit is igénybe veszi, ami Kolumbia és Venezuela között többször okozott már komoly diplomáciai feszültséget.¹⁴

¹² http://caracol.com.co/radio/2012/09/06/nacional/1346917440_756779.html (Letöltés ideje: 2016. 05. 05.)

¹³ https://www.washingtonpost.com/world/the_americas/for-war-weary-rebels-colombia-invites-defections-with-comforts-and-kindness/2014/06/12/8f0643ca-35a5-419e-b5c1-ce95aa93c97e_story.html (Letöltés ideje: 2016. 05. 05.)

¹⁴ 2008 márciusában egy a FARC ellen indított kolumbiai támadás megsértette Ecuador határát ami miatt Ecuador és Venezuela is csapatokat vont össze a Kolumbiai határ közelében.

5. kép: A FARC által ellenőrzött területek nagysága

Kolumbia földrajzi adottságai kedveznek a gerilla hadviselésnek, amit a FARC ki is használ, döntően az őserdők borította területeken rejtőzködik, az 1990-es évektől kezdve a városokból visszaszorult. A szervezet életében egyre fontosabb drogtermesztéshez is az őserdő nyújt védelmet. A szervezet politikai irányítását a stratégiai célok meghatározását a 7 tagú Titkárság végzi.

1. ábra: A FARC Titkárságának felépítése (Szerkesztette: Dr. Bebesi Zoltán)¹⁵

¹⁵ https://www.washingtonpost.com/world/the_americas/for-war-weary-rebels-colombia-invites-defections-with-comforts-and-kindness/2014/06/12/8f0643ca-35a5-419e-b5c1-ce95aa93c97e_story.html (Letöltés ideje: 2016. 05.05.)

A FARC létszáma fénykorában közel 30.000 fő volt, jelenleg a szervezet harcosainak számát 8.000 és 9.000 fő közöttire becsülik, de ennél több támogatóval rendelkeznek.

A FARC gyakran követ el gyilkosságokat, merényleteket, emberrablásokat, bankrablásokat, és egyéb támadásokat a helyi biztonsági erők, valamint a központi kormányzat képviselői ellen. 2011-ben a FARC 377 támadást hajtott végre¹⁶, mely az amerikai kontinensen elkövetett összes terrortámadás négyötöde volt és világvizonylatban is magas aktivitásnak számít.

b) A szervezethez köthető főbb cselekmények

2009 decemberében a FARC elrabolta és megölte Caqueta tartomány kormányzóját, Luís Francisco Cuellart. A FARC katonái, megrohmozták a kormányzó házát és a tűzpárbajban egy rendőrt is megöltek. A kormányzó holttestét egy elhagyott gépkocsi mellett találták meg, nem messze a tartományi székvárostól.¹⁷

2011 márciusában a FARC elrabolt 23 olajmunkást Kolumbia keleti részén. Az elrabolt munkások a Talisman kanadai olajipari cégnek végeztek feltárási munkálatokat, amikor a fegyveresek rajtuk ütöttek.¹⁸

2011 novemberében a FARC kivégezte négy, több mint egy évtizede fogvatartott túszt, amikor a kolumbiai hadsereg megközelítette Caqueta tartományban lévő táborukat.¹⁹

2012 februárjában a FARC bejelentette, hogy beszünteti 1996 óta folytatott gyakorlatát, a váltságdíjért folytatott emberrablásokat.²⁰

2012 augusztusában a kolumbiai kormány bejelentette, hogy béketárgyalásokat kezdett a FARC-al. A formális tárgyalások 2012 novemberében kezdődtek Oslóban, majd Kubában folytatódtak. Először a legfontosabbnak ítélt kérdésben, a földreform ügyében tárgyaltak. A kolumbiai kormány megígérte, hogy visszajuttat több millió hektár földterületet a lakóhelyükről elűzött gazdálkodóknak. A zárt ajtók mögött folyó tárgyalásokon a napirendre került a gerillaharc anyagi bázisát jelentő kábítószer-kereskedelem visszaszorítása valamint, hogy milyen politikai jogaik lesznek a gerilláknak, ha sikerül megállapodásra jutni, és leteszik a fegyvert.²¹

2013 júliusában a FARC 21 kolumbiai katonát ölt meg egy rajtaütésben, mely évek óta a kolumbiai hadsereg legnagyobb vesztesége volt.²²

¹⁶ <http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2011/195555.htm> (Letöltés ideje: 2016. 05.05.)

¹⁷ El Espectador 2009. december 21. Bogotá, Colombia

¹⁸ La Nación 2011. március 9. San José, Costa Rica

¹⁹ Colombia.com/EFE 2011. november 28.

²⁰ El País 2012. február 26. Derecho Internacional Monthly Archive February 2012

²¹ El País Internacional 2012. augusztus 28.

²² El País Internacional 2013. július 22.

2013 októberében a FARC szabadon engedett egy volt amerikai katonát. A 2013 júniusa óta fogva tartott huszonegy éves Kevin Scott Sutayt norvég és kolumbiai kormánytisztviselőknek, valamint a Vörös kereszt képviselőinek adták át.²³

2013 novemberében a kolumbiai kormány nyilvánosságra hozta, hogy a FARC merényletet tervezett az egykori államfő Alvaro Uribe ellen. Azzal kapcsolatban azonban nem közöltek részleteket, hogy a FARC 2002-ben hogyan akarta meggyilkolni a békétárgyalásokat ellenző exelnököt.²⁴ Csak megjegyzés, hogy Uribe ellen több merényletet is elkövettek.

2013 decemberében öt katona, egy rendőr és két civil halt meg abban a támadásban, melyet FARC hajtott végre Inzá városában. A gerillák házilag gyártott robbanóeszközöket dobtak a település központjában található rendőrsre, valamint felrobbant egy gépjárműbe helyezett bomba is. A robbanás következtében a rendőrség épülete teljesen összeomlott, és számos lakóépületben kár keletkezett.²⁵

c) A kokain szállítására alkalmazott módszerek

A Kolumbiából történő kokainszállításnál 1975-1980-as évek elejéig azt a módszert követték, hogy illegális a dzsungelben kialakított repülőterekről Cessna típusú kisrepülőgépekkel szállították a kokaint Mexikóba és onnan tovább az Amerikai Egyesült Államokba. Pontos számadat nem áll rendelkezésre arra vonatkozóan, hogy mennyi volt ezen illegális repterek száma, de a hatóságok becslése szerint mintegy 3000 lehetett. Ezt nem úgy kell elképzelni, hogy egyszerre mind a 3000 működött, hanem a különböző csempész-szervezetek, valamint terrorszervezetek bizonyos időközönként vették csak igénybe ezen reptereket.

Ezen illegális felszállóhelyek megtalálása a domborzati adottságok, illetve a növényzet miatt is nehezen felderíthető, de nem lehetetlen. Ennek bizonyítékeként csak annyit, hogy 1995-ben, mikor részt vettem Bolíviában a Garras del Valor nevű különleges kábítószer-ellenes kiképzésen, volt egy olyan feladat a kiképzés végén, amikor az őserdőben egy előre kijelölt területen kellett a megtanult túlélési technikával úgy rejtőzni, illetve életben maradni, hogy minél tovább az avatott szemek előtt rejtve maradjon az ember. Ennek a gyakorlatnak az volt a célja, hogy amennyiben járőrözés közben illegális repteret fedezett fel a felderítő csapat, azt az előre meghatározott protokollt kellett követniük, hogy a reptér közvetlen közelében álcázni kellett magukat és a megtanult túlélési módszerrel kellett a nap 24 órájában a leszállóhelyet figyelés alatt tartani.

Ez a tevékenység addig tartott, amíg a leszállópályára a már említett Cessna típusú repülőgép nem érkezett meg, illetve a kokainnal kereskedők a repülőt nem pakolták fel, majd ezt követően az egységnek az ott lévő személyeket el kellett fogni és a szállítmányt a géppel együtt meg kellett semmisíteni. A felderítő egységnek az ilyen rejtőzködés 2-3 napig tartott, de arra is volt példa, hogy több mint egy hónapig

²³ El País Internacional 2013. augusztus 1.

²⁴ El País Internacional 2013. október 27.

²⁵ El País Internacional 2013. december 7.

vártak arra, hogy a reptér ismét használatba kerüljön. Az USA mindent elkövetett annak érdekében, hogy ezeket a reptereket a helyi rendvédelmi szervekkel, illetve a katonasággal felszámolja. A tevékenységet egyre eredményesebben végezték, melynek hatására megváltozott a szállítási módszer.

Az 1980-as évek közepétől az 1990-es évek elejéig a kokaint Kolumbiából az USA irányába speciálisan kiképzett tengeri motorcsónakokkal szállították. Az Egyesült Államok haditengerészete a térségben a kolumbiai haditengerészettel karöltve egyre hatékonyabban lépett fel ezen szállítási módszerrel szemben. A '89-es év végére a kokain szállítására szolgáló motorcsónakok mintegy 50%-át sikerrel fogják el vagy süllyesztik el. Ezért a drogcsempészek egy újabb módszert fejlesztettek ki, amelynek lényege, hogy kisméretű féltengeralattjárókkal kezdték a kábítószer Mexikóba, majd onnan az Egyesült Államokba csempészni. Ezen időszak kb. 1993-tól 2000-ig tartott.

Ez a szállítási módszer nagyon hatékonynak bizonyult, mivel egy úttal kb. 5 és 7 tonna közötti kokain mennyiséget tudtak szállítani. A féltengeralattjárókat a csempészek folyamatosan fejlesztették, hogy még hatékonyabb legyen a módszerük.

6. kép: Cessna típusú kisrepülőgép²⁶

7. kép: A kokainszállításra elsőként használt hajó²⁷

8. kép: Kisméretű féltengeralattjáró²⁸

9. kép: Torpedó²⁹

²⁶ http://harveyrihn.com/aircraft_rentals_houston_airplanes_for_rent_cessna_172_n52188.html (Letöltés ideje: 2016. 05. 05.)

²⁷ http://seanlinnane.blogspot.hu/2010/10/new-improved-coke-cans_06.html (Letöltés ideje: 2016. 05. 04.)

A cikkemben szereplő képekből egyértelműen kitűnik, hogy ezen tengeralattjárók minőségileg milyen komoly fejlesztéseken mentek keresztül. A tengeralattjáró építésénél főként fát, illetve üvegszállal erősített műgyantát alkalmaztak. Egy tengeralattjárót átlagosan 3-4 útra használtak. Itt fontos megjegyezni, hogy egy út kb. 3000-3500 tengeri mérföldet jelentett.

Erőforrásként általában két darab 2500 lőerős dízelmotort használtak, és ami fontos, hogy olyan színre festették, amely a tenger színébe tökéletesen beleolvadt. Ebből adódóan ezeknek a szállítóeszközöknek a felderítése a haditengerészet részéről szinte lehetetlen volt, mivel a hullámváz és egyéb környezeti okok miatt csak nagyon nehezen lehetett észrevenni őket. Itt az USA Kormánya azt a módszert alkalmazta, hogy a légi erő segítségével kezdték el ellenőrizni azon tengeri útvonalakat, ahol a féltengeralattjárók felbukkanása vélhető volt.

A féltengeralattjárók személyzete 1 kapitány, 1 navigátor, 1 gépész és 1 kezelő volt, utóbbi egyben a kokainszállítmány felelőse. A legtöbbet a kapitány kereste, egy úttér átlagban 20.000-25.000 amerikai dollárt kapott, míg a többiek honoráriuma 5.000-6.000 amerikai dollár között mozgott. A féltengeralattjárónak az építése költsége kb. 1.000.000 dollárba került, de ha azt vesszük figyelembe, hogy ezen féltengeralattjárót 3 vagy 4 útra használták és egy úttal 175.000.000 dollár értékű kokaint szállított, így könnyen kiszámolhatjuk, hogy ezek a módszerek igen hatásosak voltak. Példaként 1 kg (95 % tisztaságú) kokain előállításához 500 kg kokalevéltre van szükség, melynek értéke 500 dollár. Ezért a mennyiségért az Egyesült Államokban (Miami-ban) 21.000 dollárt fizetnek (nagy tételben) utcai forgalmazásban 42%-os tisztaságú kokaint árusítanak, grammonként 120 dollár bevételhez jutnak.³⁰

Az idő előre haladtával a hatékony felderítésnek köszönhetően egyre több féltengeralattjárót sikerült a kolumbiai és az amerikai partőrségnek elfogni, ezért új módszer után néztek a kábítószer-csempészetrel foglalkozó főként a FARC-kal kapcsolatban lévő személyek. Ezért a 2000-es évektől egy mérnököt bíztak meg azzal, hogy a NEPTUN-projekt részeként – amelynek lényege, hogy egy torpedóhoz hasonló eszközzel jutassanak célba nagy mennyiségű kokaint biztonságosan a célországokba – tengeralattjárókat tervezzen. A mérnök által létrehozott torpedóhoz hasonló eszköz úgy működött, hogy egy kereskedelmi halászhajóhoz egy 200 méteres kábellel hozzáerősítették – magyarul vontatták.

Ez az eszköz 30 méter mélyre tudott lemerülni és ebben a mélységben is maradt a szállítás során. A hajóhoz egy gyorsan oldható karabinerrel kapcsolták, amelynek az volt a lényege, hogy abban az esetben, ha a partiőrség ellenőrzés alá vonta a hajót, a személyzet azonnal oldani tudta az eszközt és így a tüzetes átvizsgálás sem vezetett eredményre. Az így leoldott torpedót a vonató hajót követő másik hajó úgy találta meg, hogy a torpedó a leválást követően egy felúzó bóját

²⁸ http://usatoday30.usatoday.com/news/world/2006-11-20-drug-submarine_x.htm (Letöltés ideje: 2016. 05. 05.)

²⁹ <http://news.nationalgeographic.com/news/2010/07/photogalleries/100713-cocaine-submarines-subs-smuggling-drugs-world-crime-pictures/> (Letöltés ideje: 2016. 05. 05.)

³⁰ BEBESI Zoltán: A kábítószer-bűnözés és a terrorizmus, PhD értekezés, 2009. p. 65.

bocsátott ki, amely általában olyan tárgyat formázott meg, amely nem volt feltűnő a tengeren (pl.: fadarab), és ebben volt elrejtve a rádióantenna.

A leválást követően 24 óra alatt 3 alkalommal rövid idei bocsátott csak ki jeleket, amelyet a kísérőhajó be tudott fogni és így találta meg a 30 méter mélységben lebegő szállítóeszközt. A tervező arra is ügyelt, hogy ez a szerkezet csak 3 alkalommal jelezzen, mely azért volt fontos, hogy a közelben lévő partiórság hajói ne tudják a jeleket érzékelni és beazonosítani. Az első torpedó elfogására 2011. február 15-én került sor, 11 évvel azt követően, hogy ezzel a módszerrel a szállítás elkezdődött. Egy alkalommal, ezzel a módszerrel 500-5.000 kg közötti mennyiségű kokaint lehetett szállítani. Mindenkinek a fantáziájára és matematikai tudására bízom, hogy kb. mekkora mennyiségű kokain szállítása vált így lehetségessé.

A FARC ezzel a módszerrel főként Dél-Amerikán és Közép-Amerikán keresztül szállította a kábítószer, de a módszer hatékonysága és eredményessége arra enged következtetni, hogy további pontosításokkal és finomításokkal már nem csak ezen a földrészen, hanem Európába is nagy mennyiségű kokaint tudnak eljuttatni. Hogy ebből jelenleg mi valósult meg, vagy mi maradt terv, hiteles és releváns információval nem találkoztam.

Fontos kérdés, hogy hogyan is lehet csökkenteni a kokain-keresletet és ebből adódóan hogyan lehet csökkenteni – majd idővel teljesen minimalizálni – a FARC anyagi hátterét. Erre én személy szerint nagyon kis esélyt látok, hiszen a kokain iránti kereslet, egyszerűbben fogalmazva a keresleti oldal nem hogy csökken, hanem bővül.

A keresleti oldal pedig mindig meghatározza a kínálati oldalt. Elég, ha belegondolunk abba, és ezt tényként fogadjuk el, hogy a médiában megjelenő média-személyiségek, a „celebek”, a róluk közölt hírek hemzsegnek attól a tényről, hogy különböző partikon, rendezvényeken előszeretettel használják a kokaint. Ezzel mintegy reklámarcok lépnek fel, és ha az átlagember és a felső középosztályhoz tartozó személyek abban a fényűzésben nem is tudnak hasonlítani, ami a hírsatornában megjelenik, egy dologban azonban igen: hogy ő is kokaint használjon. Ezen tény viszont a kereslet növekedését eredményezi.

A celebeken kívül az utóbbi időben egyre több üzletember, bróker és a pénzügyi világ különböző szegmenseiben dolgozó személyek is hozzájárulnak ahhoz, hogy a kokainkereslet egyre markánsabban jelenik meg. Gondoljunk csak a Leonardo DiCaprio által hitelesen megformált feltörekvő bróker személyére a Wall Street farkasa című filmben.

Sajnálatos módon a sportolók sem vetik meg ezt a kábítószer, gondoljunk például Diego Maradonara, akinek labdarúgó karrierjét nagymértékben a kokainfüggősége tette tönkre. Magyar példával élve az utóbbi egy éven belül két válogatott szintű magyar kajak-kenus vizeletében is kimutatták a kokaint.

Ha még ehhez hozzávesszük az ismert színészeket, valamint politikusokat, a szervezett bűnözői körök tagjait – akik nem csak saját fogyasztásukra, hanem mint

cseereszközt is előszeretettel használják³¹ – egyértelműen az a kép tárul elénk, hogy a kokain elleni harc jelenleg nem áll győzelemre. Igaz, hogy az USA-ban a Kábítószer Ellenés Adminisztráció (DEA)³² erőfeszítésének hatására a kokainfogyasztás háttérbe szorult, de ez a kínálati oldalt nem befolyásolta negatívan, mivel sajnálatos módon új piacok jelentek meg, akik komoly potenciális felvásárlói kört jelentenek (pl.: Oroszország feltörekvő gazdasági, művészeti elitje).

Ezen problémák tükrében az idők során több módszerrel is megpróbálkoztak, hogy egyes országokban, különféle társadalmi csoportoknál a kokain-fogyasztást visszaszorítsák. Ebben egyértelmű élharcos volt az USA az 1990-es években, hiszen a Dél-Amerikában előállított kokain legnagyobb része az Amerikai Egyesült Államokba került.

Az egyik módszer, amit az amerikaiak követtek, hogy a kokatermő vidékeken élő földműveseket arra ösztönözték, hogy koka helyett haszonnövényeket termeljenek (pl.: banán, amire a világban megfelelő kereslet mutatkozott). A banán termesztésével azonban több probléma is felmerült: egyrészt a banán leszedését csak felnőttek tudták elvégezni, míg a kokalevelek összegyűjtésénél gyermekek segítségét is igénybe vették a földművesek. Egy idő után a kokatermő vidéken élő földművesek az USA-tól kapott pénzt arra használták fel, hogy még nagyobb területen termesszenek kokacserjéket és így tovább növekedett az előállított kokain mennyisége.

A másik USA által preferált módszer a kokatermő vidékek Dioxin tartalmú vegyszerrel történő permetezése (ezt az anyagot használták a vietnámi háborúban is). Ezzel azt a hatást érték el, hogy Peruban a kokatáblák megsemmisültek, de a földbe került vegyi anyagok a mai napig nem teszik lehetővé, más haszonnövények termesztését, illetve a világon ezen a területen a legmagasabb és legkiválóbb a permetezésből származó bőrbetegségek száma. Egyértelmű, hogy ezzel a cselekedettel az USA a lakosság teljes szimpátiáját elveszítette.

Egy újabb módszernek tekinthető a piacok felszámolása. De a korábban írtaknak megfelelően az újonnan belépő országok, csoportok miatt ez a megoldási javaslat sem vezetett eredményre. A DEA által támogatott stratégia, miszerint minél több kokaint semmisítenek meg, akkor a fogyasztók száma csökkeni fog, csak félsikernek tudható be, mivel a kokain ára a kábítószer-piacon mindig is magas volt, és amelyik társadalmi réteg ezt a kábítószerrel használja, egzisztenciája miatt nem foglalkozik azzal, hogy a kokain grammjéért több tíz dollárral kell többet fizetnie.

Azt, hogy a kábítószer-kereskedelemből mekkora anyagi bázisra tehet szert egy terrorszervezet, az alábbi táblázat támasztja alá: a FARC éves jövedelme 600 millió

³¹ Például Magyarországon a '90-es évek közepén a magyar szervezett bűnözői körök gépkocsi lopásra „szakosodott” tagjai a lopott gépjárművekért cserébe a megrendelői szerb, albán bűnözőktől nem pénzt, hanem kokaint kaptak, amelyet vagy Magyarországon, vagy Nyugat-Európában értékesítettek, így ezen körben elfogadott és bevett szokás volt a kokainnal történő fizetés.

³² Drug Enforcement Administration (DEA)

dollár, mellyel a harmadik „leggazdagabb” terrorszervezet az Iszlám Állam és a Hamász után.

Iszlám Állam	2 milliárd dollár
Hamász	1 milliárd dollár
Kolumbia Forradalmi Fegyveres Erői (FARC)	600 millió dollár
Hezbollah	500 millió dollár
Tálibok	400 millió dollár
Al-Káida	150 millió dollár
Igazak hadserege	100 millió dollár
Al-Shabaab	70 millió dollár

2. ábra: A terrorszervezetek éves jövedelme (Szerkesztette: Dr. Bebesi Zoltán)

Egyetlen egy olyan megoldás, amely járható ebben az esetben, hogy a FARC-ot tárgyalóasztalhoz ültessék és a terrorszervezet saját maga mondjon le arról, hogy kábítószer-előállítás, terjesztés, szállítás foglalkozzon. Jelenleg a tárgyalások ebbe az irányba haladnak, de ez egy nagyon törekeny megoldás lehet.

A FARC-tól sem áll messze egy bizonyos fokú integrációs szándék. Ennek egyik jele, hogy a folytatódó, de a korábbinál kisebb intenzitású műveleteik ellenére, folyamatosan részt vesznek a tárgyalásokon, és politikai állásfoglalásaikban növekvő mértékben veszik figyelembe a nemzetközi normákat. Ezt támasztja alá, hogy a FARC tárgyaló küldöttsége bejelentette, hogy beszüntetik a 18 év alatti fiatalkorúak toborzását, ami megfelel a vonatkozó nemzetközi megállapodások előírásainak³³. Ezzel egyidőben felhívták a kolumbiai Kormányt, hogy állítsa le a fiatalkorúak kötelező katonai szolgálatát és besorozását azzal a céllal, hogy a gerilla-szervezetekbe beszivárognak.³⁴

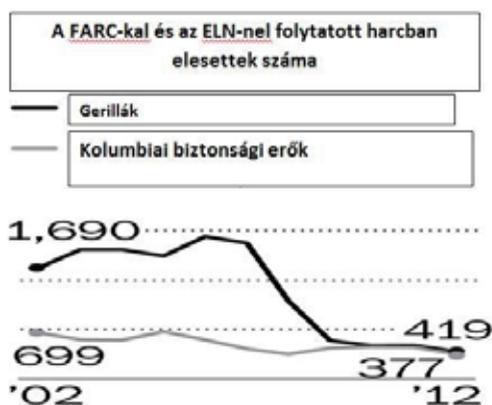
d) Lehetséges-e a békés megoldás?

2014 májusában mérföldkőnek számító megállapodást kötött egymással a kolumbiai kormány és a FARC. Az egyezség alapján a FARC a jövőben nem foglalkozik kábítószer-kereskedelemmel és segítik a kormányzatot a kokaültetvények felszámolásában. 2014. június 8-án a FARC három hétre egyoldalúan tűzszünetet hirdetett, a kolumbiai elnökválasztás második fordulójának idejére ezzel segítve a hónapok óta tartó béketárgyalások pozitív kimenetelét.

³³ Colombia Reports - FARC bans recruitment of child soldiers under 17: <http://colombiareports.com/farc-bans-recruitment-child-soldiers/> (Letöltés ideje: 2016. 02. 10.)

³⁴ <http://www.i24news.tv/en/news/international/americas/60942-150213-colombia-s-farc-raises-minimum-recruitment-age> (Letöltés ideje: 2016. 02. 10.)

Ha a FARC-ot sikerül is tárgyalóasztalhoz ültetni, drasztikus beavatkozásokkal nem sikerülhet a béke megteremtése (vö. 3. ábra: a dél-amerikai terrorszervezetekkel folytatott harcban elesett kolumbiai biztonsági erők száma 2002-ben 699 fő, míg 2012-ben 377 fő). Felmerülhet annak a lehetősége is, hogy a jövendőleges és a kereslet végett más kolumbiai terrorszervezetek veszik át a FARC szerepét a "kokain-üzletben".

3. ábra: A FARC-kal és az ELN-nel folytatott harcban elesettek száma
(Szerkesztette: Dr. Bebesi Zoltán)

e) Magyar vonatkozások

A FARC-al kapcsolatban magyarországi kötődés az összefoglaló készítésének időpontjáig nem merült fel. Ugyanakkor a magyar kormány gazdaságdiplomáciai stratégiaváltása eredményeként nőhet a térségben tartózkodó magyar befektetők és munkavállalók száma, valamint a turisták körében is egyre népszerűbb országnak számít Kolumbia. Így a történések hatására a térségbeli magyar érdekeltségek, illetve magyar állampolgárok fenyegetettségi szintje is növekedhet.

Amennyiben az ígéreteknek megfelelően a Kormány 2017-ben újra megnyitja a Bogotá-i nagykövetséget, új feladatok ellátására is fel kell készülni. Egyrészt biztosítani kell a nagykövetség, a nagyköveti rezidencia és a nagykövetségen dolgozó diplomata és igazgatási műszaki státuszban lévő magyar állampolgárok lakóhelyeinek védelmét, az érintettek fizikai biztonságát és mozgásszabadságát a vonatkozó nemzetközi normák, így az „1961-es Bécsi Szerződés a diplomáciai kapcsolatokról” előírásainak megfelelően. A két ország politikai, gazdasági, kulturális és egyéb kapcsolatainak fejlesztése és ápolása mellett a nagykövetségre fontos feladat hárul majd a Kolumbiában letelepedettként élő, vagy oda rövidebb-hosszabb időre érkező magyar állampolgárok érdek és jogvédelmében, illetve a nemzetközi terrorellenes együttműködésben, a szakmai munkával megbízott rendvédelmi, bűnüldöző és terrorellhárítási szervezetek tevékenységének szükség szerinti elősegítésében, valamint a kölcsönös tájékoztatásban.

Felhasznált irodalom:

- ANDERLE Ádám: Latin-Amerika története, 2010, JATEPress. ISBN: 9789633150016
- BEBESI Zoltán: A dél-amerikai speciálisan kiképzett rendőri erők harca a kokain ellen. OTDK dolgozat 2001.
- BEBESI Zoltán: A kokalevéltől a kokainig. TDK dolgozat 2000.
- BEBESI Zoltán: A terrorizmus arcai és harcai. TDK dolgozat 2001.
- BEBESI Zoltán: A kábítószer-bűnözés és a terrorizmus, PhD értekezés, 2009.
- Benjamin NETANJAHU: Harc a terrorizmus ellen: Hogyan lehet legyőzni a nemzetközi terrorizmust, Budapest, 1995, Alexandra Kiadó. ISBN: 9633671906
- BENKE József: Fényes Ösvény, Szürke Farkasok, Fekete Szeptember. A nemzetközi terrorizmusról. Budapest, 1989, Magvető Kiadó.
- FENCSIK László: A világ politikai pártjai. Budapest, 1978.
- SZIRTES Gábor: Nagyvárosi gerillák. Budapest, 1995, Kossuth Kiadó.
- TÁLAS Péter: Válaszok a terrorizmusra. Budapest, 2002, Chartapress. ISBN: 9638117877

Internetes hivatkozások:

- Coca Leaf Cultivation in Peru (hectares):
<http://www.slideshare.net/CodyBrasher/charts-and-graphs-of-stats> (Letöltés ideje: 2016. 04. 25.)
- Executive Intelligence Review (1985. augusztus 30.), 6-8.:
<http://www.larouchepub.com/eiw/public/1985/eirv12n34-19850830/eirv12n34-19850830.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 26.)
- <http://www.biografiasyvidas.com/biografia/m/marulanda.htm> (Letöltés ideje: 2016. 04. 26.)
- <http://www.resumenlatinoamericano.org/2013/09/10/bloque-occidental-de-las-farc-dio-a-conocer-partes-de-guerra-del-mes-de-julio/> (Letöltés ideje: 2016. 04. 28.)
- <https://prensabolivariana.com/2014/11/15/la-condena-contralos-milicianos-del-cauca/> (Letöltés ideje: 2016. 05. 03.)
- http://caracol.com.co/radio/2012/09/06/nacional/1346917440_756779.html (Letöltés ideje: 2016. 05. 05.)
- https://www.washingtonpost.com/world/the_americas/for-war-weary-rebels-colombia-invites-defections-with-comforts-and-kindness/2014/06/12/8f0643ca-35a5-419e-b5c1-ce95aa93c97e_story.html (Letöltés ideje: 2016. 05. 05.)

- https://www.washingtonpost.com/world/the_americas/for-war-weary-rebels-colombia-invites-defections-with-comforts-and-kindness/2014/06/12/8f0643ca-35a5-419e-b5c1-ce95aa93c97e_story.html (Letöltés ideje: 2016. 05.05.)
- <http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2011/195555.htm> (Letöltés ideje: 2016. 05.05.)
- http://harveyrihn.com/aircraft_rentals_houston_airplanes_for_rent_cessna_172_n52188.html (Letöltés ideje: 2016. 05. 05.)
- http://seanlinnane.blogspot.hu/2010/10/new-improved-coke-cans_06.html (Letöltés ideje: 2016. 05. 04.)
- http://usatoday30.usatoday.com/news/world/2006-11-20-drug-submarine_x.htm (Letöltés ideje: 2016. 05. 05.)
- <http://news.nationalgeographic.com/news/2010/07/photogalleries/100713-cocaine-submarines-subs-smuggling-drugs-world-crime-pictures/> (Letöltés ideje: 2016. 05. 05.)
- Colombia Reports - FARC bans recruitment of child soldiers under 17: <http://colombiareports.com/farc-bans-recruitment-child-soldiers/> (Letöltés ideje: 2016. 02. 10.)
- <http://www.i24news.tv/en/news/international/americas/60942-150213-colombia-s-farc-raises-minimum-recruitment-age> (Letöltés ideje: 2016. 02. 10.)

VESSZŐS GERGELY

A TERRORIZMUS FINANSZÍROZÁSA ELLENI KÜZDELEM ÚJ KIHÍVÁSAI – VALÓBAN CSAK JÁTÉKPÉNZ A BITCOIN?

Bevezetés helyett – a virtuális tér rendészeti kihívásairól

A címben megjelölt problémakör áttekintése előtt – *quasi* kitekintésként – úgy vélem, érdemes néhány szót ejteni a XXI. században is szárnyaló „digitális forradalom” hozományaként kiterjedt virtuális tér által létrejövő rendészeti kihívásokról. Kétségtelen, hogy az államok belső védelmi funkciójának biztosításához elengedhetetlen az informatikai felkészültség, ehhez azonban a nyomozó- és nemzetbiztonsági hatóságok megfelelő felkészültsége mellett a számítástechnikai berendezésekkel összefüggő bűncselekmények elleni preventív eszközök általános megismerésére, valamint alkalmazására is szükség lenne. A bűncselekmények elkövetőinek eszköztára ugyanis már régen meghaladta az egyszerűbbnek tekinthető elkövetési módokat, és – bár a digitális világ számos kényelmi funkciót képes biztosítani – minél több hozzáférést adunk a különböző szolgáltatásoknak és alkalmazásoknak, annál könnyebben tudunk áldozatul esni a digitális eszköztárak támadására specializálódott bűnelkövetőknek. Különösen igaz ez az állami szférára, amelyet kiválóan, egyben rendkívül ijesztően példáz az iráni atomerőmű elleni hackertámadás, amely során egy, az illetékes hatóság által akkor már több mint öt éve ismert vírussal izraeli hackerek több hónapon keresztül tudták észrevétlenül manipulálni a busheri atomerőművet. Különösen érdekes a vírus hálózatba történő bejuttatása, ugyanis a hálózat nem egy központi támadás által lett fertőzött, hanem – mint arra a vírus észlelését követő belső ellenőrzés rámutatott – az atomerőmű alkalmazásában álló egyik személy mulasztásából, aki vírusos adathordozót csatlakoztatott a hálózati géphez.¹ A cselekmény kétségtelenül okozhatott volna katasztrófát és terrorfenyegetettségre hivatkozva komoly nemzetbiztonsági lépések követték a vírus észlelését. A fenti támadás azonban meg sem történt volna, ha az alkalmazott eleget tett volna annak az alapvető biztonsági előírásnak, hogy csak megbízható, ellenőrzött adatállományú pendrive-ot csatlakoztat a hálózati géphez.²

¹ FINGAS, John: Stuxnet worm entered Iran’s nuclear facilities through hacked supplies. <http://www.engadget.com/2014/11/13/stuxnet-worm-targeted-companies-first> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)

² A preventív eszközök általános megismerése a közigazgatásban különösen fontos. Ennek megfelelően hazánkban – a nemzetközi trendeket követve – az állami és önkormányzati szervezetek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. évi L. törvény módosításaként 2015. október 1-jén megalakult a Nemzeti Kibervédelmi Intézet. Magyarország közigazgatási információbiztonságával részletesen lásd: ILLÉSSY Miklós – NEMESLAKI András – SOM Zoltán: Elektronikus információbiztonságtudatosság a magyar közigazgatásban. Információs társadalom, 2014 (14. évf.), 1. sz., pp. 52-73.

Általánosan pénzeszközökről és a virtuális pénzekről³

A terrrorszervezetek virtuális tér irányába történő nyitása nem újkeletű, az Egyesült Államok Nemzeti Hírszerzési Tanácsa már 2008 novemberében prognosztizálta a folyamatot. Az elemzés⁴ kiemeli a terroristák közötti kommunikáció és a tömegkommunikációs eszközök digitalizálódását, amely már jelenleg is mindennaposnak tekinthető – érdemes lehet az Iszlám Állam twitteres propagandáját említeni, amellyel bizonyítottan számos fiatal tudott maga mellé állítani a világ minden tájáról.⁵ A terroristák azonban nemcsak a kommunikációs eszközök tekintetében, de a terrrorszervezetek működését biztosító finanszírozás során is előszeretettel használják a technológia által nyújtott előnyöket, különösen igaz ez a virtuális pénzek, elsősorban a Bitcoin által kínált lehetőségekre. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a terrrorszervezetek teljes egészében áttértek volna a virtuális pénzek használatára. A napjaink egyik legismertebb és legveszélyesebb terrrorszervezeteként számontartott Iszlám Állam finanszírozásáról az elmúlt években számos felmérés készült, azonban csak a 2015 októberében kiadott FATF⁶ jelentés nevesíti a virtuális pénzek terroristák által történő felhasználását.⁷

A virtuális pénzek kategorizálása előtt *ab ovo* kiemelendő, hogy az Európai Unióban a pénznek háromféle megjelenési formája elfogadott: a készpénz, a számlapénz és az ún. e-pénz, más néven elektronikus pénzeszköz. A készpénz és a számlapénz nem szorul különösebb magyarázatra, ellentétben az e-pénzzel. Az e-pénz a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény 6. § 16. pontja alapján:

³ Az általam használt „virtuális pénzek” kifejezés az idegennyelvű forrásokban, *expressis verbis* az amerikai szakirodalomban „virtual currencies” elnevezéssel található meg, amelynek tükörfordítása a „virtuális valuták” elnevezést indokolná. Az oka, hogy jelen cikk írásakor „virtuális pénzek” megfogalmazást alkalmazom, kettős. Ellentétben a megjelölt szakirodalom jelentős részével, elsősorban nem kizárólag a Bitcoin, és a Bitcoinhoz hasonló működési elvvel rendelkező titkosított adathalmazokat értem a címválasztás alatt, hanem más digitális, zárt környezetben *quasi* pénzeszközként funkcionáló dolgokat is; másrészt a valuta általánosan elfogadott közgazdaságtani fogalmával jelenleg összeegyeztethetetlennek tartom a Bitcoin és a hasonló eszközök működését, tekintettel arra, hogy a cikk írásakor sem a Bitcoin, sem a többi virtuális pénz nem minősül törvényileg szabályozott fizetőeszköznek Magyarországon.

⁴ National Intelligence Council: Global Trends 2025: A Transformed World. 2008, p. 88., <http://www.aicpa.org/research/cpahorizons2025/globalforces/downloadabledocuments/globaltrends.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)

⁵ Az egyik legismertebb eset két osztrák diáklány csatlakozása volt az Iszlám Államhoz; a média beszámolóit után az Interpol hivatalosan is megerősítette, hogy Samra Kesinovic és Sabina Selimovic valóban online beszélgetéseket követően utaztak ki Szíriába. Nem egyedi a történetük, az ilyen döntések hátterét Dr. Katherine Brown, a londoni King's College oktatója vizsgálta 2014. októberében. Forrás: BROWN, Katherine: Analysis: Why are Western women joining Islamic State?, <http://www.bbc.com/news/uk-29507410> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)

⁶ Financíál Action Task Force – Pénzügyi Akció Munkacsoport

⁷ FATF: Emerging Terrorist, Financing Risks. 2015, p. 35., <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Emerging-Terrorist-Financing-Risks.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)

„az elektronikus pénz kibocsátójával szembeni követelés által megtestesített, elektronikusan tárolt – ideértve a mágneses tárolást is – összeg, amelyet pénzeszköz átvétele ellenében bocsátanak ki a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló törvényben meghatározott fizetési műveletek teljesítése céljából, és amelyet az elektronikus pénz kibocsátóján kívül más természetes és jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság és egyéni vállalkozó is elfogad, ide nem értve a (4) bekezdés k) pontja szerinti eszközön tárolt vagy l) pontjában rögzített fizetési műveletre használt értéket”

Magyarországon kezdetben a Buxa elektronikus pénzeszköz jelent meg, néhány hónap késéssel kapott konkurenciát, Barion révén. Mind a két elektronikus pénz zártkörű tesztüzemben, hasonló elv alapján, okostelefonok segítségével működik; a felhasználónak le kell töltenie a gyártó applikációját, amelyen létre kell hoznia egy felhasználói fiókot, majd a telefonja segítségével tud utalni, valamint fizetni is az elfogadóhelyeken. A működésük közötti alapvető különbség az, hogy amíg a Buxa használatához szükséges megadni saját telefonszámot, addig a Barionnál elég egy e-mail fiók megadása is; ugyanakkor mind a két fizetési forma esetén az elektronikus pénz „feltöltése” bankszámláról történő utalással történik. Kiemelendő továbbá, hogy minden elektronikus pénzzel kapcsolatos fizetési rendszer működtetéséhez szükséges a Magyar Nemzeti Bank engedélye. A Buxához és a Barionhoz más, az Európai Unióban használt e-pénzek is ismertek,⁸ ezáltal az Unióban az elektronikus pénz szabályozott digitális pénzeszköznek tekinthető, amelyet – hasonlóan a készpénzhez és a számlapénzhez – az adott ország központi bankjának felügyelete mellett bocsátanak ki.

A virtuális pénzek és az elektronikus pénzeszközök közötti különbséget az a lényeges tény szolgáltatja, hogy a virtuális pénzek nem tartoznak egyik ország központi bankjának felügyelete alá sem, ezáltal nem szabályozott a kibocsátásuk; nem tekinthetők tehát törvényes fizetőeszközöknek.⁹ A virtuális pénzek közös jellemzője, hogy törvényes fizetőeszközért vagy a *quid pro quo* elv mentén egyéb szolgáltatásért cserébe olyan, kézbe nem vehető digitális eszköz tulajdonosai leszünk, amely a virtuális pénz kibocsátója által meghatározott platformon értékkel bír.

Álláspontom szerint a virtuális pénzeket érdemes két csoportra bontva vizsgálni: egyrészt vannak olyan virtuális pénzek, amelyek kizárólag a kibocsátó általi virtuális környezetben, a kibocsátó által meghatározott módon kezelhetőek, másrészt vannak olyan virtuális pénzek, amelyek a technikai feltételek következtében képesek a kibocsátó általi virtuális környezetből való kilépésre. Kiemelendő, hogy a virtuális környezetből történő kiszakadás alatt nem a felhasználó által hozzáférhető virtuális környezet értendő, hanem a virtuális környezet egésze; az ugyanis, hogy a virtuális pénzeket a felhasználók el tudják egymásnak küldeni, nem jelenti azt, hogy ki is szakadt az adott környezetből –

⁸ Ilyen az Ingenico, amely a francia központi bank, a Banque de France felügyelete alatt működik. Forrás: <http://www.ingenico.com/about-ingenico-group/about-us/our-history>

⁹ Európai Bankhatóság állásfoglalása alapján, 2003. december 13. EBA warns consumers on virtual currencies. <https://www.eba.europa.eu/-/eba-warns-consumers-on-virtual-currencies> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)

ellentétben azokkal a virtuális pénzekkel, amely lementhetőek a virtuális környezetben kívülre is, ideértve a bármilyen adathordozóra való mentés mellett a felhő alapú tárhelyre történő küldéseket is. Előbbi kategóriát jól példázzák azok a programok, amelyek esetében a virtuális pénz csak és kizárólag az adott programban használható fel.¹⁰ Utóbbi kategóriára pedig a Bitcoin program működése hozható fel példaként, amelyben a bitcoin szabadon másolható, azonban csak a kibocsátó általi virtuális környezetben ruházható át más felhasználónak – a bitcoinhoz tartozó felhasználó nevének egyszerű átírásával a bitcoin érvénytelenné is válhat, amely ha bekövetkezik, akkor nem lesz használható többé a hálózaton.

A Bitcoin működése

A Bitcoin rendszerében szinte minden alkotórész elnevezése bitcoin: Bitcoin a hálózat neve, bitcoin a kibocsátott egységek neve,¹¹ bitcoin a kibocsátatlan egységek neve, bitcoin a program neve is, amelyet telepítenünk kell a használathoz. A hálózat működése „peer-to-peer” működési elven alapul.¹² A Bitcoin a decentralizált működési elvnek köszönhetően nem kapcsolható le, és nem nyomozható vissza központi hálózat lefoglalásával, hiszen nem rendelkezik központi hálózattal.

A bitcoin titkosítási rendszere többrétű, és a kriptográfiai sajátosságaiból adódóan kijelenthető, hogy megfelelő felkészültséggel biztosítható szinte a teljes anonimitás. Azonban ha a felhasználó egyszer megadja a nevét, onnantól kezdve minden tevékenysége visszamenőlegesen is monitorozható, hiszen a rendszer az összes tranzakciót tárolja. A szoftver első lépésként létrehoz a számítógépen egy virtuális pénztárcát, amelyben tartjuk a megszerzett bitcoinokat, valamint ez a program hozza létre az egyedi bitcoin címet, illetve csatlakoztatja a felhasználókat a bitcoin hálózathoz. Ez a cím funkcióját tekintve az e-mail címhez hasonló, ugyanis ezen keresztül tudnak a felhasználók küldeni és fogadni bitcoinokat. Két fajta kód tartozik minden egyes bitcoin címhez: egy nyilvános cím, illetve egy titkos jelkód. A nyilvános címet a bitcoin program is megjeleníti a felhasználói felületen, a hálózat bármely tagja által látható, 33 vagy 32 karakterből áll, és 1-es számmal kezdődik. Ez a tipikusnak mondható cím, elsősorban ezen keresztül különbözteti meg a program a felhasználókat, mondhatjuk, hogy ez a Bitcoin rendszeréhez tartozó e-mail cím. Ha a felhasználók szeretnék bitcoinot küldeni vagy fogadni, akkor ezt a címet kell megadniuk, ezen keresztül történik a beazonosítás első lépése. Ez a cím bármikor ingyen megváltoztatható, a bitcoinos pénztárca akár offline állapotban is képes új

¹⁰ A teljesség igénye nélkül ilyenek tekinthető minden freemium játék, ahol egy bizonyos eszközhöz – például aranyhoz – juthatunk törvényes fizetőeszközért cserébe, vagy egy olyan nyelvtanító program, ahol pénzért vehetünk ún. gyémántokat, amelyek által még több kifejezéshez juthatunk, de ilyenek tekinthető a World of Warcraft számítógépes játékban megvásárolható arany is.

¹¹ A megkülönböztetés érdekében a hálózatot nagy kezdőbetűvel Bitcoinnak, a hálózat által generált egységet pedig kis kezdőbetűvel, bitcoinnak hívom.

¹² A peer-to-peer rendszer lényege, hogy a hálózathoz csatlakozó felhasználók közvetlenül egymással cserélnek adatot, tehát nem fut át egy központi szerveren az adathalmaz, a felhasználóknak nem szükséges feltölteniük egy megadott szerverre a fájlokat, hanem közvetlenül a számítógépük lesz az a hely, ahonnan a hálózat más tagja letölthetik a kívánt adatot. A peer-to-peer rendszer elvén működnek a torrenthálózatok, az internetes telefonszolgáltatások, valamint az úgynevezett „stream” adások is.

kódot generálni, tehát magához a cím megváltoztatásához nem szükséges a hálózathoz csatlakoznunk, ellenben a küldéssel vagy a fogadással, amelyek a két fél csatlakozása nélkül nem valósíthatók meg.¹³ A titkos jelkód a Bitcoin programban nem jelenik meg, kizárólag a telepítés során létrehozott fájlban látható megnyitás után. A titkos jelkód funkciója az, hogy az adott címekhez tartozó bitcoinok felett csak az arra jogosult személy rendelkezhesen. A titkos jelkódok 5-ös számmal kezdődnek, éppen azért, hogy ne lehessen összetéveszteni a nyilvános cím jelsorával. Minden egyes nyilvános címhez külön-külön titkos jelkód tartozik. A titkos jelkód elvesztése esetén az adott címhez tartozó bitcoinok elvesznek, a központi adatbázis hiánya miatt tehát nincs arra lehetőség, hogy bárki visszaállítsa ezeket a kódokat. A telepítést követően két különböző módon lehet bitcoint szerezni; csoportos kitermeléssel új blokk létrehozásával – ún. „bányászással” – és egyéb gazdasági jellegű tevékenységgel.

A bitcoin működése azon az elképzelésen alapul, hogy munkafolyamathoz kell kötni a bitcoinok kitermelését, azaz csak egy meghatározott, algoritmus által szabályozott feladat elvégzése után lehet a felhasználó jutalma a bitcoin. A Bitcoin rendszerben ezt a munkafolyamatot nevezik bányászásnak, ami gyakorlatilag nem más, mint a bitcoin algoritmus által kiírt feladat elvégzése a számítógépünk által, amelynek az eredménye egy új blokk lesz.¹⁴ Tehát a rendszer a számítógépünk erőforrásait használja fel, és ennek a kihasználásnak a jutalma, a nyeresége a bitcoin; egy új blokk kitermelése esetén 50 bitcoin jár.¹⁵

Egyéb gazdasági jellegű tevékenységek közé sorolandó a Bitcoin elfogadóhelyek üzemeltetése, a bitcoin vásárlása, valamint a bitcoin beváltása az ún. Bitcoin-automata segítségével. Bitcoin elfogadóhelyek üzemeltetése jelenleg az Amerikai Egyesült Államokban és Japánban mondható a legelterjedtebbnek, de a világon mindenhol, így Európa több országában, köztük hazánkban is kezd népszerűvé válni. Az elfogadóhelyek sokszínűségét alátámasztja, hogy az Amerikai Egyesült Államokban nemcsak az olyan általános szolgáltatásokért, mint a VoIP telefonálás, a webhosting, könyvek, ékszerek számítógépes eszközök vásárlásakor lehet bitcoinnal fizetni, hanem számos ügyvédi irodánál is elfogadott fizetőeszköz, sőt Lengyelországban repülőjegyet is vehetünk bitcoinért cserébe. Az elfogadóhelyek között számos online felület található, ahol csak bitcoin alapú fizetés az elfogadott. A legnépszerűbb honlapok forgalma jelentősnek mondható, ezt

¹³ Ugyanakkor a rendszer – a működéséből adódóan – elvégzi a küldést és a fogadást is, azonban csak akkor kerülhet a felhasználó „birtokába” az adott bitcoin, ha csatlakozik a hálózathoz.

¹⁴ PRISCO, Giulio: The Extropian Roots of Bitcoin, <https://www.cryptocoinsnews.com/extropian-roots-bitcoin> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)

¹⁵ A bitcoin működésének megkezdésekor még kevesen csatlakoztak a hálózathoz, emiatt lehetséges volt egy egyszerű, hétköznapi számítógép segítségével is kitermelni bitcoinokat, ennek oka az algoritmus egyszerűsége volt, hiszen ha kevesebben veszik igénybe a hálózatot, egyszerűbb lesz az algoritmus megoldása is. A rendszer elterjedésének köszönhetően mára egy darab otthoni számítógéppel évekre telne egy új blokk kitermelése, emiatt elindultak a közös „bányászások”. Ennek oka, hogy a több számítógép több feladatot tud végrehajtani, tehát lerövidül a bitcoin megszerzésének ideje. Az így kitermelt bitcoinokat a rendszer egyenlően szétosztja a közösen tevékenykedő felhasználók között.

támastja alá az eBay által 2014. december 31-én az Amerikai Egyesült Államok Értékpapír- és Tőzsd felügyeleti Bizottságához benyújtott éves jelentése, amelyben az online aukciós honlap potenciális vetélytársként tekint a bitcoin alapú kereskedelmi jellegű honlapokra.¹⁶

A bitcoin vásárlása háromféle módon valósulhat meg: egyrészt a Bitcoin-automata segítségével, másrészt úgy, ha az egyik felhasználó a másik felhasználónak a hálózaton keresztül elküldi a bitcoinokat, harmadrészt pedig ún. közvetítőoldalak segítségével. A felsoroltak közül a Bitcoin-automata használata a legegyszerűbb, hiszen ebben az esetben az automata segítségével tudunk készpénzért bitcoint venni, valamint bitcoint eladni is, amiért szintén készpénz kapunk. A felhasználók közötti kereskedelem egyik módszere az egymás közt, készpénzért történő bitcoin vásárlás, a másik esetben egy ún. közvetítőoldal közbeiktatásával, általában bankszámláról történő utalással valósul a bitcoinok vásárlása. A készpénzes bitcoin vásárlást az egymáshoz fizikailag közel lévő felhasználók tudják használni – hiszen a pénzt át kell adni –, ellenben az utóbbi módszerrel, ahol akár kontinensek közötti távolság sem lehet akadály. A készpénzes bitcoin vásárlás Magyarországon sokkal elterjedtebb, mint a bitcoin elfogadóhelyek üzemeltetése, de globálisan is kijelenthető, hogy kezd megrendülni az online bitcoin utalásokba vetett bizalom. Ennek oka a jogi szabályozottság megjelenését követő hatósági fellépések, amelyek gyakran napokra meg tudják bénítani a közvetítő jellegű weblapokat, valamint a jogi lépéseket követő előírások, mint például a felhasználói profilhoz kapcsolódó személyigazolvány feltöltése. Lényeges a vásárlás időtartamának kérdése. A bitcoin rendszerének sajátosságai miatt a küldés nem bonyolítható le néhány perc alatt, legkedvezőbb esetben is legalább 15-20 percig tart egy ilyen jellegű vásárlás végrehajtása, ugyanis ennyi idő alatt igazolja vissza a rendszer a küldés sikerességét.

A virtuális pénzek és a terrorizmus finanszírozása

Az előzőekben leírtak alapján látható, hogy a virtuális pénzek mind a két kategóriája stabil háttérrel rendelkezik, amelyet a felhasználók biztosítanak számukra az adott programok futtatásával. A virtuális pénzek feletti anonim rendelkezés azonban nemcsak a szórakozásra vágyók számára csábító, hanem a bűnözők számára is, különösen igaz ez a terroristákra. Kiemelendő, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 318. § alapján a terrorizmus finanszírozása törvényi tényállásának megfogalmazása alapján azon virtuális pénzek tekintetében, ahol a virtuális pénz a jellegeből adódóan nem tud kilépni abból a virtuális környezetből, amelyben funkcionál, ugyanúgy elkövethető a terrorizmus finanszírozása bűncselekmény, mint a Bitcoin rendszerének felhasználása segítségével.

„(1) Aki terrorcselekmény feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltatót vagy gyűjt, vagy terrorcselekmény elkövetésére készülő személyt vagy rá tekintettel mást anyagi eszközzel támogat, büntetett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

¹⁶ eBay Inc. Form 10-K For the Fiscal Year Ended December 31, 2014. Forrás: <https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/1065088/000106508815000054/eBay201410-k.htm> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)

(2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt terrorcselekmény terrorista csoportban történő elkövetése vagy terrorista csoport tagja érdekében valósítja meg, vagy a terrorista csoport tevékenységét egyéb módon támogatja, öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) E § alkalmazásában anyagi eszközön a terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről szóló, 2001. december 27-i 2580/2001/EK tanácsi rendelet 1. cikk 1. pontjában meghatározott eszközöket, jogi dokumentumokat és okiratokat kell érteni”

Az (1) bekezdésben megfogalmazott elkövetési magatartások közé tartozik a terrorcselekmény feltételeinek biztosításához kapcsolódó anyagi eszköz szolgáltatása vagy gyűjtése, valamint a terrorcselekmény elkövetésére készülő személy, vagy rá tekintettel más anyagi eszközzel történő támogatása. Álláspontom szerint indokoltnak tekinthető, hogy az NSA, a CIA és a Pentagon is megfigyelés alatt tartotta a World of Warcraft és a Second Life elnevezésű számítógépes játékokat, valamint az Xbox Live rendszerét.¹⁷ Az előzőekben említett játékokban ugyanis a virtuális pénzt felhasználók közötti küldése felhasználható a terrorizmus finanszírozására, és bár a pénz virtuális, a mögöttes szándék valódi bűncselekmény elkövetésére is irányulhat. Úgy vélem, megállapítható az anyagi eszköz szolgáltatása abban az esetben, ha egy terrorszervezet képviselője rendelkezik ún. avatárral¹⁸ valamelyik játékban és részére juttatnak el virtuális aranyat a támogatói. Gyűjtés elkövetése pedig akkor lesz megállapítható, ha a reklámozás különböző fórumokon zajlik a terrorszervezet avatárja részére történő aranyak felajánlásáról. A terrorszervezetet képviselő személy a virtuális pénz megérkezését követően két lépésre van attól, hogy valódi pénzzé tegye azt: meg kell hirdetnie az aranyat eladásra a többi felhasználó felé, majd el kell adnia törvényes fizetőeszközzé cserébe. Ebben az esetben a virtuális pénzt megvevő személy szintén diszpozíciószerű magatartást tanúsít abban az esetben, ha tud arról, hogy akitől megveszi a virtuális pénzt, az valójában terrorszervezetet képvisel, vagy magányos elkövető.¹⁹

Az elkövetés bonyolult jellege következtében a virtuális pénzek közül a Bitcoin rendszerének használatával lényegesen egyszerűbben elkövethető a terrorizmus finanszírozása – különös tekintettel igaz ez, ha a már ismertett Bitcoin-automaták működési elvét tartjuk szem előtt. Ebben az esetben ugyanis megfelelő körülményekkel biztosítható az anonimitás mind a küldő, mind a fogadó fél részéről, ugyanis a Bitcoin hálózat használatához nem kell semmilyen személyes azonosításra alkalmas adatot megadnunk, míg a fenti két játék regisztrációjánál elvárás a bankkártya-adatok megadása.

¹⁷ Az Edward Snowden által közzétett NSA dokumentumok alapján. Vö.: SAIC: Games: A Look at Emerging Trends, Uses, Threats and Opportunities in Influence Activities, p. 55., <https://www.propublica.org/documents/item/889134-games> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)

¹⁸ A felhasználó személyes reprezentációja a virtuális térben.

¹⁹ A témakörrel részletesen az alábbi tanulmány foglalkozott: IRWIN A.S.M & SLAY J: Detecting money laundering and terrorism financing activity in Second Life and World of Warcraft. Proceedings of the 1st International Cyber Resilience Conference. Perth: Edith Cowan University, 2010.

A Bitcoin-automaták használatával 15-20 perc alatt alakítható át a készpénz bitcoinra, és *vica versa*. Ezzel pedig nemcsak veszélyessé válik a Bitcoin, de talán érthető egyes országok – ideértve Oroszországot és Szerbiát – azon döntése, amely alapján betiltották a Bitcoint. Azonban van példa arra is, hogy a Bitcoin legálissá tétele mellett keményen fellépjenek a hatóságok a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos tevékenységekre, hiszen a 17 éves, Virginia államból származó Ali Shukri Amint 11 év letöltendő börtönbüntetésre ítélték az Amerikai Egyesült Államokban 2015. augusztus 28-án. A bírói ítélet alapján olyan twitteres üzeneteket küldött, amelyben arra biztatta a többi felhasználót, hogy támogassák az Iszlám Államot bitcoinnal, valamint részletesen leírást is készített arról, hogyan lehet bitcoint küldeni a terrorszervezet részére.²⁰

Összegzés

A cikk írásakor Magyarországon a Bitcoin sajátos *ex lex* állapotot élvez – nem tiltott kereskedni vele, ugyanakkor számos hivatalos állásfoglalás hívja fel a figyelmet a veszélyeire. Az Európai Unió tagállamaként érthető a fennálló jogi állapot, hiszen az Unió döntéshozói meglepően sokáig egyfajta megfigyelő pozícióban elhelyezkedve figyelték a virtuális pénzek zászlóshajójának parttalan sodródását a nemzeti jogszabályok hullámai között. Azonban a Bitcoin tényerése által keltett hullámok 2015 júliusában felkavarták ezt az állásfoglalási kényszer nélküli állapotot, a svéd adóhatóság és David Hedqvist szoftverfejlesztő jogvitájának köszönhetően. A jogvita alapját a Bitcoin megadóztatásának kérdésköre képezte, amellyel kapcsolatban a svéd nemzeti bíróság előzetes döntéshozatal iránt kérelemmel fordult az Európai Unió Bíróságához. Az Európai Unió Bírósága a vitával kapcsolatos határozatában azon – valószínűleg továbbra is sok vitára okot adó – véleménynek adott igazat, mely szerint a Bitcoint nem terhelheti kötelező forgalmi adó. A döntés indoklásában Juliane Kokott főtanácsnok kifejtette, hogy a bitcoin nem vagyontárgyként, hanem egyfajta fizetési eszközként használatos, és a fizetési eszközöket megillető mentesség terjed ki rá, amely mentesség alapjául a 2006/112/E uniós irányelv 135. cikkelye szolgál.²¹

Summa summarum szükség lenne a mielőbbi jogalkotó döntésre, ugyanis különösen indokolt a Bitcoin rendszerének jogszabályok közé terelése. Kiemelten fontos lenne a Bitcoin elfogadó- és beváltóhelyek szabályainak megalkotása, engedélyezési eljárás létrehozását követően ezen helyek felülvizsgálata, a beváltóhelyek fokozott ellenőrzése, a bejelentési kötelezettség bevezetése, valamint a készpénzes be- és kifizetés bizonyos mértékű korlátozása. A felsorolt lépéseket mind a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemben új kihívásként megjelenő virtuális pénzekkel kapcsolatos elkövetési módokkal szembeni fellépés, mind a pénzmosás elleni küzdelem indokolná.

²⁰ <https://www.fbi.gov/washingtondc/press-releases/2015/manassas-man-pleads-guilty-to-providing-material-support-to-isil> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)

²¹ <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=165919&doclang=HU> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)

A virtuális pénzek közül a nagyobb anonimitást biztosító Bitcoin már bizonyíthatóan jelen van hazánkban, Budapesten közel másfél éve üzemel egy Bitcoin-automata, valamint a környező országokban is található nyolc hasonló berendezés. Azonban annak ellenére, hogy az előzetes döntéshozatali határozatban foglaltakból következően a virtuális pénzekkel kapcsolatos szabályozás megvalósításával összefüggő elméleti problémák 2015 novemberére valósággá váltak, a döntés még mindig várat magára.

Felhasznált irodalom:

- ILLÉSSY Miklós – NEMESLAKI András – SOM Zoltán: Elektronikus információbiztonság-tudatosság a magyar közigazgatásban. Információs társadalom, 2014 (14. évf.), 1. sz. pp. 52-73.
- IRWIN A.S.M & SLAY J: Detecting money laundering and terrorism financing activity in Second Life and World of Warcraft. Proceedings of the 1st International Cyber Resilience Conference. Perth: Edith Cowan University, 2010.

Internetes hivatkozások:

- BROWN, Katherine: Analysis: Why are Western women joining Islamic State? <http://www.bbc.com/news/uk-29507410> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)
- EBA warns consumers on virtual currencies. <https://www.eba.europa.eu/-/eba-warns-consumers-on-virtual-currencies> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)
- eBay Inc. Form 10-K For the Fiscal Year Ended December 31, 2014. <https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/1065088/000106508815000054/ebay201410-k.htm> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)
- FATF: Emerging Terrorist, Financing Risks. <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Emerging-Terrorist-Financing-Risks.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)
- FINGAS, John: Stuxnet worm entered Iran's nuclear facilities through hacked supplies. <http://www.engadget.com/2014/11/13/stuxnet-worm-targeted-companies-first> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)
- National Intelligence Council: Global Trends 2025: A Transformed World. <http://www.aicpa.org/research/cpahorizons2025/globalforces/downloadabledocuments/globaltrends.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)
- PRISCO, Giulio: The Extropian Roots of Bitcoin. <https://www.cryptocoinsnews.com/extropian-roots-bitcoin> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)

- SAIC: Games: A Look at Emerging Trends, Uses, Threats and Opportunities in Influence Activities. <http://www.propublica.org/documents/item/889134-games> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)
- <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=165919&doclang=HU> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)
- <https://www.fbi.gov/washingtondc/press-releases/2015/manassas-man-pleads-guilty-to-providing-material-support-to-isil> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)
- <http://www.ingenico.com/about-ingenico-group/about-us/our-history> (Letöltés ideje: 2016. 02. 05.)

DR. GÁL ISTVÁN LÁSZLÓ

A TERRORIZMUS FINANSZÍROZÁSÁNAK FOGALMA ÉS TECHNIKÁI A XXI. SZÁZADBAN

A terrorizmus finanszírozása, mint bűncselekmény a XXI. században jelent meg a legtöbb ország büntető törvénykönyvében. Hazánkban csak 2013-tól önálló bűncselekmény. Ettől függetlenül vannak történeti gyökerei (bár más bűncselekménynek minősült, de valamilyen formában már több mint egy évszázada büntették). Nézzünk erre egy csaknem százhusz évvel ezelőtti jogesetet:

„M. I. félrevezettetvén a szocialisták izgatásaitól, és a megtévesztett munkás-elemek általános elégtelenségétől, és félreismerve az állami és társadalmi rend fenntartó s életető intézményeit, arra a gondolatra jutott, hogy a munkásosztálybeliek helyzete a jobb sorsban levőkkel szemben visszás, a minek a jelenlegi állami rend az oka: ezt megváltoztatni, vagy megbosszulhatni vélte azzal, ha a koronás király élete ellen merényletet tervez és merényletét sikerrel követi el. Elhatározta tehát, hogy a királyt megöli. Miután azonban e tervhez társra volt szüksége, ilyent keresett és talált is a hozzá hasonló H. L. személyében. M. I. és H. L. együtt megbeszélték a tervet, hogy a királyt dinamitrobbantással kellene elpusztítani, amire alkalmas a Margit-körúti csatornavonal, melyet mindketten ismertek. A dinamitot keresetükből kívánták beszerezni. Mivel azonban annyi keresetük nem volt, hogy e célra megfelelő összeget fordíthattak volna, M. I. egy olyan embert keresett, a ki a szükséges pénzt vagy a robbantó szert megszerezheti. K. Gy.-t mindketten a közvágóhídnál folyt csatornamunkálatok idejéből ismerték: tudták, hogy ez híve V. I.-nek, kinek izgatásairól hallottak; azt is tudták, hogy V. I. gazdag ember, és gondolták, hogy bűnös céljukra K. Gy. útján a szükséges anyagi eszközöket megszerezhetik. Közölték tehát a tervet K. Gy.-val, aki azt helyeselte és 500 forintot szerzését helyezte kilátásba. Így szövetkeztek M. I., H. L. és K. Gy. mindhárman együtt 1898. évnek elején arra, hogy Ő Felségét, a királyt életétől megfosszák. A tervet mindhárman megbeszélték, annak dinamitrobbantás útján történő keresztülvitelét tárgyalták egy oly vonalon, amelyen a király Budapesten időzése alkalmával elhaladni fog. A terv azonban a részletes megvalósítás stádiumába nem került: vádlottak előkészületeket nem tettek, pusztán szövetségre léptek egymással a király élete elleni merénylet céljából.”¹

A XIX. század végén Sztálin és társai oroszországi akcióikhoz bankrablásokból teremtették elő a szükséges pénzt, a XX. század második felében a Baader-Meinhof

¹ Az anyagi büntető törvények és a sajtótörvény (Szerkesztette: EDVI ILLÉS Károly) Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1907. p. 217.

csoport² tagjai is hasonló módszerekkel jutottak anyagi eszközökhöz. Mára ez a fajta finanszírozás kivételnek számít, ahogy erre Korinek László is rámutat.³ Napjaink terroristái szívesebben nyúlnak a szervezett bűnözés kipróbált megoldásaihoz.

Az idézett százhusz éves magyar példa azonban jól illusztrálja a terrorizmus finanszírozásának lényegét. A terrorcselekmény végrehajtásához anyagi erőforrásokra van szükség. *Ha az elkövetők nem rendelkeznek elégséges tőkével, akkor valamilyen külső forrásból elő kell teremteniük a hiányzó pénzt.* Ha valaki ebben segít nekik, ha valaki terroristákat vagy terrorszervezeteket támogat, ez az egyébként bűnszegédi jellegű magatartása 2013. július 1. óta önálló bűncselekménynek minősül a magyar büntetőjog szerint.⁴

A következőkben arra keressük a választ, hogy mekkora a finanszírozási igénye egy terrortámadásnak, valamint a másik oldalon milyen (pénzben mérhető vagy nem mérhető) károkkal jár egy terrorista akció. Vizsgáljuk továbbá, hogy milyen technikái vannak napjainkban a terrorizmus finanszírozásának, és a büntetőjog hogyan reagál erre az új jelenségre a maga sajátos eszköztárával.

A terrorizmus fogalma

„A terrorizmus eltérő eszmerendszerekből merítő, sajátos logikának engedelmessé, változatos formákat öltő módszeres erőszak-alkalmazás, vagy ezzel való fenyegetés, melynek célja politikai törekvések elérése azáltal, hogy az áldozatban, a nézőközönségben, az államban, a társadalomban megalkuvó magatartás alakuljon ki. A meghirdetett cél általában politikai, ideológiai, vallási, etnikai, stb. tartalmú radikális változás kikényszerítése, a cél elérésére alkalmazott cselekménysor. Az eszköz viszont jogi lényegét tekintve köztörvényes, erőszakos bűncselekmény.”⁵

² Lsd. részletesen: Gerhard WISNEWSKI – Wolfgang LANDGRAEBER – Ekkehard SIEKER: Das RAF-Phantom Neue Ermittlungen in Sachen Terror Knauer Taschenbuch Verlag München, 2008. p. 512.

³ KORINEK László: A terrorizmus (Kriminológia-Szakkriminológia Szerk: GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára – KORINEK László – LÉVAY Miklós) CompLex kiadó, Budapest, 2006. p. 455.

⁴ A téma nemzetbiztonsági vonatkozásaival kapcsolatban jó áttekintést nyújt Dávid Ferenc, a következő tanulmányaiban: Nemzetbiztonsági kihívások és büntetőjogi válaszok: a terrorcselekmény és a terrorizmus finanszírozása. In: CSISZÁR Imre, KÖMÍVES Péter Miklós (szerk.): Tavaszi Szél 2014. konferenciakötet. II. kötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége, Debrecen, 2014. pp. 44-52.; Terrorizmus és nemzetbiztonság az ezredforduló jogalkotásában. Szakmai Szemle (Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat) 2013/1. pp. 40-52.; Security challenges and answers: terrorism and financing terrorism in Hungary. In: Hendryk MALEVSKI, Valéry SHEPITKO (szerk.): Criminalistics and forensic examination: science, studies, practice. Criminalistics and Forensic Examination 10. Apostille Publishing, Harkov, 2014. pp. 56-68.; Terrorism and financing terrorism in the new Hungarian Criminal Code. In: Viorel PAȘCA, Flaviu CIOPEC, Magdalena ROIBU (ed.): Dreptul penal român și dreptul penal maghiar: probleme actuale. Universal Juridic, Bukarest, 2015. pp. 57-63.

⁵ KORINEK László: A terrorizmus (Kriminológia-Szakkriminológia Szerk: GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára – KORINEK László – LÉVAY Miklós) CompLex kiadó, Budapest, 2006. p. 447.

A jövő legfontosabb kihívásai a nukleáris terrorizmus, az ökoterrorizmus, a biológiai terrorizmus, a cyber-terrorizmus és egyre komolyabb problémaként kell számolni a vallási alapon szerveződött radikális terrorcsoportok tevékenységével.

A terrorizmussal foglalkozó tanulmányok megegyeznek abban, hogy a terrorizmus alapvetően politikai jelenség, amely mögött strukturális és pszichológiai tényezők egyaránt vannak. Általános vélekedés, hogy a modernizáció, a demokrácia és a kezeletlen szociális feszültségek teremthetnek olyan feltételeket, amelyek életre hívják a terrorizmust.

A terrorcselekmények veszélyessége a váratlanságban, a kiszámíthatatlanságban és a gyors, mobil csapásmérő képességben rejlik. A régi korok klasszikus és a jelenkor terrorizmusa között elsősorban minőségi a változás, de a legfontosabb különbségek mégis a történelmi fejlődésből alakultak ki.⁶ 2001. szeptember 11. jelentős fordulópontra a terrorizmus (és talán az egész emberiség) történelmében. Megváltozott a terrorszervezetek struktúrája és a finanszírozás módja.

A terrorista szervezetek és hálózatok felépítése a XXI. század elején – válasz az új kihívásokra

A terrorista csoportok akkor tudnak hatékony romboló tevékenységet kifejteni, ha létrehozhatnak bizonyos szervezeti struktúrákat. Ezek a szervezeti keretek egyébként kísértetiesen hasonlítanak az üzleti szervezetek által kialakított szervezeti és működési formákhoz.

Két ideális szervezeti forma létezik, amelyet a terroristák használhatnak:

1. a parancsnok-beosztott típusú, vagyis *hierarchikus szervezet*,
2. a *hálózati típus*.

Napjainkban a terrorszervezeteknek aktív adaptációs mechanizmussal kell reagálniuk a környezeti változásokra, vagyis arra, hogy a jogi szabályozás következtében folyamatos külső nyomás nehezedik rájuk. Emiatt a *hálózati típusú szervezeti forma a hatékonyabb*. A terroristák virtuális hálózatokat hoznak létre, ahol a résztvevő terrorista sejtek legtöbbször a saját maguk által biztosított forrásokból finanszírozzák a működésüket, kapcsolatuk a központtal nagyon laza. A vezető feladata csak az, hogy világképet és ideológiát szolgáltasson, és stratégiákat javasoljon. Ezt azonban soha nem konkrét csoporttagoknak, hanem csak úgy általánosságban. A vezető feladata inkább az ösztönzés, nem a parancsolás. A virtuális hálózat előnye a terroristák számára:

⁶ GERGELY Attila: A terrorizmus természetrajza. Kapu 1994/10-11. p. 92.

- a) a funkciók többszöröződése, vagyis a redundancia (így erősebbé válnak a külső behatásokkal szemben, és egy sejt vagy csoport kiesése esetén nem omlik össze az egész hálózat, hasonlóan az Internet felépítésének alapfilozófiájához⁷),
- b) az Internet szerepe: virtuális terrorista közösségek alakulhatnak,
- c) a tagok, az egyes terroristák és terrorista sejtek személyes találkozás nélkül kommunikálhatnak egymással a kibertéren keresztül,
- d) a minimális kommunikáció miatt rendkívül nehéz az ilyen szervezetekbe beépülni.

A virtuális hálózat azonban egy komoly hátrányt is rejt magában: az ilyen terrorszervezetek nem, vagy csak nagyon nehezen képesek komplex feladatok megoldására. Erre a célra inkább a hierarchikus, parancsnok-beosztott típusú szervezet alkalmas. A hierarchikus felépítésű terrorszervezetek azonban sebezhetőbbek, ezért szinte kizárólag csak olyan államokban tudnak működni, amelyeknek a központi kormányzata gyenge. A CIA becslése szerint jelenleg hozzávetőlegesen 50 ilyen államot találunk, ezek közel felében működnek hierarchikus szervezeti struktúrával rendelkező terrorista csoportok. (Az al-Kaida hierarchikus felépítésű központi magja vélhetően Pakisztán törzsi uralom alatt álló területein rejtőzik.)⁸

Összefoglalásképpen elmondhatjuk, hogy a XXI. században új típusú terrorfenyegetettséggel kell szembenéznünk: a „war on terror” politikája, amit az USA meghirdetett, aktivált egy kevésbé lazán összekapcsolódó, dzsihádisták sejtjeiből álló, globális terrorista hálózatot... Emellett az is aggodalomra adhat okot, hogy egyes szakértők szerint ma az elsődleges terrorista célpontok az európai nagyvárosok.⁹

A terrorista támadások költsége a terroristák oldaláról: a finanszírozási igény

A terrorszervezetek mindkét alaptípusa legalább egy tekintetben megegyezik: anyagi erőforrásokra van szüksége a támadások megszervezéséhez és végrehajtásához. Ez számukra költségként jelentkezik. Érdeemes megvizsgálni a terrorizmus költségeit két oldalról: a terroristák oldaláról (finanszírozási igény) és a társadalom oldaláról (károk és áldozatok).

A terrorizmus finanszírozása azt a tevékenységet jelenti, amelynek során közvetve vagy közvetlenül terrortámadások megvalósításához anyagi eszközöket bocsátanak rendelkezésre. *A terrorizmusnak a témánk szempontjából talán a*

⁷ A hatvanas évek végén merült fel az USA-ban egy kevésbé sebezhető számítógép-hálózat szükségessége, amelynek egy esetleges atomtámadás után megmaradó részei működőképesekek maradnak. Ezen az elven kezdett működni 1969-ben az ARPANET, amelyből a polgári változat, az Internet 1983-ban kiválva megszületett.

⁸ Countering the Financing of Terrorism (Edited by Thomas J. BIERSTECKER and Sue E. ECKERT) London and New York, 2008. pp. 23-27.

⁹ Sean S. COSTIGAN – David GOLD: Terronomics ASHGATE, Printed in Great Britain, 2007. p. 19.

legfontosabb jellemvonása az, hogy nem szükséges nagy összeg az egyes akciók kivitelezéséhez.

A költségek három nagy csoportja: a műveleti költségek, az adminisztratív költségek és a merénylők családtagjainak adott dotáció.

I.) Néhány példa a „műveleti költségek”-re:

- 1993. február 26-án a World Trade Center ellen egy gépjárműben elrejtett, 680 kg súlyú bombával követtek el merényletet, ennek költsége 18.000 USD volt, hatan meghaltak, és több mint 1000 sebesült volt;
- a 2001. szeptember 11-i, a világtörténelem eddigi legnagyobb, csaknem három ezer emberáldozatot követelő terrortámadásának összköltsége a becslések szerint 400-500.000 USD volt, ebből 300.000 USD érkezett banki átutalások formájában;
- a 2002. október 12-én végrehajtott Bali robbantás becsült bekerülési költsége 20-35.000 USD volt, 190 halott és 309 sebesült volt a mérleg másik oldalán;
- a 2003. november 15-én és 20-án Isztambulban végrehajtott pokolgépes akciók 40.000 USD körüli összegbe kerültek, 27 halott és 450 sebesült maradt a helyszínen;
- 2004. március 11-én Madridban robbantak bombák, ezt az akciót 10.000 (spanyol becslések szerint 60.000) USD költségvetéssel tudták a merénylők kivitelezni. A mérleg másik oldalán 191 halott és több mint 1500 sebesült volt;
- 2004. november 2-án megkéselték és lelőtték Theo Van Gogh holland filmrendezőt, akit az iszlámról vallott radikális nézetei miatt korábban már többször megfenyegettek. Ebben az esetben „csak” 1 halálos áldozattal járt a támadás, de a költsége elképesztően alacsony: 100 USD volt!
- 2005. július 7-én Londont érte támadás, 700-an megsérültek, 38-an életüket veszítették. A támadás teljes költsége mindössze 15.000 USD volt.

Látható tehát, hogy a terrortámadások kivitelezése elképesztően alacsony költségvetéssel is megoldható, az okozott károk viszont óriásiak. Ezekből az összegekből azt a következtetést is levonhatnánk, hogy a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemnek nincs sok értelme. Ez így nem igaz. Nagyon nehéz feladat a terroristákat elvágni a pénzügyi forrásaiktól, de nem lehetetlen, és van értelme az erre irányuló erőfeszítéseknek. Erre két példát hoznék fel igazolásképpen:

- 1) Az 1993-as WTC elleni merénylet után az egyik elfogott elkövető, Ramzi Yousef bevallotta, hogy nagyobb bombát akartak használni, de nem volt rá pénzüik! Ráadásul a nyomozásban az egyik kulcs-elem az volt, hogy a terroristák vissza akartak kapni egy letéti díjat, amit a merényletet megelőzően a robbantáshoz használt furgonért fizettek...¹⁰

¹⁰ Countering th Financing of Terrorism (Edited by Thomas J. BIERSTECKER and Sue E. ECKERT) London and New York, 2008. p. 7.

- 2) A terrorszervezetek működési költsége sokkal nagyobb, mint az egyes műveletek végrehajtási költsége. Az a terrorszervezet, amelyik nem jut kellő mennyiségű anyagi erőforráshoz, lassan elsorvad.

II.) A második költségtényező az adminisztratív, vagyis a működési költség. Az al-Kaida például a bevételeinek kb. 10%-át költi műveleti költségekre, 90%-ot a szervezet adminisztratív és működési költségeire fordít.¹¹ A finanszírozási igény természetesen függvénye a szervezeti struktúrának. A hierarchikus szervezet magasabb finanszírozási igényével szemben a hálózati struktúra lényegesen kevesebb pénzből is működtethető. Ha ehhez még azt is hozzátesszük, hogy a virtuális hálózat egyes elemeit alkotó terrorista sejtek sokszor önffinanszírozó módon működnek, akkor komoly aggodalmaink támadhatnak. Rögtön meg kell jegyeznünk azonban, hogy egy önffinanszírozó terrorista sejtekből álló virtuális hálózati struktúrában működtetett terrorszervezet lényegesen veszít a hatékonyságából a hierarchikus struktúrához képest, és gyakorlatilag nem tud összehangolt, valamint egyáltalán nem tud nemzetközi méretű műveleteket végrehajtani.

Ennek ellenére, ahogy Donald Rumsfeld fogalmazott: „A költség-haszon arány ellenünk dolgozik! A mi milliárdos költségeink állnak szemben a terroristák milliós költségeivel.”¹²

III.) Van a terrorista támadásoknak egy érdekes, új költségtényezője is, ez az öngyilkos merénylők családtagjainak – általában egy összegben – fizetett anyagi dotáció, illetve életjáradék. Ez a Hamasz esetében becslések szerint 5.000 USD, de például Szaddam Husszein regnálása során 25.000 USD-t ajánlott az öngyilkos merénylőknek „sikerdíjként”.¹³ Ez azonban nem növeli meg jelentősen a terrorista támadások költségét, mivel:

- 1) az öngyilkos merénylők egy jelentős része gazdag (vagy legalábbis jó körülmények között élő) családból származik, így ezek esetében nincs jelentős szerepe az anyagi ösztönzésnek;
- 2) a „sikerdíj” nem minden esetben a terrorszervezet vagy terrorista sejt költségvetését terheli, mint ahogy ezt Szaddam Husszein példája is mutatja.

A terrorista támadások kivitelezésének összköltsége tehát napjainkban három alapvető költségtényező nagyságától függ: a terrorszervezet adminisztratív, fenntartási költségei¹⁴, az öngyilkos merénylő családjának juttatott anyagi

¹¹ D. BUGG: Speech to IAP Conference 8.12.2003.

<http://www.cdpp.gov.au/Media/Speeches/20030812db.aspx> (Letöltés ideje: 2008. 11. 15.)

¹² <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/dod/rumsfeld-d20031016sdemo.htm> (Letöltés ideje: 2008. 11. 15.)

¹³ Countering the Financing of Terrorism (Edited by Thomas J. BIERSTECKER and Sue E. ECKERT) London and New York, 2008. p. 102.

¹⁴ Ez a szervezet nagyságától függ, sokszor kis terrorista sejtek alacsony működési költségek mellett is képesek nagy károkat okozó merényletek végrehajtására, ugyanakkor a nemzetközi ütőképességük minimális.

támogatás¹⁵, valamint a terrortámadás végrehajtásának közvetlen operatív költségei.¹⁶

2001. szeptember 11. előtt a fegyveres terrorszervezetek számára rendelkezésre álló pénzmennyiség az egész világra kivetítve összesen 500 milliárd dollár lehetett egy becslés szerint. (A terroristák által a legkedveltebb bankjegy a 100 dolláros volt ebben az időszakban.) E pénztömeg forrása harmadrészen legális üzleti tevékenység volt, kétharmad azonban bűncselekményekből és egyéb illegális tevékenységekből származott, például pénzmosásból. A bevételek legnagyobb hányada egy bűncselekményből, a kábítószer-kereskedelemből generálódott 9/11 előtt.¹⁷

2001. szeptember 11. után a legfontosabb lépés a terrorista listák összeállítása volt, (valamint a tálib rezsim szétvérese Afganisztánban és az iraki invázió), ezen listák alapján befagyasztottak pénzügyi eszközöket, ezek mértéke azonban nem haladta meg a 200 millió USD-t. (Más források szerint a befagyasztott pénzeszközök együttes értéke 80 millió USD volt. Ez az összeg is relatíve nagynak tűnik¹⁸, ugyanakkor messze elmarad a terroristák becsült vagyonának nagyságától.) Az iraki és afganisztáni invázió azonban radikalizálta az európai muszlim közösségek egy részét, amelyekből újabb dzsihadista sejtek alakultak. Ma ezen európai terrorista sejtek finanszírozásában egyre fontosabb szerepet kap a legális üzleti tevékenység, ráadásul a sejtek tagjai többségének van törvényes munkahelye is, amely újabb finanszírozási lehetőséget jelent.

A terrorista támadások költsége a társadalom számára: károk és áldozatok

A társadalmi költségek két csoportra oszthatók: személyi jellegű (halottak, sebesültek, egészségkárosodás) és anyagi jellegű (a terrorizmussal szembeni különféle válaszreakciók által generált pénzügyi többletkiadások). A terrorizmus összetett jelenség, napjaink egyik legkomolyabb globális- és nemzetbiztonsági kockázata. Anyagi és nem anyagi kihatásai egyaránt tetemesek, és ha a közvetett hatásokat is számításba vesszük, aligha tudunk taxatív listát felállítani. Az általam legfontosabbnak vélt költségelemek a következők.

1. Halottak és sebesültek

A múlt összes jelentősebb terrortámadása emberi áldozatokat követelt, ezek száma általában tízes, illetve százas nagyságrendű, de történt már ennél is nagyobb

¹⁵ Ennek a mértéke különböző, és természetesen (szerencsére) nem minden támadásban vesznek részt öngyilkos merénylők.

¹⁶ Sajnos ez a legkisebb költségtényező, pedig jórészt ezen múlik az akció sikeressége illetve az okozott kár nagysága is.

¹⁷ Sean S. COSTIGAN – David GOLD: *Terronomics* ASHGATE, Printed in Great Britain, 2007. p. 14.

¹⁸ He PING: *Banking Secrecy and Money Laundering*, *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 7. No 4. p. 377.

volumenű terrortámadás¹⁹. A jövőre vonatkozóan pedig a terrorizmus elleni küzdelemmel foglalkozó szakemberek legnagyobb félelme tömegpusztító fegyver bevetése egy nagyvárosban. A tömegpusztító fegyver lehet nukleáris, vegyi, biológiai és ún. piszkos bomba. Jelenleg a legkomolyabb (és sajnos legréálisabb) félelem egy olyan nagyváros ellen intézett támadás tömegpusztító fegyverrel, amely nagyváros a városközponthoz viszonylag közel elhelyezkedő tengeri kikötővel rendelkezik. Ezekben a városokban ugyanis rengeteg konténert pakolnak ki a kereskedelmi hajók gyomrából és ezeknek a konténereknek csak elenyésző részét ellenőrzik.²⁰ Ha a jövőben be kellene vezetnünk egy olyan új biztonsági intézkedést (például egy terrortámadás hatására), miszerint minden kereskedelmi hajó összes konténerét alaposan át kellene vizsgálni, az olyan mértékben megrághatná a nemzetközi kereskedelmet, amely a 2008 őszén jelentkező világgazdasági krízis hatásával összemérhető károkat okozna.

2. Közvetett egészségügyi hatás

A halálos áldozatok és a sebesültek mellett érdekes adalékként meg kell említenünk, hogy a terrortámadások közvetetten is járhatnak egészségkárosító hatással, sokszor a támadás után több évvel is. Áttételesen ezeket az embereket is a terrorizmus áldozatainak kell tekintenünk. Amerikai pszichiáterek kutatásai szerint például háromszorosára növelte a szívbetegségek gyakoriságát a televízió által egyenesben közvetített 2001. szeptember 11-i New York-i terrortámadás az azt követő három évben.²¹

3. Anyagi károk

A terrortámadások általában jelentős anyagi károkat is okoznak. Egy robbantással az okozott tényleges anyagi károk mértéke legtöbbször a többszörösét teszi ki annak, mint ami az egész terrorista akció bekerülési költsége.

Kétségtelenül a World Trade Center ikertornyait és a környező épületeknek a leomlása (hozzáadva a négy repülőgép értékét) az eddigi legkomolyabb anyagi károkat okozó támadás a terrorizmus történetében. Becslések szerint²² a szeptember 11-i merénnyel okozott közvetlen költségek 27,2 milliárd USD értékben az Amerikai Egyesült Államok éves GDP-jének 0,25 százalékát tették ki 2001-ben. 14 milliárd dollár volt a magánszektor vesztesége, 1,5 milliárd dollár a helyi kormányzat kára, 0,7 milliárd a szövetségi kormány vesztesége és 11 milliárd dollárba került a mentés és a romok eltakarítása.

¹⁹ Lsd. részletesen a közelmúlt néhány nagyobb terrortámadásában meghaltak számát „A terrorista támadások költsége a terroristák oldaláról: a finanszírozási igény” c. részben.

²⁰ Például az USA kikötőibe összesen 6 millió konténer érkezik meg évente, ezeknek viszont mindössze a 2%-át ellenőrzik. (Jae-myong KOH: Suppressing Terrorist Financing and Money Laundering Springer Berlin-Heidelberg, 2006. p. 2.)

²¹ <http://www.stop.hu/articles/article.php?id=320646> (Letöltés ideje: 2008. november 15.)

²² R. Barry JOHNSTON and Oana M. NEDELESCU: The impact of terrorism on financial markets, Journal of Financial Crime Vol. 13 No. 1, 2006. p. 8.

4. Káros kihatás a nemzetgazdaságra (turizmus, vendéglátás, tőzsde, stb.)

A közvetlen anyagi károk mellett a legtöbb támadás közvetetten is károkat okoz a megtámadott város, régió vagy ország számára, de a 2001. szeptember 11-i támadásnak már nemzetközi szinten is érzékelhető gazdasági hatásai is voltak. Ez legtöbbször elmaradt haszon formájában sújtja a megtámadott területet akár több éven keresztül is. A 2002-ben végrehajtott Bali robbantás következményeként Indonézia GDP-je 2002-ben 2%-kal esett vissza! A 2003-as isztambuli robbantások érzékelhetően visszavetették Törökország gazdasági növekedését, és megindult a nyugati tőke kiáramlása. London évi kb. 18 milliárd USD összegű, turizmusból származó bevételét hozzávetőlegesen egyharmaddal vetette vissza a 2005-ös terrortámadás.²³

Emellett a terrortámadások érzékelhető visszaesést okoznak az adott ország pénzügyi piacain, de egy nagyobb támadás az egész világ tőzsdéin érzékelhető hatással jár.

Látható tehát, hogy a terrorizmus legfőbb gazdasági hatása az idegenforgalom visszaesésében figyelhető meg, de emellett a tőkekiáramlás és a tőzsde visszaesése is jelentős tényezője az okozott károknak.

5. Többletköltségek a pénzügyi közvetítő rendszerben

A pénzügyi közvetítő rendszer intézményei (bankok, befektetési szolgáltatók, biztosítók, stb.) számára többletfeladatként jelentkezik a terrorizmus finanszírozásának folyamatos figyelése és a gyanús esetek bejelentése. Ennek a költségei azonban nem mérhetők, és becsülni is nehezen lehet őket. Ezek az intézmények ugyanis már használták és működtették ezt a rendszert korábban is, a pénzmosás megelőzése és megakadályozása érdekében.²⁴

6. Az elhárítás és megelőzés költségei (bűnüldözési, igazságszolgáltatási, titkosszolgálati)

A terrorizmus érzékelhető többletköltségeket generál mind a bűnüldözési és igazságszolgáltatási, mind a titkosszolgálati szférában. Ezek közül a titkosszolgálatok többletköltsége a legjelentősebb. A terrorizmus ellen a leghatékonyabb eszközök a titkosszolgálatok birtokában vannak. A 2002-ben átszervezett lengyel titkosszolgálatok feladatkörébe például kifejezetten beletartozik a legsúlyosabb gazdasági bűncselekmények és a terrorizmus elleni küzdelem is, így egyértelműen levonható az a következtetés, hogy a terrorizmus finanszírozása elleni fellépés is a hatáskörükbe tartozik.²⁵ A megnövekedett költségekkel kapcsolatban

²³ Sean S. COSTIGAN – David GOLD: *Terronomics ASHGATE*, Printed in Great Britain, 2007. p. 22.

²⁴ A szakirodalomban található álláspontok egy része szerint a terrorizmus finanszírozása és a pénzmosás közel áll egymáshoz, tulajdonképpen rokon jelenségek. (He PING: Comments on the law of the People's Republic of China on anti-money laundering, *Journal of Money Laundering Control* Vol. 10 No. 4. p. 446.)

²⁵ Emil PLYWACZEWSKI and Wojciech FILIPKOWSKI: *The Development of Organised Crime Policies in Poland: From Socialist Regime to Rechtsstaat (=Organised Crime in Europe)* Edited by Cyrille FIJNAUT and Letizia PAOLI, Springer, 2004. p. 918.)

azonban csak becsléseink lehetnek, bár esetenként ezeket nyilvánosságra hozzák. Hazánkban például a 2016. április 29-én elfogadott kormányhatározat²⁶ értelmében a titkosszolgálatok 35 milliárd forint többlettámogatást kapnak, amely összeg nagyobbik részét a terrorrelenes harc keretében a képességfejlesztési igényeik fedezésére kell fordítani.²⁷ A terrorizmus elleni küzdelem globális szinten vélhetően több milliárd dollárral emelte meg a titkosszolgálatok költségvetését.

7. Büntetés-végrehajtási költségek

A guantanamoi támaszpont bezárása Barack Obama elnökké választása után merült fel először. Amellett, hogy a terrorista-gyanús személyek számára fenntartott külön büntetés-végrehajtási intézmények súlyos emberi jogi problémákat is felvetnek, nyilván jelentős költségvonzatuk is van. Ezen költségek egy része az USA vonatkozásában a CIA költségvetését terhelik, és nagyságuk szintén nehezen becsülhető.

A hagyományos BV intézetekben elhelyezett terroristák tartási költségeit nem célszerű külön számolgatni, ezek a BV intézetek nyilván akkor is működnének, ha nem kellene számolnunk a napjainkban megnövekedett terrorveszély miatt az esetleges többletlétszámmal.

8. A katonai akciók költsége

A terrorizmus által közvetve, vagy közvetlenül generált katonai akciók jelentik az egyik legkomolyabb költségtenyezőt. Abban azonban nincs egyetértés a témával foglalkozó szakirodalomban, hogy ezeket az akciókat a terrortámadások váltották ki, vagy a terrortámadások pusztán ürügyül szolgáltak a katonai eszközök alkalmazására más, mögöttes célok elérése érdekében.

A katonai akciók a „war on terror” jelszava alatt a terrorizmust támogatónak kikiáltott államok elleni nemzetközi, NATO, vagy amerikai hadműveleteket jelentik. Ezek talán a terrorizmussal legkevésbé közvetlenül kapcsolatba hozható költségek. A szkeptikusok egy része ugyanis egyrészt azt állítja, hogy ezen háborúk többsége nem a terrorcselekmények *miatt* indult, hanem arra a terrorcselekmények csak *ürügyül* (casus belli-ként) szolgáltak. Tehát háború lenne terrorizmus nélkül is, csak más indokot kellene hozzá keresni. A másik ellenérv, amely szintén tartalmaz továbbgondolásra érdemes elemeket, hogy a haditechnika folyamatosan fejlődik. Mi következik ebből?

1. Az új fejlesztéseket célszerű kipróbálni éles bevetésekben is, erre jó egy lokális háborús konfliktus. A katonák harci tapasztalatokat szerezhetnek, ami növeli a haderő ütőképességét, az új fegyverzetet és harci eszközöket pedig élés helyzetben lehet tesztelni.

²⁶ 1217/2016. (IV. 29.) Korm. határozat

²⁷ http://gyomberbela.blog.hu/2016/04/30/azonnali_hatallyal_40_milliardot_kapnak_a_titkosszolgálatok_a_terrorrelenes_harcra (Letöltés ideje: 2016. május 4.)

2. Az elavult fegyverzetet pedig vagy el kell adni (mennyisége miatt ez nem mindig lehetséges), vagy meg kell semmisíteni, hiszen kellenek a raktározási kapacitások az új technika számára és a raktározás (őrzés, harcképesség fenntartása) önmagában is drága. Az elavult technika, például a már nem korszerű bombák megsemmisítésének az egyik leghatékonyabb módja az, ha ledobják ezeket az ellenséges csapatokra. Ehhez viszont először szükség van egy ellenségre...

9. A polgári szabadságjogok csökkenése

A terrortámadásoknak van egy abszolút mérhetetlen, de ugyanakkor az emberek számára nagyon is érzékelhető hátrányos hatása a demokratikus országokban: ez a polgári szabadságjogok csökkenése. Pénzben nem kifejezhető költségelem ez, mégis azért soroljuk a költségtényezők közé, mert áttételesen csökkenti az össztársadalmi jólétet.

Összegzés

A terrorizmus és az ellene folytatott küzdelem tehát összességében komoly társadalmi költségekkel jár, ezek megterhelik a nemzetgazdaságot, de az állampolgárok egészségére, szabadságára, biztonságára és akár még az életére is veszélyt jelentenek.

Véleményem szerint csak két költségtényezőt tud a társadalom befolyásolni. Egyrésztől eldöntheti, hogy mennyit költ elhárításra és megelőzésre, milyen ellenintézkedéseket vezet be, amelyek adott esetben a költségvonzatunk mellett – mint már említettük – akár a polgárok szabadságjogának a sérelmével is járnak. Így ezek az intézkedéseknek nemcsak költségvonzatuk van, de csökkentik az össztársadalmi jólétet is, amelynek vannak pénzben ki nem fejezhető elemei. Ezeketől eltekintve azonban az elhárítás és megelőzés költségei jól kalkulálhatók és előre tervezhetők. A másik költségelem a terrorizmust támogató országok ellen indított katonai akciók költsége, amely szintén előre tervezhető. A többi költségtényező bizonyos valószínűséggel következik be, és ennek a matematikai valószínűségnek a csökkentése csak úgy érhető el, ha más, általunk befolyásolható költségeket (pl. az elhárítás és megelőzés) megnövelünk.

A terrorizmus finanszírozásának forrásai és technikái

1. Bűncselekmények elkövetése

A terrorizmus a bűnözés egyik formája, mégpedig az egyik legsúlyosabb és legveszélyesebb formája. Emiatt a terrrorszervezetek természetesen nem riadnak vissza attól, hogy egyéb bűncselekményeket is elkövessenek. Ennek a kockázata általában kisebb is, mint a terrorcselekményé, hiszen a büntetési tételek rendszerint alacsonyabbak. A terroristák általában olyan bűncselekmény-típusokat kedvelnek, amelyek rövid idő alatt nagy összegű bevételt eredményeznek.

Talán a legkedveltebb ezek közül is *kábítószerrel visszaélés*. A kábítószer-kereskedelem adja a columbiai paramilitáris szervezetek és gerillák bevételeinek a 60-90%-át.²⁸ Az iszlám terrorista szervezeteket ráadásul néhány fatwa kifejezetten felhatalmazza arra, hogy a dekadens Nyugattal szemben folytatott küzdelmükben a kábítószer-kereskedelmet eszközként használják fel.²⁹

Emellett a terroristák jelentős bevételforrása az *emberrablás* is. Az IMU (Üzbég Iszlám Mozgalom) például 5 millió USD bevételhez jutott 4 japán geológus szabadon engedéséért cserébe, miután 1999-ben elrabolták őket Kirgizisztánban.³⁰

Az *embercsempészet* is jövedelmező tevékenység a terroristák számára. A világ fejletlen és fejlett régiói közötti életminőség-különbség, illetve a demokratikus államok által nyújtott biztonság iránti vágy hívta életre a gazdasági és a politikai migrációt. Ahhoz, hogy egy bangladesi vagy egy kínai állampolgár eljusson Nyugat-Európába, 20-25 ezer dollárt is kell áldoznia.³¹

A *pénzmosás* egyrészt jövedelmező tevékenység a terroristák számára, így tehát a terrorizmus finanszírozásának az egyik eszköze is. Másrészt viszont rokon jelenségnek is tekinti a szakirodalom tekintélyes része a terrorizmus finanszírozását és a pénzmosást. A terrorizmus finanszírozása várhatóan rövid időn belül, mint „fordított pénzmosás”, vagy „pénzbepiszkitás” (money dirtying) be fog épülni a tágabb értelemben vett pénzmosás-fogalomba is. A terrorizmus finanszírozása viszont a pénzmosással összehasonlítva a következő eltérő jellemvonásokkal rendelkezik:³²

- A motiváció inkább erőszakos (megfélemlítés), mint anyagi (nyereségvágy). A terroristák célja leginkább állami szervek, nemzetközi szervezetek valamire történő kényszerítése, a lakosság megfélemlítése vagy más állam alkotmányos, társadalmi vagy gazdasági rendjének megváltoztatása, illetve megzavarása. Ezeket a nemzetközi dokumentumok által megnevezett célokat a magyar Btk. is tartalmazza a terrorcselekményről szóló 318. §-ban. A terroristák célja tehát csak a legritkább esetben lehet a haszonszerzés, míg a pénzmosók egyértelműen „profitorientáltak”;

²⁸ BERRY LV, CURTIS GE, HUDSON RA, KOLLARS NA: A Global Overview of Narcotics-Funded Terrorist and Other Extremist Groups Library of Congress 2002. p. 52.

²⁹ BEERS R, TAYLORS FX: Narco-Terror: The Worldwide Connection Between Drugs and Terror (In: Terrorsim and Government Information 2002. p. 322.

³⁰ NAPOLEONI L: Modern Jihad: Tracing the Dollars Behind the Terror Networks Pluto Press, London, 2003. p. 89.

³¹ KORINEK László: A terrorizmus (Kriminológia-Szakkriminológia Szerk: GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára – KORINEK László – LÉVAY Miklós) CompLex kiadó, Budapest, 2006. p. 456.

³² Steven Mark LEVY: Federal Money Laundering Regulation (Banking, Corporate, and Securities Compliance) New York, 2003. 2. fejezet pp. 18-20.

- A terrorizmus finanszírozására ugyanúgy felhasználnak legális forrásból származó pénzt, mint illegálisat. A terroristák a pénzügyi támogatásként kapott összeg jelentős részét olyan legális forrásból kapják, mint például a karitatív szervezetek, jótékony adományozók, illetve törvényesen működő cégek;
- A harmadik megkülönböztető jellemvonás az eltérő összegnagyság. A nagyobb terrortámadások is megszervezhetők és lebonyolíthatók viszonylag kisebb összegekből is. A 2001. évi New York-i repülőgép-eltérítések elkövetői például külföldi diáknak álcázva szerény támogatási összegeket vettek fel rendszeresen, és kivétel nélkül egyik átutalás sem érte el a „bűvös” 10.000 dolláros határt.

Emellett vannak még *egyéb* jövedelmező bűncselekmény-típusok is, amelyeket a terroristák felhasználnak a pénzszerzésre. Ezek taxatív felsorolása lehetetlen. 2002-ben az IRA állítólag 11 millió USD bevételhez jutott különféle bűncselekmények elkövetése révén. A bevételük legnagyobb része Kelet-Európából Angliába irányuló dohánycsempészetből származott.³³ Az al-Kaida európai pénzügyi bevételeinek a nagy része pedig hitelkártya-csalásokból származik, titkosszolgálati becslések szerint ez az összeg eléri az 1 millió USD-t havonta (!).³⁴

2. Adományok

Az adomány készpénz, számlapénz, értékpapír, nemesfémek, drágakövek vagy egyéb, értékkel rendelkező forgalomképes vagyontárgyak ingyenes, ellenszolgáltatás nélküli átadása terroristák vagy terrorista szervezetek részére. Tipikus formája a pénzbeli támogatás. A terroristák egyébként a legmagasabb likviditási fokkal rendelkező vagyontartási formát, a készpénzt részesítik előnyben.

A terroristákat támogathatják magánszemélyek, szervezetek (akár más terrorszervezetek is) és államok. A tágabb értelemben vett „adomány” tekinthető a terrorizmus finanszírozásának büntetőjogi értelemben, míg közgazdasági értelemben a bűncselekmények elkövetése és a legális üzleti tevékenység is e tevékenység részének tekinthető.

Szűkebb értelemben terrorizmus finanszírozása elleni büntetőjogi szabályozás elsődlegesen a magánszemélyek adományaira fókuszál, ha államok támogatnak terrorista célokat, az sokszor megoldhatatlan probléma elé állítja a büntetőjogot.³⁵

³³ CLARKE L, LEPPARD D: Photos link more IRA Men to Colombia Sunday Times 2002. április 28.

³⁴ GUNARATNA R: Inside Al Qaeda: Global Network of Terror Hurst&Company London, 2002. p. 65.

³⁵ Kicsit elrugaszkodott és szándékosan provokatív példám a következő. A radikális felfegyverzett tálibok ma terroristának minősülnek, és nemzetközi hajtóvadászat folyik ellenük Afganisztánban. Tevékenységük pénzügyi támogatása terrorizmus finanszírozásának minősül. Ugyanezek a tálibok (a szovjetek ellen harcolókat mudzsahedeknek nevezték) ugyanilyen módszerekkel támadták a szovjet katonákat húsz évvel ezelőtt, mint ma a nemzetközi erőket. Vajon gondol-e ma valaki arra, hogy a CIA vagy tágabb értelemben az USA mint állam felelősségét felvesse a húsz évvel ezelőtt

Nem mindegy ugyanis, hogy az állami dotáció milyen formában (közvetlen, vagy közvetett pénzügyi juttatás), milyen fedéssel (kereskedelmi ügylet, humanitárius segítség, stb.) és milyen katonai-gazdasági erővel rendelkező államtól (kis ország, nagyobb, esetleg atomfegyverrel is rendelkező állam, vagy esetleg egy szuperhatalom) származik.

3. Törvényes üzleti tevékenység

Oszama bin Laden Szudánban 30 céget alapított 1991-1996 között, ezeknek összesen 3000 alkalmazottja volt. Már 1994-1995-ben nyugati és izraeli titkosszolgálati források úgy emlegették bin Ladent, mint a terrorizmus kulcsfinanszírozóját.

A törvényes üzleti tevékenység egyre fontosabb szerepet játszik a terrorizmus finanszírozásában, mint ahogy általános értelemben az is kijelenthető, hogy a terrorizmus finanszírozásában egyre fontosabb szerepe van a legális forrásoknak. Említettük már, hogy főként az európai dzsihádisták sejtek egyre inkább támaszkodnak legális bevételeikre, például arra, amit törvényes munkahelyükön keresnek meg. A szeptember 11-i támadás volt az utolsó merénylet, amelyet az al-Kaida finanszírozott teljes egészében, 2002-ben a globális finanszírozás megszűnt! A mai robbantások döntő többsége önfinanszírozó sejtek akciója. Megindult tehát egy olyan folyamat, amelyet a *terrorizmus finanszírozásának privatizációjának* nevezett el a szakirodalom.³⁶

A törvényes üzleti tevékenység részének tekinthető tágabb értelemben az is, ha a terroristák munkavállalóként a legális jövedelmük egy részét használják fel terrorista célokra. Ha abból indulunk ki, hogy az elmúlt évek nagyobb terrortámadásainak tapasztalatai alapján 8-10.000 USD összegből már komoly akció kivitelezhető, akkor reális lehet azon félelmünk, hogy egy 4-5 fős terrorista sejt 2-3 év alatt gyakorlatilag bármelyik fejlett vagy közepesen fejlett országban, bármilyen legális munkával meg tud takarítani egy ekkora összeget³⁷ és képes csapást mérni anélkül, hogy szüksége lenne bármilyen egyéb addicionális forrásra!

A terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos szabályozás a hatályos magyar büntető törvénykönyvben

318. § (1) Aki terrorcselekmény feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltat, vagy gyűjt, vagy terrorcselekmény elkövetésére készülő személyt vagy rá tekintettel más anyagi eszközzel támogat, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

elkövetett terrorizmus finanszírozása miatt?! Természetesen nem. A mai nyugati álláspont szerint a szovjet csapatokat támadó tálibok szabadságharcosok voltak...

³⁶ Sean S. COSTIGAN – David GOLD: *Terronomics ASHGATE*, Printed in Great Britain, 2007. p. 14.

³⁷ 5 fős sejttel számolva 2 év alatt 10.000 USD megtakarításához elég, ha személyenként egy év alatt 1000 USD a megtakarítás összege. Ez alig több, mint 80 USD havonta.

(2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt terrorcselekmény terroristá csoportban történő elkövetése vagy terroristá csoport tagja érdekében valósítja meg, vagy a terroristá csoport tevékenységét egyéb módon támogatja, öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) E § alkalmazásában anyagi eszközön a terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről szóló, 2001. december 27-i 2580/2001/EK tanácsi rendelet 1. cikk 1. pontjában meghatározott eszközöket, jogi dokumentumokat és okiratokat kell érteni.

A bűncselekmény jogi tárgya ugyanúgy a közbiztonság, mint a terrorcselekmény esetében is. Aki terrorszervezetet vagy terroristákat anyagi eszközökkel támogat, az a bűnsegédszerű magatartásával maga is súlyosan veszélyezteti a közbiztonságot.

A 2013. július 1-től hatályos új magyar Btk. külön tényállásban szabályozza a terrorizmus finanszírozását.

A hatályos magyar pénzmosás elleni törvény, a 2007. évi CXXXVI. törvény (Pmt.). Ennek Preambuluma utal a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem fontosságára: „E törvény célja, hogy a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása tilalmának hatékony érvényesítése érdekében megelőzze és megakadályozza a bűncselekmények elkövetéséből származó pénznek vagy pénzben kifejezhető értékkel bíró dolognak a pénzmosás szempontjából veszélyeztetett tevékenységeken keresztül történő tisztára mosását, valamint a terrorizmusnak pénzzel vagy pénzben kifejezhető értékkel bíró dologgal való támogatását.” Emellett a terrorizmus finanszírozására utaló gyanús körülményeket a Pmt. szerint éppúgy be kell jelenteni, mint a pénzmosás gyanúját. Erre is vonatkozik tehát a pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása, mint kapcsolódó bűncselekmény.

A bűncselekmény alanya tettesként bárki lehet, akár terrorcselekmény elkövetője is, ha más terroristákat vagy terrorszervezeteket támogat anyagi eszközzel.

A bűncselekmény csak szándékosan követhető el, mégpedig a célzatra tekintettel csakis egyenes szándékkal. Az elkövető abból a célból gyűjti, szolgáltatja, stb. a támogatást, hogy azzal terrorcselekmény feltételeit biztosítsa. Tisztában kell lenni tehát a támogatott személy vagy szervezet terroristá jellegével, vagy célkitűzéseivel, ennek hiányában a terrorizmus finanszírozása nem állapítható meg.

A terrorizmus finanszírozásának elkövetési tárgya az anyagi eszköz. Az elkövetési tárgy fogalmát a Btk. definiálja, az Indokolásban megfogalmazott érvrendszer alapján³⁸ szükség volt jogalkotói jogértelmezéssel meghatározni az

³⁸ Az Indokolás mindezt a következőkkel magyarázza: „A Moneyval 2009-2010. között folytatta le Magyarország ún. „negyedik körös” ország-értékelését, amelynek során megvizsgálta, hogy a hazai jogszabályok és intézményrendszer mennyiben felel meg a

anyagi eszköz fogalmát, mégpedig magában a törvényben. A Btk. utal a 2580/2001/EK tanácsi rendeletre, amely a bűncselekmény háttérnormája. E vonatkozó háttérnorma szerint a következő dolgok tekinthetők anyagi eszköznek:

Pénzeszközök, egyéb vagyoni értékek és gazdasági erőforrások: bármilyen materiális vagy immateriális, ingó vagy ingatlan, bármilyen módon szerzett eszközök és bármilyen - akár elektronikus, akár digitális - formában lévő olyan jogi dokumentumok vagy okiratok, amelyek az ezen eszközökre vonatkozó jogcímet vagy érdekeltséget bizonyítják, többek között bankhitelek, utazási csekkék, bankcsekkék, átutalási megbízások, részvények, értékpapírok, kötvények, váltók és hitellevelek.

A bűncselekmény elkövetési magatartása anyagi eszköz szolgáltatása, gyűjtése vagy más anyagi eszközökkel történő támogatása. Anyagi eszköz szolgáltatása alatt bármilyen, az elkövetési tárgyak körébe tartozó anyagi eszköznek a közvetlen, vagy közvetett módon történő, nyílt vagy fedett átadását kell érteni. A bűncselekmény megvalósulása szempontjából csak annak van jelentősége, hogy az anyagi eszköz az elkövető birtokából kikerül, és a terrorcselekmény feltételei biztosításának céljára egy másik természetes vagy jogi személy rendelkezése alá kerül. Nem szükséges a befejezettséghez, hogy ténylegesen terrorcselekmény elkövetésére fel is használják az anyagi eszközt. Tipikus elkövetési mód az átutalás, illetve a készpénz fizikai formában történő eljuttatása a terrorszervezetnek. Az anyagi eszköz gyűjtése olyan elkövetési magatartás, amelynek során az anyagi eszköz nem kerül ki az elkövető birtokából. Az elkövető aktív magatartással, tipikusan más személyektől „szerez be” anyagi eszközöket. Amennyiben ezek a személyek tisztában vannak vele, hogy milyen célból adják a támogatást, akkor ők is elkövetik a terrorizmus finanszírozását tettesként, mégpedig „az anyagi eszközöket szolgáltató” fordulatot. Amennyiben viszont nincsenek tisztában az „adomány” céljával, vagy az elkövető megtéveszti őket, akkor a tévedésük kizárja a büntetőjogi felelősségüket, és csak az anyagi eszközöket gyűjtő elkövető vonható felelősségre. A bűncselekmény befejezettségéhez „az anyagi eszközöket gyűjt” fordulat esetében szükséges, hogy legalább egy személytől beérkezzen az anyagi eszköz az elkövetőhöz, az azonban már nem feltétele a befejezettség megállapításának – mint ahogy utaltunk rá – hogy az elkövető a beérkezett anyagi eszközt tovább is utalja. (Ebben az esetben az első fordulat miatt büntetendő, mivel anyagi eszközt szolgáltatott.) Az utolsó elkövetési magatartás a terrorcselekmény elkövetésére készülő személy vagy rá tekintettel más anyagi eszközzel történő támogatása. Ebben az esetben arról van szó, hogy akár egyszeri, akár rendszeres, folyamatos támogatást nyújt az elkövető terrorcselekmény

pénzmosás és terrorizmus-finanszírozás elleni nemzetközi követelményeknek. A Moneyval jelentés kifogásolja, hogy a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 54. ülészakán, 1999. december 9-én elfogadott nemzetközi Egyezményben (kihirdetve a 2002. évi LIX. törvénnyel) megfogalmazottak szerint nincs definiálva a „funds” fogalma a magyar Btk.-ban. Az ajánlásnak való megfelelés érdekében vált szükségessé a 318. § (3) bekezdésének beiktatása. Meg kell jegyezni, hogy a szövegben szereplő, a terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről szóló, 2001. december 27-i 2580/2001/EK tanácsi rendelet 1. cikk 1. pontja szó szerint követi az Egyezmény fogalom-meghatározását, így e módosítással Magyarország eleget tesz a Moneyval ajánlásának.”

elkövetésére készülő személynek. Nem feltétele a bűncselekmény megvalósulásának itt sem, hogy a terrorcselekményt elkövessék vagy megkíséreljék a kapott támogatás felhasználásával. Az azonban már igen, hogy a terrorcselekmény elkövetésére készülő személy legalább előkészületi szakba juttassa a cselekményét. (Ez azonban viszonylag könnyen megállapítható, hiszen az anyagi eszköz átvétele az elkövetés céljából gyakran már önmagában előkészületi jellegű magatartás a terrorcselekmény elkövetését tervező személy tekintetében.) A „rá tekintettel más” személy adott esetben lehet a terrorista családtagja, vagy bárki, akivel a terrorista szoros érzelmi viszonyban áll, és a terrorista ezen harmadik személy támogatását fontosnak tartja.

A bűncselekmény egyetlen minősített esetét a (2) bekezdés tartalmazza. Ez bővíti az elkövetési magatartások körét a 319. §-ban meghatározott terrorista csoportokhoz kapcsolódóan. A szervezett elkövetéssel együtt járó magasabb társadalomra veszélyesség miatt itt a büntetési tétel is magasabb, öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés. Magyarázatot csak a terrorista csoport működését „egyéb módon támogatja” fordulat igényel. Ez lehet az anyagi támogatáson kívül bármilyen más segítségnyújtás, logisztikai, távközlési, stb. jellegű is.

Felhasznált irodalom

- Az anyagi büntető törvények és a sajtótörvény (Szerkesztette: Edvi Illés Károly) Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1907.
- BEERS R, TAYLORS FX: Narco-Terror: The Worldwide Connection Between Drugs and Terror (In: Terrorsim and Government Information 2002.)
- BERRY LV, CURTIS GE, HUDSON RA, KOLLARS NA: A Global Overview of Narcotics-Funded Terrorist and Other Extremist Groups Library of Congress 2002.
- CLARKE L, LEPPARD D: Photos link more IRA Men to Colombia Sunday Times 2002. április 28.
- Countering the Financing of Terrorism (Edited by Thomas J. BIERSTECKER and Sue E. ECKERT) London and New York, 2008.
- DAVID Ferenc: Nemzetbiztonsági kihívások és büntetőjogi válaszok: a terrorcselekmény és a terrorizmus finanszírozása. In: CSISZÁR Imre, KÖMÍVES Péter Miklós (szerk.): Tavasz Szél 2014. konferenciakötet. II. kötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége, Debrecen, 2014.
- DAVID Ferenc: Security challenges and answers: terrorism and financing terrorism in Hungary. In: Hendryk MALEVSKI, Valéry SHEPITKO (szerk.): Criminalistics and forensic examination: science, studies, practice. Criminalistics and Forensic Examination 10. Apostille Publishing, Harkov, 2014.
- DAVID Ferenc: Terrorism and financing terrorism in the new Hungarian Criminal Code. In: Viorel PAȘCA, Flaviu CIOPEC, Magdalena ROIBU (ed.): Dreptul penal

român și dreptul penal maghiar: probleme actuale. Universal Juridic, Bukarest, 2015.

- DAVID Ferenc: Terrorizmus és nemzetbiztonság az ezredforduló jogalkotásában. Szakmai Szemle (Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat) 2013/1.
- Emil PLYWACZEWSKI and Wojciech FILIPKOWSKI: The Development of Organised Crime Policies in Poland: From Socialist Regime to Rechtsstaat (=Organised Crime in Europe Edited by Cyrille FIJNAUT and Letizia PAOLI, Springer, 2004.)
- GERGELY Attila: A terrorizmus természetrajza. Kapu 1994/10- 11.
- Gerhard WISNEWSKI – Wolfgang LANDGRAEBER – Ekkehard SIEKER: Das RAF-Phantom Neue Ermittlungen in Sachen Terror Knauer Taschenbuch Verlag München, 2008.
- GUNARATNA R: Inside Al Qaeda: Global Network of Terror Hurst&Company London, 2002.
- He PING: Banking Secrecy and Money Laundering (=Journal of Money Laundering Control, Vol. 7. No 4.)
- He PING: Comments on the law of the People's Republic of China on anti-money laundering (=Journal of Money Laundering Control Vol. 10 No. 4.)
- Jae-myong KOH: Suppressing Terrorist Financing and Money Laundering Springer Berlin-Heidelberg, 2006.
- KORINEK László: A terrorizmus (=Kriminológia-Szakkriminológia Szerk: Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László – Lévay Miklós CompLex kiadó, Budapest, 2006.
- NAPOLEONI L: Modern Jihad: Tracing the Dollars Behind the Terror Networks Pluto Press, London, 2003.
- R. Barry JOHNSTON and Oana M. NEDELESCU: The impact of terrorism on financial markets (=Journal of Financial Crime Vol. 13 No. 1, 2006.)
- Sean S. COSTIGAN – David GOLD: Terronomics ASHGATE, Printed in Great Britain, 2007.
- Steven Mark LEVY: Federal Money Laundering Regulation (Banking, Corporate, and Securities Compliance) New York, 2003.

A PÉNZÜGYI SEKTOR ÉS A MAGYAR NEMZETI BANK, MINT FELÜGYELETI SZERV SZEREPE A TERRORIZMUS FINANSZÍROZÁSA ELLENI KÜZDELEMBEN

1. Az anyagi erőforrások jelentősége a terrorizmusban – a terrorizmus elleni küzdelem a pénzügyek területén

Amit a köznyelv terrorizmusnak nevez, azt a büntetőjog terrorcselekményként tartja számon: személy elleni erőszakos, közveszélyt okozó vagy fegyverrel elkövetett célzatos bűncselekményt ért alatta, ami többféle formában is megvalósulhat. A terroristák hagyományos célja az állami szervek, nemzetközi szervezetek valaminek megtételére, vagy valami eltérésére történő kényszerítése, amit valamilyen követelés formájában fogalmaznak meg. A büntetőjog sokáig csak ezt tekintette terrorcselekménynek, de a XXI. században a terrorizmus köznyelvi fogalma is beépült és – a más állam alkotmányos, társadalmi vagy gazdasági rendjének megváltoztatására, illetve megzavarására irányuló cél mellett – terrorcselekménnyé vált a lakosság megfélemlítésére irányuló cél is, amit az elkövetők halál, súlyos testi sérülés és súlyos anyagi kár okozásával érnek el.

A terrorizmus aktív magatartás, megvalósításához anyagi erőforrásra, vagyis a terrorizmus finanszírozására van szükség. Elég, ha végiggondoljuk a terrorcselekmények egyes fázisait, hogy belássuk, bár nem feltétlenül kerül sokba egy-egy terrorcselekmény megvalósítása, minden lépésnek van eszközigénye: Az előkészítésbe – az ideológiai meggyőzés, illetve toborzás mellett – beletartozik a kiképzés, a tervezés, az eszközök (telefonok, iratok, járművek, fegyverek, robbanószerkek) beszerzése. A kivitelezéshez a helyszínre való eljutás, az esetleges ottartózkodás szükséges. A helyszínről való gyors eltávozáshoz, majd a meneküléshez közlekedési eszköz, a búvóhelyen való elrejtőzéshez szállás kell. Emellett a terroristák és azok családjának napi megélhetése is pénzbe kerül. Minderre tekintettel, és azért, hogy mindezeket a magatartásokat lefedje, a Btk. úgy szól, hogy a terrorizmus finanszírozásának büntetést az követi el, aki terrorcselekmény feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltat, vagy gyűjt, vagy terrorcselekmény elkövetésére készülő személyt, vagy rá tekintettel más anyagi eszközzel támogat.

Ezek után fontos kérdés, hogy hogyan jut el a forrás a terroristához és hogyan lehetne ezt megakadályozni. A terrorizmus finanszírozása elleni fellépés ugyanis egyúttal a terrorizmus elleni harc része, és azon az egyszerű gondolaton alapszik, hogy ha elzárjuk a terroristák anyagi forrásait, akkor azok nem tudják előkészíteni és kivitelezni akcióikat.

A terrorizmus elleni harcnak számos színtere és formája van: küzdelem folyik a harctereken és a kibertérben, küzdelem folyik a szervezők, az ideológusok és az elkövetők ellen és küzdelem folyik a terrorizmus támogatói ellen is. A legjobb

eredmény az, ha sikerül megelőzni a veszélyhelyzet kialakulását, ez leginkább a titkosszolgálatok, terrorelhárítók feladata. Ám a fentiek alapján az is logikus, hogy a megelőző küzdelem egyik legfontosabb színtere a pénzügyi rendszer. Ezen a színtéren részben meg lehet előzni, részben meg lehet akadályozni a terrorizmus finanszírozását, de a felderítést is segítik a pénzügyi rendszerben fellelhető információk. Minél hatékonyabb a védekezés, annál hatékonyabb a megelőzés.

Azt mondhatjuk, hogy míg a terrorizmus finanszírozása elleni fellépés közvetett célja a terrorcselekmények megelőzése, addig közvetlen célja egyrészt a célzott személyek saját forrásainak befagyasztása, másrészt annak megakadályozása, hogy mások a pénzeszközeiket mozgósítva, illetve mozgatva, azokat a célzott személy rendelkezésére bocsássák.

2. A terrorizmus finanszírozásának főbb módjai

A terrorizmus finanszírozásának módjai dinamikusan változnak és gyorsan alkalmazkodnak a körülményekhez. Az ellene való fellépést nehezíti, hogy – szemben a pénzmosással – nincs tipikus forrása és nincs tipikus összege. Míg a tisztára mosandó pénz bűncselekményből származik, addig a terrorizmusnak lehet legális jövedelem is forrása. Míg a pénzmosást tipikusan nagy összegre követik el, a terroristákat kis összegekkel, sőt természetben is lehet támogatni. Mindazonáltal a terrorizmus finanszírozásának is vannak olyan tipikus formái, amiket az idők során sikerült azonosítani és amelyek ellen viszonylag hatékonyan fel lehet lépni.

A tipikus formák a következők: a terroristák a pénz biztosítása érdekében:

- erőszakot alkalmaznak,
- illegális kereskedelmet folytatnak,
- egyes állami funkciókat átvesznek
- termelő és kereskedelmi tevékenységet folytatnak,
- illegális eredetű forrásokat gyűjtenek és
- jellemzően legális vagy legálisnak látszó tevékenységhez szereznek bevételt, pl. adomány formájában.

Erőszakos pénzszerzési formák: a túszejtés, védelmi pénz szedése, zsarolás, bankokban található pénzkészlet elrablása. Az illegális kereskedelem esetén olyan termékekkel kereskednek, amelyek egyébként kereskedelmi forgalomba nem, vagy csak külön engedéllyel hozhatók, erre példák a kábítószerrel, fegyverrel való kereskedelem, a terrorszervezetek által elfoglalt területen található műkincsek vagy nyersanyag – leginkább kőolaj – értékesítése, vadon élő értékes állatok eladása. Az állami funkciók átvétele esetén a terrorszervezetek adót szednek, illetve befizetési, vagy beszállítási kötelezettséget írnak elő. Az anyagi forrásokat generáló illegális kereskedelemhez a terroristák maguk is előállíthatják az alapanyagokat, pl. kábítószer termesztés vagy a nyersanyagok kitermelése révén.

A gyűjtés legálisan működő alapítványokon, non-profit szervezeteken keresztül zajlik és a megnevezett cél általában kulturális, vagy hitéleti tevékenység támogatása, a rászorulókkal való jótékonykodás, segélyezés. Az önkéntes

adományok mellett tagsági díjat szednek, kiadványokat értékesítenek. Ezen tevékenységhez:

- szabályosan működő fedő cégeket használnak, amelyek jövedelmeit összemossák a piszkos pénzekkel,
- szabályosan „működő” látszatcégeket használnak, amelyek nem végeznek semmilyen érdemleges tevékenységet, csak a cég tulajdonosainak és eszközeinek elfedésére szolgálnak,
- informális átutalási rendszereket (pl. Hawala) használnak,
- strómanokat alkalmaznak,
- készpénzt helyeznek el, vagy banki értékpapírokat vásárolnak nagy mennyiségben, de kis tételekben
- hitelkártyákat használnak ATM-ben, így a hitelt készpénzzé konvertálják,
- készpénzt csempésznek egyik országból a másikba.

A fentebb említett példák nagy részében a legálisan működő és felügyelet alatt álló pénzügyi intézményeken is átfut a pénz.

3. A terrorizmus finanszírozása elleni fellépés módjai a nemzetközi sztenderdek alapján és azok magyarországi megvalósulása

A pénzmosás- és terrorizmus finanszírozása elleni fellépés nemzetközi összefogást, illetve összehangolt akciókat igényel. Mivel a küzdelem akkor lehet hatékony, ha az egyes államok alkalmazott intézkedései – legalább a minimum feltételekben – egységesek, ki kellett dolgozni azokat az alapelveket és módszereket, amelyek betartása és követése esetén a védelmi rendszeren kevés rés támad. Ezeket az alapelveket és módszereket a fejlett piacgazdasággal rendelkező, illetve a világ gazdaságban jelentős súlyt képviselő országok szakértőiből álló Financial Action Task Force (FATF, magyarul: pénzügyi akciócsoport) nevű globális sztenderd alkotó dolgozta ki és a pénzmosás, valamint a terrorizmus- és a tömegpusztító fegyverek elterjedésének finanszírozása elleni küzdelemről szóló nemzetközi sztenderdekben¹ (a 40 Ajánlásban) tette közzé.

A 40 Ajánlás magán viseli a létrehozás körülményének minden előnyét és hátrányát. Az eredetileg a pénzmosás elleni fellépésre létrehozott csoport mandátuma fokozatosan bővült és így az általa alkotott sztenderdek is egyre nagyobb kört fednek le. A sztenderdek eredetileg csak pénzmosás elleni célra és lényegében csak a tagoknak, vagyis a fejlett pénzügyi rendszerekkel rendelkező országoknak ajánlva kerültek megfogalmazásra, de később kiterjesztésre kerültek a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemre is, továbbá világszintű elvárássá léptek elő. Logikailag és megoldásaiban azonban az eredeti – pénzmosás elleni és pénzügyi rendszereket védő céllal készült – ajánlások jegyeit is magukon viselik. Másik jellemzőjük, hogy mivel globálisan alkalmazandók, ezért nem jogilag precízen kimunkált szövegről van szó, hanem olyan alapelvekről, megoldásokról, amelyeket

¹ International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation

aztán mindenkinek át kell ültetnie a saját jog- és intézményrendszerébe, legyen az adott ország a világ bármely pontján és tartozzon bármelyik jogcsaláddhoz.

Témánk szempontjából nézve a FATF sztenderdjei a következő témaköröket ölelik fel, illetve azok az alábbi módon valósulnak meg Magyarországon:

- *kriminalizáció*: a terrorcselekmények, illetve azok előkészületének anyagi támogatását büntetendő cselekedetté kell nyilvánítani – Magyarországon ezt a büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) – már idézett – 318. §-a valósítja meg;
- *megelőző intézkedések*: azoknak a szektoroknak, szolgáltatóknak, személyeknek az esetében, ahol fennáll annak a veszélye, hogy (pénzmosásra vagy) terrorizmus finanszírozására használják őket, olyan védekezési mechanizmusokat kell bevezetni és alkalmazni, amelyek alkalmasak arra, hogy az érintettek felismerjék a pénzmosásra és terrorizmus finanszírozására utaló jegeket – ezt a követelményt a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény (Pmt.) ülteti át a magyar jogrendszerbe;
- *célzott pénzügyi szankciók*: meg kell akadályozni, hogy a terroristák hozzájussanak a felhalmozott forrásaikhoz vagy hogy támogatóik forrásokat juttassanak el hozzájuk - a minden EU tagállamban közvetlenül hatályos EU rendeletek nevezik meg azokat a természetes személyeket és szervezeteket, akikkel szemben az említett intézkedéseket alkalmazni kell, illetőleg tartalmazza azokat a tilalmakat is, amelyeket érvényre kell juttatni, míg az Európai Unió által elrendelt pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedések végrehajtásáról, valamint ehhez kapcsolódóan egyes törvények módosításáról szóló 2007. évi CLXXX. törvény (Kit.) tartalmazza azokat az előírásokat, amelyek Magyarországon a gyakorlatban alkalmazhatóvá teszik az előírásokat;
- *hatósági fellépés*: az állami szerveknek mind adminisztratív, mind büntetőjogi eszközzel fel kell lépniük a terrorizmus finanszírozása ellen: működtetniük kell a védelmi mechanizmusokat, ki kell kényszeríteniük a megelőző intézkedések és a célzott szankciók alkalmazását – ezt a Pmt. és a Btk. együttesen valósítja meg;
- *nemzetközi együttműködés*: az egyes államoknak, illetve azok hatóságainak segíteniük kell egymás tevékenységét segítségnyújtással, információcserével – ezt a Pmt. és egy sor más törvény, illetve jogsegély egyezmény valósítja meg.

4. Megelőző intézkedések a pénzügyi szektorban: ügyfél-átvilágítási intézkedések

A megelőzés egyik alapeleme az ügyfélnek, tevékenységi körének, pénzügyi szokásainak, illetve kapcsolati rendszerének megismerése annak érdekében, hogy

azonosíthatók legyenek az üzleti kapcsolat során felmerülő kockázatok, megállapíthatók legyenek a terrorizmus finanszírozásának tipikus elemei.

Az ügyfél-átvilágítási intézkedések egy sor lépést foglalnak magukba, amelyek két alapelvet tesznek át a gyakorlatba: az „ismerd meg ügyfeled” (Know Your Customer: KYC) és a „gondos ügyfélkezelés” (Customer Due Diligence: CDD) alapelveit.

a) Azonosítás és a személyazonosság ellenőrzése

A CDD keretében az intézmény – a Pmt. hatálya alá tartozó szolgáltató – a tartós jellegű üzleti kapcsolat létesítésekor, illetve a Pmt.-ben meghatározott esetekben az eseti ügyfeleknek teljesített egyszeri megbízások teljesítése előtt két dolgot végez el, aminek az angol terminológiai elnevezése *identification and verification (of identity)*. Az, hogy az azonosítás és az azonosságról való megbizonyosodás a 40 Ajánlásban különválnak, tipikusan angolszász megközelítés, amit azonban a Pmt. is átvett, bár Magyarországon a szolgáltató lényegében egy eljárásban azonosítja az ügyfelet és végzi el személyazonosságának igazoló ellenőrzését, valamint – ha van – ugyanebben az eljárásban azonosítja tényleges tulajdonost, vagyis azt, aki a megjelenő ügyfél mögött áll és akinek megbízásából vagy érdekében az üzleti kapcsolat a szolgáltatóval létrejön vagy akinek megbízásából vagy érdekében az eseti ügyleti megbízást adták. (Ha a tényleges tulajdonos személyazonosságával kapcsolatban kétség merül fel, akkor a szolgáltató a tényleges tulajdonos személyazonosságának igazoló ellenőrzését is végrehajtja.) Ebben a lépésben tehát fel kell tárnai az érdekeltségi kapcsolatokat. Az ügyfél-átvilágítási intézkedéseket dokumentálni kell. A dokumentálhatóság érdekében a szolgáltató a Pmt. alapján köteles a pénzmosást és a terrorizmus finanszírozását lehetővé tevő, illetőleg megvalósító üzleti kapcsolatokat, ügyleti megbízások megakadályozása érdekében az ügyfelek átvilágítását, a bejelentés teljesítését és a nyilvántartás vezetését (ld. később) elősegítő belső ellenőrző és információs rendszert működtetni.

b) Szűrés és monitoring

A szűrés bizonyos szempontból végzett különválasztást, elkülönítést jelent. Témánk szempontjából az a célja, hogy a pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedések végrehajtására kötelezett intézmény képes legyen megakadályozni a különböző okokból szankciós listán szereplő személyeket a pénzügyi eszközökhöz való hozzájutásban, vagy ügyleti megbízásból származó vagyoni előny megszerzésében. A szűrőrendszerek három esetkörben adnak találatokat. Egyrészt a pénzügyi szolgáltatást nyújtó intézmény észleli az üzleti kapcsolat létesítésekor, ha potenciális ügyfele szerepel valamely kötelezően alkalmazandó, vagy ajánlottan figyelendő szankciós listán. Másrészt a szankciós lista változásakor jelzi a szolgáltatónak, ha meglévő ügyfele felkerült a listák valamelyikére. Harmadrészt megakadályozza, hogy a szankciós listák valamelyikén szereplő személy pénzügyi eszközökhöz jusson.

A fentiek alapján a szankciós listák alapján történő ellenőrzéssel szemben támasztott MNB elvárás, hogy a szűrés teljes körű legyen, vagyis a szankciós

listákkal történő összevetést le kell folytatni üzleti kapcsolat létesítésekor, a listák változását követően a meglévő ügyfélállományra, illetve kimenő és bejövő átutalások esetén a küldő, vagy fogadó személyre.

Az MNB elvárja továbbá, hogy a kialakított szűrőrendszer kockázatarányos és hatékony legyen. Ennek megfelelően a nagyobb intézmények automatikus, míg a kisebbek informatikailag támogatott manuális szűrőrendszert működtetnek.

Szintén elvárás a szűrő és monitoring rendszer többszintűsége. Az első az ügyintézői szint, a második a tőlük független központi, illetve automatikus, valós idejű szűrés, míg a harmadik szint az utólagos központi és belső ellenőrzés által végrehajtott szűrések köre. Az automatizált rendszerek esetében az első és a második szint egybeeshet.

A belső ellenőrző és információs rendszerre vonatkozó törvényi kötelezettségtől el kell határolni a szolgáltató monitoring tevékenységét, mely kötelezettség értelmében a szolgáltató az üzleti kapcsolatot folyamatosan figyelemmel kíséri. A monitoring rendszer célja, hogy az intézménynek jelezze a szokatlan, vagy kockázatos és ezért (pénzmosás vagy) terrorizmus finanszírozásának gyanújára okot adó tranzakciókat és körülményeket. Ennek érdekében a pénzügyi intézmények kötelesek az ügyfelek által kezdeményezett megbízásokat folyamatosan figyelemmel kísérni.

Fontos, hogy a monitoring rendszer megfelelően paramétereázható és utólagosan fejleszthető legyen, hogy az új szempontok felmerülése esetén ne kelljen költséges programmodosítást kérni, ami sokkal lassabban és rugalmatlanabban hajtható végre, mintha maga a kijelölt személy is új paramétereket vihetne fel a rendszerbe.

c) Források eredetének tisztázása

Az intézményeknek arra kell törekedniük, ismerjék ügyfeleik tevékenységét, vagyoni helyzetük és jövedelmük forrásait, hogy kiszűrhessek az ügyfélprofilba nem illeszkedő, terrorizmus finanszírozására utaló elemeket. Elsősorban kockázatosági szempontból kell mérlegelni, hogy rákérdeznék-e az anyagi eszköz forrásának eredetére, egyes esetekben azonban ez kötelező. A források eredetének tisztázása alapvetően nyilatkoztatással történik, de saját és nyilvánosan hozzáférhető adatbázisok alapján történő ellenőrzéssel és elemzéssel is megvalósulhat.

d) Ügyfélprofil

Az azonosítás és üzleti kapcsolat során beszerzett adatok és információk képezik az ügyfélprofil, amelynek folyamatos karbantartása elengedhetetlen feltétele (a pénzmosás és) a terrorizmus finanszírozása időben történő felismerésének.

A szolgáltatónak ahhoz, hogy a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása kockázatát csökkentse az ügyféllel való rendszeres, aktív kapcsolata során a lehető legnagyobb mértékben tisztában kell lennie az ügyfél tevékenységének tartalmával,

üzleti kapcsolata jellegével, partnerkörével, pénzügyi szokásaival, belföldi és nemzetközi piaci gyakorlatával, a végrehajtott terhelések és jóváírások eredetével, az alkalmazott pénznemekkel, szokásos nagyságrendjükkel. Az ügyfél átvilágítása, gondos megismerése, üzleti, pénzügyi, fizetési szokásainak rendszerezése, kapcsolatainak, pénzforgalmának megfelelő nyilvántartása alapján a szolgáltató ügyfélprofilot alkot. A Pmt. értelmében a szolgáltató rögzíti az üzleti kapcsolatra és az ügyleti megbízásra vonatkozó adatokat és folyamatosan figyelemmel kíséri, monitorozza az ügyleti kapcsolatot. Az ügyfélprofil kialakítása érdekében a fejlettebb szolgáltatók összeállítanak egy standard kérdőívet, vagy alkalmaznak egy megfelelő paraméterezéssel rendelkező kiértékelő rendszert és ennek alapul vételével készítik el az ügyfélprofilot és azt rendszeresen felülvizsgálják.

A profil biztosíthatja, hogy az ügyfél ügyletei, kapcsolatai minden időben átláthatók és értelmezhetők legyenek. A kialakított ügyfél profil alapján értékelhetővé, illetve értelmezhetővé válhatnak a szokatlan események, a szokatlanság. Így gyorsan és biztonsággal megállapítható, ha zavar, rendellenesség keletkezett az ügyfél szokásaiban, forgalmában.

e) Elemzés

A szolgáltató köteles az újonnan keletkezett adatokat a rendelkezésre álló adatokkal és információkkal összevetni. A szűrőrendszer által jelzett találatokat, kiszűrt tranzakciókat és körülményeket az intézményeknek értékelniük és elemezniük kell a terrorizmus finanszírozása gyanúja megalapozottságának megállapítása, vagy elvetése érdekében. Vizsgálni kell továbbá, hogy a szankciós listán jelzett találatok esetén megállapítható-e az egyezőség. Kiemelt figyelmet kell fordítani az ügyfél portfóliójának hirtelen, szokásos gazdasági eseménnyel nem magyarázható változására, továbbá minden az ügyfélprofilba nem illeszkedő ügyletre.

f) Bejelentések megtétele

A megfelelően végrehajtott azonosítás, az ügyfélprofil kialakítása és karbantartása, a hatékonyan működtetett szűrőrendszer és a magas színvonalú elemzés az alapja annak, hogy a gyanús tranzakciók minden esetben bejelentésre kerüljenek, minőségük és alátámasztottságuk segítse a hatóságok munkáját. Ha a pénzmozgásokra, tranzakcióra nincs ismert, vagy elfogadható indok, valamint az ügylet alkalmas pénzmosásra és terrorizmus finanszírozására, a szolgáltató tegyen bejelentést a pénzügyi információs egységként működő hatóságnak. A kijelölt személy kötelezettsége a hozzá érkezett bejelentések azonnali eljuttatása a pénzügyi információs egységként működő hatóság részére.

g) Nyilvántartások vezetése

Az ügyfél, a tényleges tulajdonosi és tranzakciós adatokat, a releváns kiegészítő információkat, a szűrési eseményeket és eredményeket olyan módon kell tárolni, hogy azok rendszerezettek, azonnal hozzáférhetőek, vagy rövid időn belül visszakereshetőek legyenek. Az adatok és információk rögzítésének, tárolásának és

hozzáférhetőségének módja és minősége egyben az intézmény elkötelezettségét és felkészültségét is mutatja.

A pénzügyi szolgáltató az ügyfél-átvilágítási és a tényleges tulajdonosról való nyilatkoztatási kötelezettség teljesítése során birtokába jutott adatokat, okiratokat, illetve – az ügyfél beleegyezése esetén – azok másolatait, az üzleti kapcsolat megszűnésétől számított nyolc évig köteles megőrizni.

A bejelentési kötelezettség teljesítését, valamint az ügyleti megbízás felfüggesztését igazoló iratokat, illetve azok másolatait a bejelentéstől, illetve a felfüggesztéstől számított nyolc évig köteles megőrizni.

A pénzügyi szolgáltató a hárommillió-hatszázezer forint értéket elérő, vagy meghaladó összegű készpénzben (forintban, vagy valutában) teljesített ügyleti megbízásokat köteles rögzíteni és nyolc évig megőrizni. Az adatokat visszakereshetően kell tárolni.

Az adatváltozás, módosulás miatt változott adatok esetén a régi adatokat oly módon kell megőrizni, hogy abból egyértelműen megállapíthatóak legyenek a régi, nem hatályos adatok, valamint a szolgáltatónál történt adatmódosítások dátumai.

A Pmt. 28/A.§-a értelmében a pénzügyi szolgáltató a nyilvántartásában szereplő adatokat, okiratokat a Felügyelet, a pénzügyi információs egységként működő hatóság, a nyomozó hatóság, az ügyészség és a bíróság megkeresésére a megkeresésben meghatározott ideig, de legfeljebb 10 évig köteles megőrizni, a 28/A. §. (2) bekezdésben szereplő feltételek egyikének megléte esetén.

h) Oktatás, képzés

Az érintett munkatársak és vezetők megfelelő tudása, az ismeretek karbantartása és fejlesztése elengedhetetlen eleme a pénzmosás elleni küzdelemnek. Az MNB elvárja, hogy az intézmények legalább éves rendszerességgel tartsanak gyakorlati példákat és eseteket is bemutató, vizsgával záruló képzést alkalmazottaiknak.

A pénzügyi szolgáltató köteles gondoskodni arról, hogy tevékenysége ellátásában részt vevő alkalmazottai a pénzmosásra és a terrorizmus finanszírozására vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket megismerjék, a pénzmosást, vagy a terrorizmus finanszírozását lehetővé tevő, illetőleg megvalósító üzleti kapcsolatot, ügyleti megbízást felismerjék, a pénzmosásra vagy a terrorizmus finanszírozására utaló adat, tény, körülmény felmerülése esetén e törvénynek megfelelően tudjanak eljárni. Ennek érdekében a kijelölt személy kialakítja a képzés és továbbképzés szabályait, melynek során gondoskodik a belépő alkalmazottak belépést követő, ésszerű időn belül történő kiképzéséről, továbbá az alkalmazottak rendszeres, évente legalább egy alkalommal megszervezett továbbképzéséről, azok regisztrálásáról, dokumentálásáról és a megszerzett ismeretek ellenőrzéséről. A továbbképzések kapcsolódhatnak a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzésével és megakadályozásával kapcsolatos jogszabályok, új elkövetési trendek megjelenéséhez és a belső szabályzat módosulásához is. Az oktatásnak ki kell térnie a pénzmosás és terrorizmus finanszírozásának definíciójára, az azonosítás és

bejelentés belső eljárási rendjére, a szokatlan események tipológiájára is. Az oktatást követően tesztjellegű, fogalmakat, elhatárolásokat és gyakorlati példákat is tartalmazó vizsgával szükséges vizsgáztatni mind az új belépőket, mind a rendszeres továbbképzésen résztvevőket. Ennek eredményét, az oktatás tematikáját, a vizsgák anyagát és a jelenlétet a kijelölt személy dokumentálja.

5. Szankciók

A célzott pénzügyi szankciók (targeted financial sanctions) a FATF 40 Ajánlása szerint két célt szolgálnak:

- 1) Az érintett személy eszközeinek (bank- és értékpapír számláinak, de akár gazdasági társaságokban meglévő részesedéseinek) befagyasztása, vagyis lehetetlenné kell tenni, hogy ezeket felhasználja (XY terrorista nem vehet fel és nem utalhat pénzt a számlájáról);
- 2) Az eszközök más által – bármilyen módon – történő rendelkezésre bocsátásának megakadályozása (pl. XY terroristának nem lehet pénzt átutalni).

A célzott pénzügyi szankciók alapja a legtöbb esetben az ENSZ Biztonsági Tanács Szankciós Albizottságának döntése, amelyet az EU saját rendeletben vesz át. Emellett az EU-nak vannak önálló szankciói is, amelyek célja egyes rezsimek elszigetelése, működésének megnehezítése.

Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája keretén (KKBP) belül dönt korlátozó intézkedések bevezetéséről, egyrészt az ENSZ BT határozatainak közös végrehajtása céljából, másrészt az uniós külpolitika érvényesítése érdekében. Első lépésként az Európai Unió Tanácsa (Tanács) a KKBP keretében, az Európai Unióról szóló szerződés 29. cikke alapján határozatot fogad el, amely a tagállamokra nézve kötelező és végrehajtása a nemzeti jogszabályok útján történik. Amennyiben a korlátozó intézkedések uniós hatáskörbe tartozó kérdésekre is kiterjednek (*pl. kereskedelmi tilalmak, pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedések*), a határozat alapján a Tanács a tagállamokban közvetlenül alkalmazandó és közvetlenül hatályos rendeletet fogad el az Európai Unió működéséről szóló szerződés 75. vagy 215. cikkének megfelelően.

Az Európai Unió által elrendelt szankciókkal, szűkebben a pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedésekkel érintett államok, természetes, vagy jogi személyek különböző szankciós listákon jelennek meg. Az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) honlapja országonkénti bontásban tartalmazza a korlátozó intézkedéseket elrendelő hatályos tanácsi határozatok és tanácsi rendeletek listáját angol nyelven. Ezen túlmenően a tanácsi határozatok és a tanácsi rendeletek megjelennek az Európai Unió Hivatalos Lapjában, illetve elérhetőek az EUR-Lex kereső funkció használatával az EU valamennyi hivatalos nyelvén, így magyarul is. Ha ezek EU Rendeletben jelennek meg, akkor azok nemzeti jogba történő átültetés nélkül is közvetlenül hatályosak és alkalmazásuk kötelező minden EU tagállamban. Az EU listák alapja számos esetben az ENSZ BT Szankciós Bizottságában hozott döntés, amit az EU viszonylag gyorsan, de némi késéssel ültet át az EU jogba, ezért az ENSZ szankciós lista figyelése is ajánlott. Az Egyesült Államok

Pénzügyminisztériuma (Treasury) külföldi eszközöket ellenőrző hivatala (Office of Foreign Assets Control) saját listát ad ki, aminek a figyelemmel kísérése szintén ajánlott, mert a szankciók megsértői az Egyesült Államok hatóságaitól retorziókra számíthatnak.

A szankciók tartalmuk szerint a következő típusú intézkedéseket foglalják magukban:

- kereskedelmi korlátozások – általános vagy specifikus jellegűek, amelyek közül gyakorisága miatt kiemelendő:
 - *fegyverembargó – haditechnikai eszközök, illetve technológiák exportjának, tranzitjának, importjának tilalma; a kapcsolódó szolgáltatások nyújtásának tilalma; (beleértve a katonai tevékenységekhez, haditechnikai eszközök beszerzéséhez, kapcsolódó szolgáltatások nyújtásához pénzügyi finanszírozás tilalmát is);*
 - *egyéb kereskedelmi jellegű korlátozások – kettős felhasználású termékek exportjának, tranzitjának, importjának tilalma; kapcsolódó szolgáltatások nyújtásának tilalma; továbbá egyéb nem kettős felhasználású termékek és technológiák (pl. luxuscikkek, belső elnyomásra felhasználható eszközök, szénhidrogének kitermeléséhez kapcsolódó eszközök és technológiák) exportjának, illetve importjának tilalma;*
- beutazási és tartózkodási tilalmak;
- pénzügyi és vagyoni jellegű korlátozó intézkedések – *pénzeszközök és egyéb gazdasági erőforrások befagyasztása, a hozzáférhetővé tételük tilalma, pénzeszközök átutalására vonatkozó korlátozó intézkedések;*
- egyéb szankciók – *pl. diplomáciai lépések, együttműködés felfüggesztése az érintett harmadik országokkal, sport- és kulturális események bojkottja, berepülési tilalom, stb.*

A kereskedelmi korlátozások, fegyverembargók és a katonai tevékenységek pénzügyi támogatásának tilalma továbbra is egy adott ország egésze ellen irányul oly módon, hogy tilos, vagy engedélyhez kötött az adott országban történő felhasználásra, ott bejegyzett, tartózkodó jogalanyok számára valamilyen terméket exportálni, technikai segítséget, illetve valamilyen szolgáltatást nyújtani, vagy az adott országból ilyen terméket, technológiát importálni.

A célzott szankciók (*targeted sanctions*) esetében a megcélzott személyi kört illetően különbséget lehet tenni:

1. a terrorizmus elleni korlátozó intézkedések,
2. a proliferáció (tömegpusztító fegyverek elterjedése) elleni korlátozó intézkedések,
3. az egyes országokban elkövetett cselekményekért felelős, ezen országhoz kötődő természetes és jogi személyek, egyéb entitások elleni korlátozó intézkedések között.

Pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedések

Mivel a pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedések elrendelése (*pénzeszközök és gazdasági erőforrások befagyasztása, vagyis az azokkal való rendelkezési jog korlátozása, valamint a hozzáférhetővé tételük tilalma; pénzeszközök átutalására vonatkozó korlátozó intézkedések*) uniós hatáskörbe tartozik, valamennyi esetben a Tanács rendeleteiben is szabályozásra kerülnek. E rendeletek végrehajtását – kiegészítő és eljárási szabályokkal – Magyarországon az Európai Unió által elrendelt pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedések végrehajtásáról, valamint ehhez kapcsolódóan egyes törvények módosításáról szóló 2007. évi CLXXX. törvény (Kit.) biztosítja.

A Tanács rendeletei és az azokban elrendelt korlátozó intézkedések az EU joghatóságán belül minden természetes személyre, jogi személyre és egyéb szervezetre nézve kötelezőek.

A pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedések a Tanács rendeletei mellékletében megjelölt személyeknek és entitásoknak a tagállamokban fellelhető pénzeszközeinek és gazdasági erőforrásainak befagyasztását, hozzáférhetővé tételük tilalmát, valamint bizonyos esetekben a pénzeszközök átutalásának korlátozását írják elő. A tanácsi rendeletek meghatározzák, hogy pontosan mit kell pénzeszközön, illetve gazdasági erőforráson érteni és hogy milyen tranzakciókra, a rendelkezési jog milyen korlátozására terjed ki a tilalom. A pénzeszközök és gazdasági erőforrások befagyasztása, hozzáférhetővé tételének tilalma kiterjed azon pénzeszközökre, gazdasági erőforrásokra, amelyekre a pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedés alanyainak a tulajdonjoga, vagy ellenőrzése (*owned or controlled*) részben, vagy egészben (*jointly or wholly*) közvetlenül, vagy közvetetten (*directly or indirectly*) kiterjed. Továbbá azon pénzeszközökre, gazdasági erőforrásokra is kiterjed a befagyasztás és a tilalom, amelyek az előbbieken meghatározott pénzeszközökből, gazdasági erőforrásokból származnak (*derived or generated*), valamint azon személyek, szervezetek pénzeszközeire, gazdasági erőforrásaira is, akik a pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedés alanyainak a nevében, vagy utasítására járnak el a pénzeszközzel, gazdasági erőforrással összefüggésben.

A Kit. 22. §-a, illetve a 485/2015. (XII.29.) Korm. rendelet 9. § b) pontja alapján a pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedések, valamint a pénzeszközök átutalására vonatkozó korlátozó intézkedés foganatosításáért felelős szerv Magyarországon: Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányítás Pénzmosás Elleni Információs Iroda.

6. Hatósági fellépés

a) Ellenőrzések

Az MNB az intézmények felkészültségét, a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni tevékenység megfelelőségét *átfogó, cél-, rendkívüli cél- és témavizsgálatok* során ellenőrzi. A helyszíni vizsgálatok minden esetben az MNB rendszeresen felülvizsgált módszertana alapján kerülnek lefolytatásra, a kifogásolt hiányosságok megszüntetését, a megtett intézkedéseket a felügyeleti területek

folyamatosan számon kérik, és ellenőrzik. A felügyelt intézményeknek a megtett intézkedésekről negyedévente kell adatszolgáltatást teljesíteniük az MNB felé.

Az MNB hatásköréből adódóan a bejelentésre kötelezett intézmények pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni *rendszerének* (eljárásainak, folyamatainak), megfelelőségét vizsgálja, illetve hiányosságok esetén – kötelezést tartalmazó határozat révén – kikényszeríti azok javítását.

Amennyiben az MNB vizsgálatai során gyanús utaló adatot, vagy körülményt észlel, bejelentést tesz a NAV PEII-nek.

b) Iránymutatás

Az MNB által adott iránymutatások célja segítség, támpont adása az intézményektől elvárt legjobb gyakorlat kialakításához. Ennek eszközei:

- Ajánlás, mintaszabályzat, állásfoglalás
- Konzultáció.

Az MNB honlapján külön menüpontban közzéteszi a vonatkozó nemzetközi és hazai jogszabályokat, mintaszabályzatokat, ajánlásokat és irányelveket, fontos dokumentumokat, listákat és internetes portálokat.

c) Belföldi és nemzetközi együttműködés

Az MNB rendszeresen együttműködik (együttműködési megállapodások, tapasztalatszerék, jogszabály előkészítés, konzultációk, képzések, közös fellépés, stb.) a társhatóságokkal a pénzmosás elleni tevékenység hatékonyságának biztosítása és fejlesztése érdekében. Az MNB részt vesz továbbá a nemzetközi szervezetek munkájában, illetve a nemzetközi sztenderdek kidolgozásában és a hazai jogszabályok előkészítésében.

A nemzetközi együttműködés legrégebb formái a felügyelet közötti két- és többoldalú együttműködés, amely jogszabályokon és felügyeleti együttműködési megállapodásokon alapul. Emellett az MNB szakterülete részt vesz EU-s és nemzetközi testületek munkájában. Ezek:

- Európai Bizottság mellett működő állandó bizottság (CPMLTF) és az EB tanácsadó testülete (EGMLTF),
- ESA Joint Committee AMLC (Európai Felügyeleti Hatóságok szakbizottsága),
- Európa Tanács szakbizottsága (Moneyval), illetve a Moneyval-on keresztül közvetve a
- FATF.

CPMLTF (Committee for the Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing)

A CPMLTF-et a (2017. június 26-ig még hatályban lévő) előző pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni irányelv (2005/60/EK) hozta létre az Európai Bizottság (EB) mellett működő állandó bizottságként, az EU tagállamok és az EB

vonatkozó tevékenységének összehangolására, különös tekintettel az EU jogszabályok kidolgozására, az EB a FATF plenáris ülésein képviselt álláspontjának kidolgozására, az EU és nemzetközi szankciók érvényesítésére, a harmadik államokkal kapcsolatos belső szabályozás és gyakorlat összehangolására. A CPMLTF a FATF-on kívül találkozókat tart amerikai és más társszervezetekkel is. Tagjai a leginkább érintett nemzeti hatóságok (pénzügyekért felelős minisztériumok, pénzügyi felügyeletek, pénzügyi információs egységek) képviselőiből álló nemzeti delegációk, amelyek képviselik a tagállamokat és jogosultak – mandátumuk keretei között – nevükben állást foglalni és kötelezettséget vállalni. A CPMLTF-ben jött létre pl. a harmadik országok ekvivalenciájának megállapításáról szóló megállapodás és annak alapján az ekvivalens harmadik országok folyamatosan karbantartott, tagállami jogszabályokban kihirdetett listája. Az új pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni, 2015/847. sz., már hatályos (a tagállamok által 2017. június 26-ig implementálandó²) irányelv a CPMLTF eddigi feladatkörének egy részét az újonnan létrehozott EGMLTF-re ruházta át, meghagyva az államközi egyeztetést és megállapodást igénylő legfontosabb ügyeket az eddigi keretek között.

EGMLTF (Expert Group on Money Laundering and Terrorist Financing)

Az **EGMLTF** az új, 2015/847 sz. pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni irányelv által az EB mellett a témában leginkább érintett intézmények szakértőiből létrehozott tanácsadó testület. A CPMLTF-nél lazább szervezet és feladatkör lehetővé teszi, hogy az EB a témával kapcsolatban bármikor, bármely napirenddel és feladat elvégzésére összehívja a munkacsoportot, vagy tagjainak szakvéleményét kérje. Az új irányelv implementálásával kapcsolatban legfontosabb feladata a legfontosabb új előírásoknak való nemzeti megfelelés összehangolása a tapasztalatok és vélemények cseréjével.

AMLC (Anti-money Laundering Sub-Committee)

Az Európai Felügyeleti Hatóság (ESA) az Európai Bankhatóság (EBA), az Európai Értékpapír-piaci Hatóság (ESMA) és az Európai Biztosítás- és Foglalkoztatóinyugdíj-hatóság (EIOPA) elnökeiből álló Közös Bizottsága (Joint Committee) közvetlen irányítása alá tartozó bizottság feladata általánosságban az információcseré és a konzisztens felügyeleti kultúra kialakítása a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem terén.

Az AMLC a Joint Committee által éves munkatervében meghatározott feladatokon kívül a Pénzmosás és Terrorizmus Finanszírozása Elleni Irányelvben (2015/847) számára előírt feladatokat (pl. az EU-szintű, ún. nemzetek feletti kockázatokról az ESA Közös Véleményének rendszeres elkészítése) látja el. A feladatok egy része szabályozási, vagy implementáló technikai szttenderdek (tkp. az Európai Bizottság által az Irányelv felhatalmazásával az Irányelv végrehajtási utasításaiaként kiadandó rendeletek tervezetei) készítése, más része útmutatók és

² A sorozatos terrorcselekmények miatt az EU állam és kormányfői felhívták a tagállamokat a 2016 végéig történő implementálásra.

ajánlások kidolgozása a témakör aktuális problémáinak (pl. a FATF sztenderdeknek megfelelő, teljesen kockázat alapú felügyelésre való áttérés) kezelésére.

Az AMLC, illetőleg munkacsoportjai elemzéseket és tanulmányokat készítenek az EU tagállamok EU normákat implementáló, illetőleg azokat érintő jogszabályai, a felügyeletei és a felügyelt intézményei gyakorlatának felmérése és összehangolása érdekében a témában.

Az AMLC tagjai a bizottsági ülések során tájékoztatják egymást egyes konkrét ügyekről, az üléseken és azon kívül megvitatják a valamelyiküknél felmerülő szakmai kérdéseket.

Moneyval

A Moneyval az FATF típusú nemzetközi szervezetek közé tartozik, az FATF Társult tagja. Az FATF-el szoros együttműködésben tevékenykedik, lényegében annak európai regionális szervezeteként, az Európa Tanács keretében. Tagjai főleg azok az európai országok és területek, amelyek nem FATF tagok, továbbá a FATF két tagországának képviselője. Hozzászólási joggal részt vesz az üléseken az ENSZ, az IMF, a Világbank és számos más nemzetközi és EU szervezet és intézmény képviselője is.

Tagjai körében a Moneyval látja el az ún. kölcsönös értékelés feladatát, a FATF által kidolgozott módszertan alapján³. Az értékelés a minősítésen kívül javaslatokat is tartalmaz az azonosított hibák és hiányosságok kijavítására. A plenáris ülés vitája nyomán véglegesített jelentés az értékelt ország egységes hivatalos minősítése, amely a következő (nyolc-tíz év múlva esedékes) értékelésig szerepel az Európa Tanács honlapján és azt veszi figyelembe – a téma tekintetében – saját értékelésének elkészítésekor egy sor nemzetközi szervezet. A Moneyval az ajánlásai végrehajtását utóvizsgálat keretében figyelemmel kíséri, és az ezekről szóló – az érintett ország által írt, a Moneyval Titkárság által véleményezett – rendszeres jelentéseket ugyancsak megvitatja a plenáris ülés, majd nyilvánosságra hozzák. Ha nincs folyamatban utóvizsgálat, két évente akkor is jelentést kell tenni a témában időközben történt változásokról, eseményekről.

Amennyiben súlyos hiányosságokról van szó és a tagállam nem mutat kellő haladást, a Moneyval – megfelelő eljárás lefolytatása után – ún. „Public Statement”-et tesz közzé, amely óvatosságra int az adott országgal történő kapcsolattartásban, ami jelentős hitelességi problémát okoz. Súlyos hiányosságok ahhoz is vezethetnek, hogy a Moneyval-FATF együttműködési mechanizmus keretében az adott Moneyval tagállam felkerül a nagy kockázatú és nem együttműködő államok – komoly szankciókkal járó – listájára.

³ Magyarország értékelése 2015 tavasza óta van folyamatban, 2016 márciusában került sor a helyszíni ellenőrzés szakaszára. Az értékelő csoport által készítendő jelentést a Moneyval 2016. szeptemberi plenáris ülésén vitatja meg és hagyja jóvá.

A szervezet a fő feladatán kívül tipológiai, képzési és – az ezt kérő országok számára – technikai segítségnyújtó tevékenységet is folytat.

7. Összegzés

Mivel a terrorcselekmények végrehajtásához is szükség van pénzre, ezért azok megelőzésének és megakadályozásának fontos eszköze az anyagi források terroristákhoz való eljuttatásának megakadályozása. A pénzügyi források terroristákhoz történő eljuttatásában felhasználásra kerülhet a pénzügyi közvetítő rendszer, a pénzügyi szektor intézményeinek szerepe és feladata, így annak megelőzése, hogy rajtuk keresztül pénz áramolhasson terroristákhoz, vagy terrorista csoportokhoz. A cikk első részében ismertetésre kerültek azok a megelőző intézkedések (ügyfél-azonosítás, források eredetének tisztázása, szűrés és monitoring, ügyfélprofil kialakítása, elemzés, képzés), amelyek alkalmazásával pénzügyi intézmények képesek lehetnek felismerni a gyanús pénzmozgásokat, ügyleteket, illetőleg azok a kötelezettségek (bejelentések megtétele, nyilvántartások vezetése, eszközök befagyasztása), amelyek teljesítésével az intézmények segítik a hatóságok munkáját. A Magyar Nemzeti Bank felelőssége az, hogy a felügyelt intézmények jogszabályokat megfelelően alkalmazzák, amit két módon valósít meg, egyrészt a felügyeleti hatóságként történő fellépés, másrészt a végrehajtást segítő kommunikáció útján. Ugyanakkor a Magyar Nemzeti Banknak fontos szerepe van abban is, hogy a megelőző rendszer, például a szabályozás folyamatosan fejlődjön. A cikk második részében az MNB előbb említett feladatairól volt szó.

Felhasznált irodalom:

- Financial Action Task Force: International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation – The FATF Recommendations (February 2012) – ©2013 FATF/OECD, <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html> (Letöltés ideje: 2016. 05. 02.)
- A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete Felügyeleti Tanácsának 3/2008. (XI.20.) számú ajánlása a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról, <https://www.mnb.hu/letoltes/3-2008-ajanlas.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 05. 02.)
- Pénzügyi szolgáltatást és kiegészítő pénzügyi szolgáltatást végzők mintaszabályzata a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló szabályzat elkészítéséhez, <https://www.mnb.hu/felugyelet/szabalyozas/penzmosas-ellen/archivum-mintaszabalyzatok> (Letöltés ideje: 2015. 05. 02.)
- Az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa és az Európai Unió Tanácsa által elfogadott korlátozó intézkedések (szankciók), <http://www.kormany.hu/hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/biztonsagpolitikai-es-nemzetkozi-egyuttmukodesert->

felelos-allamtitkar/hirek/eu-szankcios-tajekoztato (Letöltés ideje: 2016. 05. 02.)

- A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény (Pmt.)
- Az Európai Unió által elrendelt pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedések végrehajtásáról, valamint ehhez kapcsolódóan egyes törvények módosításáról szóló 2007. évi CLXXX. törvény (Kit.)
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.)
- 2005/60/EK irányelv a pénzügyi rendszereknek a pénzmosás, valamint a terrorizmus finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről
- 2015/847 irányelv a a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről, a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 2006/70/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről

A TERRORISTA MERÉNYLETEK FINANCIÁLIS KÖVETKEZMÉNYEI

Jelen írás a terrorista merényletek finansziális hatásait vizsgálja. A tanulmány célja, hogy gazdasági szempontok szerint, finanszirozási oldalról világitson rá arra, miért érdeke a nemzetközi szereplőknek, államoknak és konkrétan Magyarországnak az, hogy aktív szerepvállalással csatlakozzon a terrorizmus elleni, és azon belül a terrorizmus finanszirozása elleni fellépéshez. Felvetésem szerint, ha politikai üzeneteken túl számadatokkal is alá tudjuk támasztani a részvételi érdeket, akkor érthetőbbé válik a terrorizmus elleni küzdelem témájában kevésbé jártas emberek számára is a szerepvállalás mozgatóereje, indoka.

A MERÉNYLETEK FINANCIÁLIS HATÁSAI

A terrorista merényletek finansziális következményeit kétféle módon szokták kategorizálni a szakértők. A területi hatás alapján, illetve az időhatás alapján. A következőkben a két kategorizálási módot kívánom bemutatni.

A finanszirozási területeket érő hatás alapján öt különböző alkategória állapítható meg.¹

Először is a merénylet károsító hatással van adott ország tőkéjére, úgy a fizikai, mint a szellemi értékben vett tőkére.

Másodszor a támadások negatívan befolyásolják a külföldről érkező befektetések mértékét, melyek a merényletek után más területeket, országokat keresnek a biztonsági tényező magasabb szintjének következtében (kiemelkedő példa a turizmus, illetve a „közvetlen befektetés”).

Harmadik a bizonytalansági tényező növekedéséből adódó helyi piaci magatartások módosulásában jelentkező hatások (befektetési magatartás, preferenciák változása, fogyasztási és termelési területek módosulásai).

Negyedik a biztonsági intézkedésekből eredő termelési és szállítási költség mértékének növekedése a hatékonyság és a haszon kárára.

Ötödik a politikai területet érintő hatás, mely a vezetés teljes cseréjét, a nemzetgazdasági irányok, preferenciák jelentős átalakulását eredményezheti (példaként említhetők a 2004. március 11-i madridi támadások, melyek a spanyol választási eredményeket módosították úgy, hogy az abszolút favoritnak számító, hatalmon lévő párt vesztett).

¹ A Zürichi Egyetem kutatói négy kategóriát különítenek el, az általam ötödikként említett politikait az általam említett negyedik alkategóriájának tekintik. Bruno S. FREY, Simon LUECHINGER, Alois STUTZER: Calculating Tragedy: Assessing the Cost of Terrorism, University of Zurich, 2006. január 30., p. 2.

A FINANCIÁLIS HATÁSOK ALKATEGÓRIÁI

A financiális hatások alkategóriáit Bruno S. Frey, Simon Luechinger és Alois Stutzer kutatási eredményei alapján² határozom meg; amely eredményeket másik tizenhét kutató eredményével egészítik ki azért, hogy az összefüggések érthetőbbek legyenek azok számára is, akik kevésbé járatosak a terrorizmus és a gazdaság összekapcsolt témakörében.

Turizmus:

A turisták, illetve a turisták által látogatott helyek a terroristák kedvelt célpontjai.³ Ennek oka egyszerű: könnyen támadható célpontok, melyek nagy médiavisszhangot keltenek. Ugyanakkor a terrorizmus hatása jelentősen különbözik attól függően, hogy adott ország turizmusa milyen stílusban lett felépítve, illetve működtetve, valamint, hogy a jellemző terrorista merényletek milyen típusúak. A turizmus jellegét illetően lehet: városi, vagy vidéki, nagy tömeget vonzó események, vagy csendes kikapcsolódásra vágyó kis csoportos vendéglátás, meghatározott helyen lévő csoport, vagy folyamatosan kirándulók. (Példaként említhető a 2015. júniusi, Tunéziában elkövetett támadás; a 2015. októberi, egyiptomi orosz turistákat szállító repülőgép esete; a 2015. novemberi, párizsi támadások; vagy a 2016. márciusi, Törökországban izraeli állampolgárokat érintő merénylet.)

A támadások lehetnek olyanok, melyeknél fő célpontnak a helyi ellenlábasokat számítják és a turisták járulékos áldozatnak számítanak és nem elsőszámú célpontnak; vagy olyan típusúak, melyeknél kifejezetten a külföldi turisták az elsőszámú célpontok. A gazdasági hatás értékelésénél pedig számításba kell venni, hogy az emberölés, az anyagi kár okozása, vagy a túszejtés, váltságdíj-követelés, stb. számít az alapvető kivitelezési módnak, hisz mindegyik más-más elrettentő hatással bír a turisták számára.

A turizmus kétféleképpen reagálhat adott országban elkövetett merényletre.⁴

Egyfelől, a merényletek elrettentő hatása adott ország egyik célterületéről másra irányítja a látogató turisták csoportját.

Másfelől, a turisták tarthatnak a terrorizmus terjedő hatásától, ennek következtében a merénylet teljes mértékben eltántoríthatja őket az adott ország látogatásától és más országokat keresnek fel látogatásra. (Az említett két hatás megosztottan is jelentkezhet.)

Drakos Konstantinos és Kutun Ali M. kutatási eredményei kimutatták, hogy Görögország, Izrael és Törökország, mint turista célpont régió, (Olaszország, mint kontroll-ország viszonylatában) egymás piacait tekintve 11%-ban veszik át egymás

² Bruno S. FREY, Simon LUECHINGER, Alois STUTZER: Calculating Tragedy: Assessing the Cost of Terrorism, University of Zurich, 2006. január 30.

³ u.o. p. 6.

⁴ Bruno S. FREY, Simon LUECHINGER, Alois STUTZER: Calculating Tragedy: Assessing the Cost of Terrorism, University of Zurich, 2006. január 30., p. 8.

„elvesztett turistáit”, míg az „elvesztett turisták” 89%-a más régiót keres terrorista merényletek hatására.⁵

Megtakarítás és fogyasztás:

A megtakarítást és fogyasztást különböző módon befolyásolhatja a terrorista tevékenység.⁶

Egyfelől az erőszak növekedése növeli a megtakarításokhoz való hozzájárulás bizonytalanságának érzetét, vagyis az egyének tartanak a pénzeszközök és azok jövedelmének zárolásától, illetve korlátozásától az események súlyosbodásának arányában.

Másfelől a terrorizmus ösztönző hatással lehet arra, hogy az egyének biztonságos környezetbe „mentsék ki” megtakarításaikat, mintsem vásárlásra költék azokat.

Frey, Luechinger és Stutzer utal rá, de nem fejt ki, hogy a két említett hozzáállás ellentétes hatású. Függetlenül attól, mennyire jártas az egyén a nemzetközi befektetési környezetben, illetve mekkora megtakarítási összege van. Vagyis a pénzeszközök alapvetően tartós használati cikkekre költése, vagy adott országból való kivitele között mérlegel a megtakarítással rendelkező egyén.

Az említett három kutató elemzése ugyanakkor rámutat arra, hogy érzelmi alapon születik a döntés.

Hazai befektetés:

A terrorista tevékenység nem csupán a befektetések mértékét, de összetételét is módosítja. A nem kereskedelmi pénzügyi befektetések, illetve a nem állandó lakhelynek szánt építkezések különösen bizonytalan megtérülést feltételeznek egy politikailag instabil környezetben.

Paul Collier kutatási eredményeiből láthatóvá válik például, hogy az építkezésekhez, termelési beruházásokhoz tartozó gép- és eszközgyártási befektetések jelentősebb visszaesést produkálnak a politikai erőszak növekedésének idején.⁷

Tőkepiac:

A látványos terrortámadásokat követően, azok tőkepiacot érintő hatásait a média világa széles körben elemzi. A tőkepiaci árak jelentős információtartalmú mérőszámnak tekinthetők a terrorizmus gazdasági károkozását illetően. Az árak

⁵ DRAKOS Konstantinos, KUTAN Ali M.: Regional Effects on Terrorism on Tourism in Three Mediterranean Countries, *Journal of Conflict Resolution* 47, 2003, pp. 621-641.

⁶ Bruno S. FREY, Simon LUECHINGER, Alois STUTZER: Calculating Tragedy: Assessing the Cost of Terrorism, University of Zurich, 2006. január 30., p. 11.

⁷ COLLIER, Paul: On the economic consequences of civil war, *Oxford Economic Papers* 51, 1999., pp. 168-183.

jelzik egyfelől a vállalatok elvárt nyereségeit, illetve ezen elvárt nyereségek megvalósulási fokát.

Frey, Luechinger és Stutzer értékelése alapján a terrortámadások az elvárt nyereség szintjét csökkentik, a biztonsági intézkedések növekedésének következtében, illetve a vásárlói félelmek miatt.

Városi gazdaság:

A terrorizmus befolyásoló hatással lehet a városi életre a vidéki élet viszonylatában. A városok lakosságuk védelmében kénytelenek lehetnek az urbanizációból eredő pozitív gazdasági eredményeik felhasználására. A nagy városi lakosságsűrűség vonzó célpontot jelent a terroristák számára. Az erőszak növekedése növeli a szállítási költségeket. Példaként említhető a brüsszeli repülőtér 2016. márciusi merényletek utáni lezárása, mely a légi szállítást lehetetlenné tette el egy időre.

A 2016-os merényletek teljes gazdasági hatását még nem ismerjük, ám Bruno S. Frey, Simon Luechinger és Alois Stutzer tanulmányában⁸ rávilágít arra, hogy milyen gazdasági következményei voltak a 2001. szeptember 11-i terrortámadásoknak a városi gazdaság szempontjából, amely tanulmányban publikált eredmények viszonyítási alapként szolgálhatnak az említett, legutóbbi merényletek nagyságrendi károkozására vonatkozóan. A közvetlen költség az emberi és az infrastrukturális veszteségből adódik. Az ikertornyok szeptember 11-i összeomlása 13 millió négyzetláb épített ingatlan veszteséget eredményezett, New York belvárosi felsőkategóriás irodaterületének 30%-a tűnt el, amely Manhattan teljes üzleti területének 4%-át teszi ki.

Gary S. Becker és Kevin Murphy kimutatása⁹ alapján az emberi és anyagi veszteség 25-60 milliárd US dollár közé tehető.

Peter Navarro és Aron Spenceer értékelése¹⁰ alapján az emberi veszteség értéke 40 milliárd US dollár, míg a vagyoni kár 10 és 133 milliárd US dollár közötti.

A Nemzetközi Valutaalap becslése¹¹ alapján a közvetlen veszteség 21,4 milliárd US dollár.

Jurgen Brauer értékelése¹² alapján a szeptember 11-i károk, melyeket 10 és 60 milliárd US dollár között becsülnek, az Egyesült Államok termelési kapacitásához

⁸ Bruno S. FREY, Simon LUECHINGER, Alois STUTZER: Calculating Tragedy: Assessing the Cost of Terrorism, University of Zurich, 2006. január 30., p. 15.

⁹ Gary S. BECKER, Kevin MURPHY: Prosperity will rise out of the ashes, Wall Street Journal, 2011. október 29.

¹⁰ Peter NAVARRO, Aron SPENCER: September 2001, Assessing the cost of terrorism, Milken Institute Review 2., 2001, pp. 16-31.

¹¹ International Monetary Fund: How has September 11 influenced the global economy, World Economic Outlook 2001, Chapter 2.

¹² Jurgen BRAUER: On the economics of terrorism, Phi Kappa Phi Forum, 12. March 2002., <https://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0CD4QFjAC&url=https%3A%2F%2Fmarcusviniciusreis.files.wordpress.com%2F2010%2F06%2Fon-the-economics-of-terrorism-jurgen-brauer.pdf&ei=PeruVK-RIIHzUtW9gpAD&usq=AFQjCNGjLIQcuw9QcQOEKNAQjDwahJzoeA&sig2=eZ9slvFb2S2BFqLmAs2M2g&bvm=bv.86956481,d.bGQ> (Letöltés ideje: 2016. 03. 25.)

viszonyítva kis mértékűnek tekinthetők, hiszen az amerikai Bruttó Nemzeti Termék – GNP 10 trillió US dollár.

Mégis, világít rá a Zürichi Egyetem (Frey, Luechinger és Stutzer) tanulmánya, a közvetett kár jelentős. Növelték az üzleti költségeket például azzal, hogy megnövekedett a reptéri várakozási idő, növekedett az átutalási költség a nemzetközi piacon, valamint növekedett a katonai és biztonsági kiadások mértéke, melyek szintén hatással vannak az üzletvitel áraira.

Peter Walkenhorst és Nora Dihel egyensúlyi modellje¹³ szerint a közvetett kereskedelmi költségnövekedési hatás – érdekes módon – erőteljesebben jelentkezett a világ más régióiban, mint Észak-Amerikában. Ami – véleményem szerint – abból eredhet, hogy az Egyesült Államok, mint a világ egyik legerősebb kereskedelmi szereplője saját biztonsági költségeit ráterheli a világpiac gyengébb szereplőire.

Külkereskedelem:

A terrortámadások számos módon befolyásolhatják a külkereskedelmet. A mindennapi ügyintézés költsége növekszik a veszély, illetve a bizonytalansági tényező miatt. Ezen túl a megerősített biztonsági intézkedések következtében lassítja és drágítja az áruközvetítés útját. Nem beszélve az áru teljes megsemmisüléséről veszély növekedéséről.

Volker Nitsch és Dieter Schumacher korábbi tanulmányában több mint 200 állam bilaterális kereskedelmét vizsgálva kimutatta, hogy a terrortámadások számának kétszereződése 4%-kal csökkenti a bilaterális kereskedelmet más államokkal.¹⁴

Közvetlen külföldi (tőke)befektetések:

A terrorista merényletek hatással vannak a külföldiek általi (hosszabbtávú, alapvetően vállalati érdekeltség-szerzésre irányuló) befektetésekre.

Ennek okát John J. Mazzarella kutatta részletesen.¹⁵ Eredményeit összegezve, a külföldi közvetlen befektetők az alábbi költségnövekedéseket látják adott ország terrorfenyegetettséggel kapcsolatos mutató-változása mögött:

- a munkaerő, a telephely és az eszközök fizikai biztonságának növeléséből adódó extra kiadások,
- a biztonsági szakértők, tanácsadók alkalmazásának költségei,
- a szállítmányozási eszközök, útvonalak növekvő árai,

¹³ Peter WALKENHORST, Nora DIHEL: Trade impacts of the terrorist attacks of 11 September 2001, A quantitative assessment. Paper prepared for the workshop on the Economic Consequences of Global Terrorism, Berlin, 2002. június 14-15.

¹⁴ NITSCH, Volker and SCHUMACHER, Dieter: Terrorism and international trade – An empirical investigation, European Journal of Political Economy 20, 2004., pp. 423-433.

¹⁵ John J. MAZZARELLA: Terrorism and Multinational Corporations: International Business Deals with the Costs of Geopolitical Conflict, Major Themes in Economics, Spring 2005, pp. 59-73.

- a biztonsági ellenőrzésekből adódó szállítási idő-növekedés, bürokratikus költségnövekedés,
- kapcsolódó üzletágak, vállalatok településének elmaradásából adódó extra költségek,
- a munkaerőpiac szűkülése, az alkalmazás költségeinek növekedése, az alkalmazható munkaerő szűkülése (nehezebben található olyan, aki munkát vállal adott területen, illetve hosszabb a munkavállaló megtalálásának ideje),
- politikai instabilitáshoz kapcsolódó árnövekedési tényezők (például: hatalom-váltás, új adó-szabályok lehetőségével, diktatúra, államosítás lehetősége, stb.),
- biztosítási költségek növekedése.

Alberto Adabie és Javier Gardeazabal kutatási eredményei alapján,¹⁶ mivel a külföldi befektetőknek széles lehetősége van arra, hogy tőkéjüket elhelyezzék, egy kevésbé súlyos terrorista aktivitás is jelentősen módosíthatja a pénzeszközök áramlását adott országba.

Adabie és Gardeazabal Harvard egyetemi tanulmányában 110 országot elemezvén kimutatta, hogy a „Globális Terrorizmus Index” 1 egysége gazdasági szempontból körülbelül 5% Közvetlen Külföldi Befektetés (Foreign Direct Investment – FDI)¹⁷ elmaradását jelenti. (Modelljüknel az alapot a World Markets Research Center Globális Terrorizmus Indexe (GTI)¹⁸ szolgáltatta, melyet az első átfogó terrorizmus kockázati indexnek tekintenek az országok viszonylatában. A GTI szakértői értékeléseket kombinál: a terrorizmus motiváló tényezőit, tényleges jelenlétét, mértékét, hatékonyságát és a terrorizmus elleni intézkedéseket összevetvén adott ország viszonylatában.)

Gyakorlatilag adott ország gazdasági veszteségének nagyságrendje kiszámolható az alábbi modellel:

$$\text{Terrorizmus által okozott gazdasági veszteség} = \text{FDI} \times (5\% \times \text{GTI})$$

Az Egyesült Államoknál az éves FDI értéke 2013-ban 235,867 milliárd US dollár volt.¹⁹ Számukra a terrorizmus-fenyegetés növekvése GTI egységenként nagyságrendileg 11,793 milliárd US dollár értékű külföldi befektetés elmaradását eredményezheti, mely jelentős érték ahhoz, hogy minden lehetséges költségvetési ráfordítást és kormányzati lépést indokoljon a terrorizmus elleni fellépés és védelem jegyében.

¹⁶ Alberto ADABIE, Javier GARDEAZABAL: Terrorism and the World Economy, Harvard University – University of the Basque Country, 2007. augusztus.

¹⁷ A Közvetlen Külföldi Befektetés meghatározásáról bővebben: ENDRÖDI-KOVÁCS Viktória, HEGEDŰS Krisztina: A közvetlen külföldi befektetések és a korrupció közötti kapcsolat, Vezetéstudomány, Budapest, XLII. évf., 2011., különszám, pp. 4-14.

¹⁸ Institute for Economics and Peace – Vision of Humanity Initiative: Global Terrorism Index, <http://www.visionofhumanity.org/#/page/indexes/terrorism-index> (Letöltés ideje: 2016. 03. 30.)

¹⁹ Az államok FDI mérlegét a Világbank adatbázisa tartalmazza. Az információ elérhetősége: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?page=1>, (Letöltés ideje: 2016. 03. 30.)

A 2001. szeptember 11-i, New York-i terrortámadások gazdasági hatását az Egyesült Államokra kivetítve a későbbiekben részletesen ismertetem. (Szeretném megjegyezni, hogy a GTI indexálás 2002 óta létezik – az Institute for Economics and Peace a 2001. szeptember 11-i események hatására kezdte el vizsgálni és összeállítani az államok ilyen típusú mutatóját. Ebből adódóan, a 2001-es, illetve az az előtti események GTI alapú vizsgálata, a Harvard Egyetem által publikált modell alkalmazásával nem lehetséges.)

Kontinensünket 2005 és 2015 között sikerült megóvni a jelentősebb terrorcselekményektől. Mivel a 2015. novemberi párizsi és a 2016. márciusi brüsszeli események gazdasági hatásai nagyjából egy évvel a merényletek után válnak majd átfogó módon értelmezhetővé, európai viszonylatban azon merényleteknek, melyek gazdasági hatásai számadatokkal alátámasztva, átfogó módon kutathatóak, a 2004-es spanyolországi, valamint a 2005-ös Egyesült Királyságbeli támadások számítanak.

Spanyolország számára a 2004. március 11-i támadások, adott évre 6,88-as GTI mutatót eredményezett. 2004-ben Spanyolország FDI-je 24,791 milliárd US dollár volt. Adabie és Gardeazabal modellje alapján kiszámítható, hogy a terrorfenyegetettség miatt 8,528 milliárd US dollár értékű közvetlen külföldi befektetés maradt el, amely egyértelmű, hogy az ország számára jelentős gazdasági hátrányt okozott.

Az Egyesült Királyság számára a 2005. július 7-i támadások, adott évre 5,96-os GTI mutatót eredményezett. 2005-ben az Egyesült Királyság FDI-je 253,653 milliárd US dollár volt. A harvardi modell alapján kiszámítható, hogy a terrorfenyegetettség miatt 75,589 milliárd US dollár értékű közvetlen külföldi befektetés maradt el. (A 2005-ös londoni támadások közvetlen költsége mintegy 12.543 US dollár, teljes költsége pedig nagyságrendileg 125.430 US dollár volt.)

Hazánk érintettsége:

Hazánk szempontjából azért fontos foglalkoznunk a kérdéssel – úgy a terrorizmus elleni általános, mint a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemmel és erősíteniünk a küzdelemben résztvevő államok táborát – mert közvetetten gazdasági hatással van a jelenség Magyarországra is.

A közvetett gazdasági hatás főképp az Európai Unió közös piaci tagságunkból adódik, amiből következően minden Európai Unió tagállamot érintő GTI változás befolyásolja a többi tagállam, így Magyarország gazdaságát. (A közvetett gazdasági hatás a jelenlegi, terroristatámadás nélküli állapotunkban áll fenn. Ha hazánkat terrortámadás éri, akkor közvetlen gazdasági hatások érintettjei leszünk.)

Ha megvizsgáljuk az Európai Unió Terrorizmus Indexét, Adabie és Gardeazabal modellje alapján láthatóvá válik az Európai Unióra vonatkozó, elmaradt Közvetlen Külföldi Befektetések értékének alakulása.

Az Európai Unió GTI és FDI mutatója 2004-ben, a spanyolországi merénylet évében a következő volt:

EU tagállam (a 2004-ben csatlakozottakkal együtt)	GTI 2004²⁰	FDI 2004²¹ (Ezredre kerekítve, milliárd US dollárban)
Ausztria	0	3,892
Belgium	1,60	44,415
Ciprus	0,65	1,119
Csehország	0,08	4,978
Dánia	0	-8,804
Egyesült Királyság	3,83	57,334
Észtország	0	0,966
Finnország	0	2,871
Franciaország	2,60	32,829
Görögország	2,85	2,105
Hollandia	1,58	4,379
Írország	0,08	-10,994
Lengyelország	0,10	12,716
Lettország	0,03	0,637
Litvánia	0	0,773
Luxemburg	0	5,192
Magyarország	0,09	4,282
Málta	0	0,395
Németország	0,40	-9,803
Olaszország	3,13	16,791
Portugália	0	1,661
Spanyolország	6,88	24,792
Svédország	0,01	12,118
Szlovákia	0,03	3,037
Szlovénia	0	0,831
EU (a 25 tagállam átlaga)	0,9576	8,342

1. táblázat

2004-ben az EU FDI-je 8,342 milliárd US dollár volt. Adabie és Gardezabal modellje alapján kiszámolható, hogy adott évben (amikor Európa számára a legsúlyosabb csapást a 2004. március 11-i, madridi terrorcselekmény jelentette) az elmaradt Közvetlen Külföldi Befektetés nagyságrendileg 0,399 milliárd US dollár, vagyis 399 millió US dollár volt.

Az Európai Unió GTI és FDI mutatója 2005-ben, a londoni merénylet évében a következő volt:

²⁰ Az államok 2004-es GTI adatai, amelyek alapján az EU átlag is kiszámolható az alábbi honlapon található meg: www.visionofhumanity.org/#page/indexes/terrorism-index/2004, (Letöltés ideje: 2016. 03. 30.)

²¹ Az államok FDI mérlegét a Világbank adatbázisa tartalmazza. Az információ elérhetősége: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?page=1>, (Letöltés ideje: 2016. 03. 30.)

EU tagállam	GTI 2005²²	FDI 2004²³ (Ezredre kerekítve, milliárd US dollárban)
Ausztria	0	81,288
Belgium	0,90	33,684
Ciprus	0,29	1,162
Csehország	0,04	11,602
Dánia	0	12,834
Egyesült Királyság	5,96	253,654
Észtország	0	3,127
Finnország	0	10,876
Franciaország	2,09	88,784
Görögország	2,68	0,690
Hollandia	0,87	44,361
Írország	0,04	47,028
Lengyelország	0,05	11,051
Lettország	0	0,812
Litvánia	0	1,189
Luxemburg	0	6,564
Magyarország	0,04	8,505
Málta	0	0,693
Németország	0,31	41,851
Olaszország	2,96	19,637
Portugália	0	4,428
Spanyolország	6,25	30,531
Svédország	1,56	20,303
Szlovákia	0	2,998
Szlovénia	0	0,971
EU (a 25 tagállam átlaga)	0,9616	29,545

2. táblázat

2005-ben az EU FDI-je 29,545 milliárd US dollár volt. Adabie és Gardezabal modellje alapján kiszámolható, hogy adott évben (amikor Európa számára a legsúlyosabb csapást a 2005. július 7-i, londoni terrorcselekmény jelentette) az elmaradt Közvetlen Külföldi Befektetés nagyságrendileg 1,421 milliárd US dollár volt.

²² Az államok 2005-ös GTI adatai, amelyek alapján az EU átlag is kiszámolható az alábbi honlapon található meg: www.visionofhumanity.org/#page/indexes/terrorism-index/2005 (Letöltés ideje: 2016. 03. 30.)

²³ Az államok FDI mérlegét a Világbank adatbázisa tartalmazza. Az információ elérhetősége: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?page=1>, (Letöltés ideje: 2016. 03. 30.)

A Harvard Egyetem modellje alapján, a fenti adatok rámutatnak arra, hogy hazánk 2004-ben körülbelül 19,269 millió US dollár, azaz mintegy 3.991,188 millió forint²⁴ értékű elmaradt Közvetlen Külföldi Befektetést könyvelhetett el, 2005-ben pedig ugyanezen gazdasági veszteségünk nagyságrendileg 17,01 millió US dollár, azaz mintegy 3.532.637 millió forint értékű volt.

Értékelésem alapján, a több milliárd forintos veszteségünk gazdasági szempontból meglehetősen jelentős ahhoz, hogy igazolja aktív részvételünk szükségességét a terrorizmus elleni küzdelemben.

A MERÉNYLETEK HATÁSAI A FINANCIÁLIS IDŐTÉNYEZŐK ALAPJÁN

A finansziális időtényezők alapján kétféle következmény-kategória különíthető el: rövid távú, illetve hosszú távú következmények.

Az időtényezők bemutatásakor az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusának külön a terrorizmus gazdasági hatásainak vizsgálatáról a szeptember 11-i, New York-i merényletek következményeként készített bizottsági jelentésben foglaltakat összegzem.²⁵

RÖVID TÁVÚ KÖVETKEZMÉNYEK

Azonnali embervesztés és anyagi károk

Az embervesztés-kategóriába mind az életüket vesztett áldozatok, mind a munkaképességüket adott időre elvesztő áldozatokat kell érteni. Az anyagi károknál az épületkárok, az infrastruktúrában bekövetkező károk, a terroristák által használt eszközök (például gépkocsi, repülőgép) használhatatlanná válása, úgy a magán, mint a köztulajdon beleértendő. Ezen felül ide számítjuk a takarítási és helyreállítási anyagi és munkaköltségeket.

A fogyasztói és befektetői „elbizonytalanodásából” eredő károk

Úgy a fogyasztó, mint a befektetői magatartás-változás ebbe a kategóriába értendő. Növekednek a kockázati tényezőkből adódó felárak, úgy a biztosításoknál, mint a fejlesztéseknél, kivetelezéseknél. A hosszú távú megtérülést biztosító üzletek aránya csökken az azonnali megtérülést biztosító üzletek javára, melyek fogyasztói szempontból magasabb költséget jelentenek. A tartós fogyasztási cikkek vásárlása előtti „megfontolási” időszak hossza kitolódik. A piaci kapcsolatok spirál-hatásban befolyásolják egymást, vagyis a fogyasztói, illetve befektetői csoportok az

²⁴ A Magyar Nemzeti Bank 2004. március 11-re vonatkozó (1 US dollár = 207,13 HU forint), valamint 2005. július 7-re vonatkozó (1 US dollár = 207,68 HU forint) árfolyam adatai a Magyar Külkereskedelmi Bank alábbi honlapján megtalálható: https://www.mkb.hu/friss_informaciok/arfolyamok/mnb_kozeparfolyamok/index.html (Letöltés ideje: 2016. 03. 28.)

²⁵ Joint Economic Committee – United States Congress (Jim Saxton, Chairman): The Economic Cost of Terrorism, Washington DC, 2002. május,

átcsoportosítások miatt olyan területeket is befolyásolnak, melyek a támadások helyszínétől távolabb esnek.

A közvetlenül kapcsolódó iparágak, illetve földrajzi területek gazdasági veszteségei

A támadást ért földrajzi területen a helyreállítási munkák befejezéséig, illetve az emberi traumák adott szintre csökkenéséig a már működő iparágak, kereskedelmi egységek termelékenységéig, illetve bevételi kiesést szenvednek. Ezen felül – például a szeptember 11-i, vagy a legutóbbi, brüsszeli repteret ért támadások következtében – a támadás kivitelezésével kapcsolatos iparágak, szolgáltatások – például repülőgépipar, utazás-szervező gazdasági szereplők, stb. – úgyszintén kieséssel kell hogy kalkuláljanak mindaddig, amíg a trauma hatásai mérséklődnek.

HOSSZÚ TÁVÚ KÖVETKEZMÉNYEK

A biztonságos üzletvitel megnövekedett költségei

A biztonságos üzletvitel garantálásának megnövekedett költségein többek között olyan tényezőket kell érteni, mint például újabb ellenőrző pontok felállítása és üzemeltetése repülőtereken, határokon, alaposabb csomag- és személyellenőrzés, mely időben növeli meg az utazást. Magasabb biztosítási díjak, kiegészítő információk beszerzésének/bekérésének költségei, drágább anyagok és technológiák használata építési kivitelezéseknél, újabb szabályozások kialakítása és bevezetése, kiterjedtebb biztonsági szolgálat használata, bevándorló (munkavállalói) szigorítások, lassabb csomag- és postai kézbesítés, stb. Ezen költségek alapvetően nem az ipar, vagy szolgáltatás színvonalát fogják emelni, hanem a meglévő üzleti színvonal teljesítési idejének emeléséből adódnak. Amennyiben a költségek jelentősen módosítják az árakat, vagy a teljesítési határidőket, a versenytársak előnyének mérséklésére a tulajdonosok profitjába kell hogy beépüljenek, csökkentvén az üzletek nyereségességét, végső soron pedig az üzletek feladásához, megszüntetéséhez is vezethetnek.

Újabb „terrorizmus elleni” védelmi kiadások

Amíg a fentebb említett biztonságos üzletvitel-kategória a magánszektor megnövekedett kiadásaival kapcsolatos tételeket tartalmazza, addig a „terrorizmus elleni” védelmi kiadások az állami szektor kiadásait foglalják össze. Ide tartozik például az újabb terrorizmus elleni küzdelmet támogató szervezetek felállítása, illetve a régebbiek bővítése, amelyek magukba foglalják az új alkalmazottak fizetéseit, irodaköltségeit, épület-fejlesztési, fenntartási költségeket, stb. A régebbi épületeknél a megerősített őrzés-védelemhez tartozó költségeket, mint az újabb ellenőrzőpontok felállítását, kerítés-fal megerősítését, stb. Illetve, nem elhanyagolható költségként az extra információvédelmi, információ-raktározási eszközök beszerzését, a személyzet fokozott menekítési, mentési terveinek,

gyakorlatainak kivitelezését, a postai küldemények fokozott ellenőrzésével járó költségeket, stb.

A terrorizmus elleni szervezetek bővülése a kormányzati szervezetek és alkalmazottak támogatására hivatott egységek bővítését is feltételezi. Például könyvelő munkatársak, egészségügyi alkalmazottak, takarító személyzet, egyéb kiszolgálói, beszállítói szerződéses együttműködők, stb.

EGY ADOTT TERRORTÁMADÁS FINANCIÁLIS KÖVETKEZMÉNYEI

Konkrét példaként kívánom kiemelni a történelem legsúlyosabb terrortámadásának ítélt, 2001. szeptember 11-i merénylet financiai következményeit azért, hogy jobban szemléltethessem a terrorizmus szörnyű jelenségének kártékony hatását, rávilágítván arra, hogy mennyire fontos az ellene való küzdelem. Igaz, hogy hazánkban hiány van az ilyen aspektusból történő megközelítésben, ugyanakkor – kutatási tevékenységem során sajnos azzal is szembesülhettem, hogy – nemzetközi szinten sem próbálnak olyan megközelítést alkalmazni, mellyel az embereket rádöbbenének arra, hogy a terrorizmus pusztító tevékenysége az ő, vagyis a mi értékteremtő tevékenységeinket rombolja. Ha engedjük, hogy újabb és újabb lendületet kaphasson a jelenség, mert a terroristák értelmét látják tevékenységük folytatásának, akkor mindaz, ami számunkra érték, annak megóvása egyre többre és többre fog kerülni számunkra, adófizetők számára.

A szeptember 11-i terrortámadások financiai következményeit Peter Navarro és Aron Spencer munkásságát²⁶ összefoglalván mutatom be a következő sorokban.

(Bár az értékek eltérhetnek, ám meglátásom szerint a költség-kategóriák alapvetően megegyeznek a 2016. márciusi brüsszeli robbantásokra vonatkozóan.)

Navarro és Spencer a szeptember 11-i pusztítás értékét a gazdasági szektor nézőpontjából számolta és értékelte, viszont a politikai, katonai reakciók oldaláról (például katonai válasz költségét, vagy a belbiztonsági apparátus fejlesztésének költségét) nem. Az eredményeket pedig az azonnali (2001. szeptember 11-ét követő napok) és a 2001. negyedik negyedévi adatok alapján határozták meg.

A közvetlen veszteségeket öt kategóriára osztották fel, azokon belül különböző tételekre, az alábbiak szerint:

- Vagyoni kár
 - A jelentősebb épületekben okozott károk
 - World Trade Centre komplexuma: 3 – 4,5 milliárd US dollár
 - Pentagon: 250 millió – 1 milliárd US dollár
 - Romeltakarási költségek: 1,3 milliárd US dollár
 - Repülőgépkárok
 - Négy utasszállító repülőgép: 385 millió US dollár
 - Közszolgáltatói költségek és infrastrukturális kiadások

²⁶ Peter NAVARRO and Aron SPENCER: Assessing the Cost of Terrorism – September 11, 2001, The Milken Institute Review, Fourth Quarter 2001.,

- Tűzoltó-, mentő-, rendőrautó amortizáció: 35 millió US dollár
- Útburkolat, csatorna-, vezeték-, metróhálózat: 22 milliárd US dollár
- Vállalati tulajdonokban keletkezett károk
 - Iroda berendezés és software: 3,2 milliárd US dollár
- Emberi életek elvesztése és sérülések (biztosítási költség kalkulációk alapján)
 - Közel 6000 eset: mintegy 40 milliárd US dollár.

(Navarro és Spencer a kimutatás ezen pontjához a következő kiegészítést tette: *Ha megkérdeznénk bárkit, mennyit adna saját életéért, tipikusan azt válaszolnák, mindenüket, amijük van. Az emberi élet természetesen pénzben nem kifejezhető értékkel bír. Egy ember biztosítási értéke (amellyel az Egyesült Államok szövetségi kormányzata is számol a biztonsági beruházásokkal kapcsolatosan) 3-7 millió US dollár közé tehető, mely gazdasági értéket az emberek önmaguk adnak meg (alapvetően bevételük, keresetük alapján). A New York-i támadás következtében közel 6000 áldozatot regisztráltak. A szerzők a közel 6000 áldozatot a legmagasabb, vagyis 7 millió US dollár biztosítási értékekkel vették figyelembe a kalkuláció során.)*

- Gazdasági kiesés
 - Elmaradt légitársasági és rakomány szállítási bevételek (szeptember hónapban): 4,7 milliárd US dollár
 - Elmaradt hotelágazati bevétel (a krízist követő első hétvégén): 700 millió US dollár
 - Elmaradt televíziós és rádiós hirdetési bevételek (a merényletet követő napokon történő reklámmentes sugárzás miatt): 1 milliárd US dollár
 - A merénylet miatti kétnapos részleges munkabeszüntetés és termelésleállítás miatti kiesés: 35 milliárd US dollár
 - Elmaradt fogyasztói költségek és kiskereskedelmi értékesítések: 6 milliárd US dollár.
- Tőzsdei veszteség (a merényletet követő tíz nap átlagában a három legnagyobb amerikai tőzsde adatai alapján)
 - New York-i Tőzsde: -11,24%-os kereskedelmi visszaesés, 1300 milliárd US dollár
 - Nasdaq: -16,05%-os kereskedelmi visszaesés, 407 milliárd US dollár
 - Amex: -8,01%-os kereskedelmi visszaesés, 8,5 milliárd US dollár.
- Pszichológiai hatás (feltételezett érték a „nem anyagi kár” vonatkozásán)
 - Azon 100 millió amerikai háztartás viszonylatában, mely a szegénységi küszöb felett él: legkevesebb 100 milliárd US dollár.

Navarro és Spencer tanulmányában ezen pszichológiai hatást, mint „feltételezett értékelést” olyan kutatásokból vezette le, melyek a „nem kereskedelmi áruk” értékét vizsgálta. *„Nem kereskedelmi áru” alatt olyan tételek értendők, mint a tisztább levegő, tisztább víz, a nukleáris erőmű sugárzásveszélyének csökkentése, stb., melyekről a kutatók hipotetikus alapon kérdezték a közvéleményt, érzelmeikhez értéket társítva. Navarro és Spencer a „nem anyagi kárra” vonatkozó – legkevesebb 100 milliárd US dollár – értéket úgy adta meg, hogy azon 100 millió amerikai háztartást vette alapul, akik a szegénységi küszöb felett élnek, így megengedhetik maguknak, hogy repüljenek, utazzanak, szállodában szálljanak meg, vagyis olyan szolgáltatásokat vegyenek igénybe, melyek ára a terrortámadások hatására emelkedtek. A szerzők szerint ezen háztartások számára egyenként 1000 US dollárt megérne, hogy az Oszama bin Ladenhez hasonló terroristák veszélyeztető gondolata nélkül élhessék mindennapjaikat.*

(A 2015. novemberi párizsi, illetve a 2016. márciusi brüsszeli támadások után a vizsgálati kérdést úgy kell feltenni, hogy az európai háztartások számára hány eurót érne meg, hogy az Iszlám Állam veszélyeztető gondolata nélkül élhessék mindennapjaikat?)

ÖSSZEGRZÉS

A terrorista merényletek hatást gyakorolnak a gazdaság olyan területeire, mint a turizmus, a megtakarítás és fogyasztás, a hazai befektetés, a tőkepiac, a város és a vidék közötti pénzügyi arányok, a külkereskedelem, vagy a külföldi közvetlen befektetések.

A gazdasági hatások rövid- és hosszútávon különböző tényezőket érintenek, amelyeken keresztül extra költségeket generálnak a társadalom számára.

Mivel a negatív gazdasági hatások számszerűsíthetők, a merényletek által okozott károk nagyságrendileg azonosíthatóvá válnak.

A tanulmányban ismertettem és elemeztem a terroristatámadások következtében kimutathatóvá váló gazdasági hatásokat, melyek hozzájárulnak ahhoz, hogy számadatokkal is alátámasztható legyen a terrorizmus elleni küzdelemhez történő csatlakozási érdek.

Ez alapján pedig rávilágítottam arra, hogy hazánk, Magyarország számára – mivel az Európai Unió közös piacának tagjai vagyunk – a Harvard Egyetem által publikált gazdasági modell alapján kimutatható, milyen konkrét, számszerűsíthető gazdasági hátrányt jelent egy esetleges európai merénylet.

A modell alapján levezettem két meghatározó merénylet – a 2004. március 11-i, madridi, valamint a 2005. július 7-i, londoni támadások – gazdasági hatását az Európai Unióra és Magyarországra.

Ezt azért tartom fontosnak, mert rámutat arra, hogy érintettségünk jelentős (még ha a merényletek nem is hazánkban történnek), a számszerűsíthető anyagi kár veszélye pedig gazdaságilag is igazolja, hogy a magyar szakértőknek aktív szerepet kell vállalni a terrorizmus elleni küzdelemben.

Felhasznált irodalom:

- Alberto ADABIE, Javier GARDEAZABAL: Terrorism and the World Economy, Harvard University – University of the Basque Country, 2007. augusztus.
- Bruno S. FREY, Simon LUECHINGER és Alois STUTZER: Calculating Tragedy, Assessing The Cost Of Terrorism, University of Zurich, 2006. január 30.
- COLLIER, Paul: On the economic consequences of civil war, Oxford Economic Papers 51, 1999.
- DRAKOS Konstantinos, KUTAN Ali M.: Regional Effects on Terrorism on Tourism in Three Mediterranean Countries, Journal of Conflict Resolution 47, 2003
- ENDRÓDI-KOVÁCS Viktória, HEGEDŰS Krisztina: A közvetlen külföldi befektetések és a korrupció közötti kapcsolat, Vezetéstudomány, Budapest, XLII. évf., 2011., különszám
- Gary S. BECKER, Kevin MURPHY: Prosperity will rise out of the ashes, Wall Street Journal, 2011. október 29.
- Institute for Economics and Peace – Vision of Humanity Initiative: Global Terrorism Index, <http://www.visionofhumanity.org/#/page/indexes/terrorism-index> (Letöltés ideje: 2016. 03. 30.)
- International Monetary Fund: How has September 11 influenced the global economy, World Economic Outlook 2001, Chapter 2.
- John J. Mazarella: Terrorism and Multinational Corporations: International Business Deals with the Costs of Geopolitical Conflict, Major Themes in Economics, Spring 2005
- Joint Economic Committee – United States Congress (Jim Saxton, Chairman): The Economic Cost of Terrorism, Washington DC, 2002. május
- Jurgen BRAUER: On the economics of terrorism, Phi Kappa Phi Forum, 12. March 2002., [https://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0CD4QFjAC&url=https%3A%2F%2Fmarcusviniciusreis.files.wordpress.com%2F2010%2F06%2Fon-the-economics-of-terrorism-jurgen-brauer.pdf&ei=PeruVK-RIIHzUtW9gpAD&usg=AFQjCNGjLlQcuw9QcQOEKNAQjDwahJzoeA&sig2=eZ9slvFb2S2BFqLMA s2M2g&bvm=bv.86956481,d.bGQ](https://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0CD4QFjAC&url=https%3A%2F%2Fmarcusviniciusreis.files.wordpress.com%2F2010%2F06%2Fon-the-economics-of-terrorism-jurgen-brauer.pdf&ei=PeruVK-RIIHzUtW9gpAD&usg=AFQjCNGjLlQcuw9QcQOEKNAQjDwahJzoeA&sig2=eZ9slvFb2S2BFqLmA s2M2g&bvm=bv.86956481,d.bGQ) (Letöltés ideje: 2016. 03. 25.)
- Magyar Külkereskedelmi Bank, árfolyam információk, https://www.mkb.hu/friss_informaciok/arfolyamok/mnb_kozeparfolyamok/index.html (Letöltés ideje: 2016. 03. 28.)
- NITSCH, Volker and SCHUMACHER, Dieter: Terrorism and international trade – An empirical investigation, European Journal of Political Economy 20, 2004

- Peter NAVARRO and Aron SPENCER: Assessing the Cost of Terrorism – September 11, 2001, The Milken Institute Review, Fourth Quarter 2001
- Peter WALKENHORST, Nora DIHEL: Trade impacts of the terrorist attacks of 11 September 2001, A quantitative assessment. Paper prepared for the workshop on the Economic Consequences of Global Terrorism, Berlin, 2002. június 14-15.
- Világbank adatbázis, az államok FDI mérlegére vonatkozóan: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?page=1> (Letöltés ideje: 2016. 03. 30.)

E SZÁMUNK TARTALMA

DR. SOMOSKÖVI ÁRON

A TERRORIZMUS ÉS A FINANSZÍROZÁSA ELLENI FELLÉPÉS FELDERÍTŐ SZEMPONTJA

Napjaink dinamikusan változó biztonsági környezetében egyre nagyobb fenyegetést jelent a nemzetközi terrorizmus Európára gyakorolt hatása. A szír polgárháború és az ennek során létrejött Iszlám Állam alapjaiban alakította át az európai biztonsági környezetet is.

A konfliktus-zóna földrajzi közelsége, az európai társadalmak belső kohéziójának csökkenése, a radikalizáció veszélyének kitett társadalmi rétegek jelenléte folyamatos kihívás elé állítja a rendvédelmi és terrorelhárítási szervezeteket.

A konfliktus-zónába kiutazó és onnan visszatérő személyek azonosítása, a szükséges intézkedések megtétele, és a személyükben rejlő későbbi potenciális biztonsági kockázatok kezelése egyre hangsúlyosabbá, és szükségszerűbbé teszi az egyes foglalkozási csoportok, illetve a tagállami szervezetek közötti hatékony, gyors és integrált információcserét.

Kulcsszavak nemzetközi terrorizmus, külföldi harcosok, információcsere, radikalizáció, terrorelhárítás

NAGY PÉTER

A TERRORIZMUS FINANSZÍROZÁSA – A KLASSZIKUS ÉS AZ ISZLAMISTA TERRORSZERVEZETEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A terrorszervezetek működtetéséhez megfelelő nagyságú és rendszeres pénzügyi forrásokra van szükség, ezért vezetőik egyik legfontosabb törekvése ezen források megszerzése. A terrorszervezetek számos forrásból szerzik bevételeiket, azonban az egyes terrorszervezetek ilyen célú eljárásai a történelmi hagyományok, a szervezeti sajátosságok, a környezeti adottságok és egyéb szempontok miatt egymástól jelentős eltéréseket mutat.

Kulcsszavak: terrorizmus, finanszírozás

CONTENTS

DR. ÁRON SOMOSKÖVI

INTELLIGENCE ASPECTS OF FIGHTING TERRORISM AND ITS FINANCING

In today's ever changing security environment, the impact of international terrorism in Europe is becoming an increasing threat. The Syrian civil war and the Islamic State evolving along such lines have fundamentally transformed the European security environment.

The geographical proximity of the conflict zone, the loosening of internal coherence in European societies and the existence of social groups vulnerable to radicalisation are all constant challenges to the law enforcement and counter terrorism agencies.

Identification of individuals travelling to the conflict zone and of the returnees, taking the necessary steps and the subsequent management of the potential threat inherent in their character make information exchange between the different professions and Member State agencies more and more efficient, fast and integrated.

Keywords: international terrorism, foreign fighters, exchange of information, radicalisation, counter terrorism (CT) efforts

PÉTER NAGY

FINANCING TERRORISM – COMPARISON OF CLASSICAL AND ISLAMIST TERRORIST ORGANISATIONS

Terrorist organisations need adequate and constant funding in order to work properly. Therefore one of the primary efforts of their leaders is to acquire these resources. Terrorist organisations may use number of income sources, however, historical, structural and local geographical features can make substantial differences in the methods of terrorist fundraising.

Keywords: terrorism financing, fundraising

DR. FENYVES PÉTER

AZ ISIS ÉS TÖRÖKORSZÁG KÖZÖTTI FESZÜLTSEGEK, TOVÁBBÁ AZOK LEHETSÉGES GAZDASÁGI ÉS PÉNZPIACI ASPEKTUSAI

Törökország és az ISIS kapcsolata nagyon összetett. Míg az ország a nyugati szövetség tagjaként harcol a terrorizmus és a terrorszervezetek ellen, egyes körök szimpatizálnak azok céljaival és tevékenységével. A helyzetet árnyalja a kurdok és a török politikai és katonai vezetés viszonya. Mindeközben az ISIS kihasználva a legkisebb részt is, növeli akcióradiusát és törekszik egy globális terrorszervezetté válni, illetve egyre nagyobb területen harcolni a kalifátus létrehozásáért. A szervezet anyagi és pénzügyi támogatása is ebbe az irányba vezet.

Kulcsszavak: Törökország, ISIS, Iszlám Állam, terrorizmus támogatása

DR. BEBESI ZOLTÁN

A DÉL-AMERIKAI TERRORSZERVEZETEK ANYAGI FINANSZÍROZÁSA – MIRE IS JÓ A KOKAIN?

A dél-amerikai terrorszervezetek működéséhez elengedhetetlen pénzügyi forrást a kokain termelése, szállítása és terjesztése teszi ki. Ez még inkább érvényes a kolumbiai FARC terrorszervezetre, akik a térség legjelentősebb terrorista csoportja és a világon a kokain terjesztésében jelentős részt vállal. Cikkemben arra szeretnék rámutatni, hogy a FARC mely módon juttatja el a kokaint főként az Egyesült Államokba, milyen törekvéseik vannak arra vonatkozóan, hogy Észak-Amerikán kívül is komoly üzleti haszonnal járó tranzakciókat hajtsanak végre. Az írásomban megpróbálok a teljesség igénye nélkül bemutatni, hogy mi tartja életben ezen térség terrorszervezeteit és az adott országoknak hogyan kellene reagálni arra, hogy ezen terrorszervezeteket anyagilag el tudják sorvasztani. Végezetül, de nem utolsósorban e térségben azért is kell figyelemmel kísérnünk az ott lévő terrorszervezetek működését, mivel a magyar kormányzatnak célkitűzése, hogy 2017-ig Kolumbiában, illetve más dél-amerikai országokban magyar külképviseletek állítsanak fel.

Kulcsszavak: Dél-Amerika, terrorszervezetek, kokain

VESSZŐS GERGELY

A TERRORIZMUS ELLENI KÜZDELEM ÚJ KIHÍVÁSAI – VALÓBAN CSAK JÁTÉKPÉNZ A BITCOIN?

A terrorizmus finanszírozásának módszerei folyamatosan fejlődnek, és az új digitális eszközök - különösen a virtuális pénzek - tökéletesen alkalmasak azok számára, akik szinte tökéletesen anonim életet szeretnének élni. A tanulmányomban megkíséréltem kategorizálni és röviden ismertetni a legelterjedtebb virtuális pénzeket a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem perspektívájából.

Kulcsszavak: virtuális pénz, digitális pénz, bitcoin, terrorizmus finanszírozása

DR. PÉTER FENYVES

TENSION BETWEEN ISIS AND TURKEY, WITH ITS POTENTIAL ECONOMIC AND FINANCIAL MARKET ASPECTS

The relationship between Turkey and ISIS is very complex. While the country, as a member of the Western alliance fights against terrorism and terrorist organizations, some circles sympathize with their aims and activities. The situation is overshadowed by the relationship of the Kurds and the Turkish political and military leadership. Meanwhile, the ISIS takes advantage even of the smallest gaps to increase its actionradius and aims to become a global terrorist organization, and fights in growing areas in order to create the caliphate. The material and financial support for the organization is leading in that direction.

Keywords: Turkey, ISIS, Islam State, support of terrorism

DR. ZOLTÁN BEBESI

FINANCING THE SOUTH AMERICAN TERRORIST ORGANIZATIONS – WHAT IS COCAINE GOOD FOR?

The production, traffic and spreading of cocaine is an indispensable financial source for South American terrorist organizations. This is truer in the case of the Columbian terrorist organization, the FARC, which is the most important organization of this kind in the World playing a significant role in the spreading of cocaine worldwide. In this article my aim is to show how the FARC gets the cocaine mostly into the United States and what kind of intentions they have to carry out transactions - with serious profit -, beyond North-America. Without pretending to give a full picture I try to depict what keeps these organizations of the region alive and how the given countries should act to waste them in the material-financial sense. Last but not least we have to pay attention to the functioning of these organizations because the Hungarian Government has aimed to open an embassy in Columbia and other Latin American countries by 2017.

Keywords: South America, terrorist organizations, cocaine

GERGELY VESSZŐS

NEW CHALLENGES OF FIGHTING AGAINST TERRORISM – IS BITCOIN ONLY A TOKENMONEY?

The methods of financing terrorism are constantly developing and new digital assets – especially virtual money – are perfect for everyone who wants to live an almost perfectly anonymous life. In my thesis, I attempted to categorise and briefly describe the most current virtual money from the perspective of the fight against terrorism financing.

Keywords: virtual currency, virtual money, digital money, bitcoin, terrorism financing

DR. GÁL ISTVÁN LÁSZLÓ

A TERRORIZMUS FINANSZÍROZÁSÁNAK FOGALMA ÉS TECHNIKÁI A XXI. SZÁZADBAN

A tanulmány a terrorizmus finanszírozásnak a fogalmát, a főbb technikáit és módszereit vizsgálja. Kitér a terrorizmus finanszírozásának három fő típusára, elemzi az ezzel kapcsolatos elméleti és gyakorlati problémákat. Bemutatja az új magyar büntető törvénykönyv terrorizmus finanszírozása ellenes szabályozását is.

Kulcsszavak: terrorizmus, terrorizmus finanszírozása, bűncselekmény, adomány, terrorista csoport

DR. KIRÁLY ÁRPÁD

A PÉNZÜGYI SZÉKTOR ÉS A MAGYAR NEMZETI BANK, MINT FELÜGYELETI SZERV SZEREPE A TERRORIZMUS FINANSZÍROZÁSA ELLENI KÜZDELEMBEN

Mivel a terrorcselekmények végrehajtásához is szükség van pénzre, ezért azok megelőzésének és visszaszorításának fontos eszköze az anyagi források terroristákhoz való eljuttatásának megakadályozása. A pénzügyi források terroristákhoz történő eljuttatásában felhasználásra kerülhet a pénzügyi közvetítő rendszer, a pénzügyi szektor intézményeinek szerepe és feladata, így annak megelőzése, hogy rajtuk keresztül pénz áramolhasson terroristákhoz, vagy terrorista csoportokhoz. A cikk nagyobbik részében azok a megelőző intézkedések (ügyfél-azonosítás, források eredetének tisztázása, szűrés és monitoring, ügyfélprofil kialakítása, elemzés, képzés) kerülnek ismertetésre, amelyek alkalmazásával pénzügyi intézmények képesek lehetnek felismerni a gyanús ügyleteket, továbbá azok a kötelezettségek (bejelentések megtétele, nyilvántartások vezetése, eszközök befagyasztása), amelyek teljesítésével az intézmények segítik a hatóságok munkáját. A cikk a Magyar Nemzeti Bank (MNB) feladatainak és nemzetközi szerepvállalásának felvázolásával zárul. Az MNB felügyeleti hatóságként egyrészt ellenőrzi a szolgáltatók kötelezettségeinek teljesítését, másrészt a végrehajtást egyéb eszközökkel (ajánlások, állásfoglalások kiadásával) segíti. Az MNB-nek fontos szerepe van a nemzetközi együttműködésben, a cikk végén ennek legfontosabb fórumairól esik szó.

Kulcsszavak: terrorizmus finanszírozása, pénzügyi szektor, megelőző intézkedések, célzott pénzügyi szankciók, Magyar Nemzeti Bank

DR. LÁSZLÓ GÁL ISTVÁN

THE FORMS AND TECHNIQUES OF TERRORISM FINANCING IN THE XXI. CENTURY

The essay examines the concept of terrorism financing, the main techniques and methods. It examines the three main types of terrorism financing, it analyses the main theoretical and practical problems. The publication introduces the regulation against terrorism financing in the new Hungarian Criminal Code.

Keywords: terrorism, financingterrorism, crime, donation, terroristgroup

DR. ÁRPÁD KIRÁLY

THE TASKS OF THE FINANCIAL SECTOR AND THE CENTRAL BANK OF HUNGARY IN THE FIGHT AGAINST THE FINANCING OF TERRORISM

Since the execution of terrorist acts needs money, impeding the transfer of funds to terrorists is an important tool in the prevention and suppression of them. The financial intermediary sector may be used in transferring funds to terrorists, therefore the role and task of the institutions thereof is to prevent the flow of money through them to terrorists or terrorist groups. In the major part of the article those preventive measures (identification of clients, clarification of the source of funds, filtering and monitoring, establishing a consumers profile, analysis, training) are presented, which enable the financial institutions to recognise the suspicious transactions and the obligations (reporting, record keeping, freezing of assets) which assist the work of the authorities are described. The article concludes with the delineation of the tasks and international functions of the Central Bank of Hungary (CBH). On one hand, in its capacity of supervisory authority the CBH controls the fulfilment of the service providers' obligations, on the other hand it supports with other measures meeting the obligations (issuing recommendations, interpretations). The MNB has an important role in the international co-operation, at the end of the article the main forms of this are described.

Keywords: financing of terrorism, financial sector, preventive measures, targeted financial sanctions, the Central Bank of Hungary

VASS GYÖRGY

**A TERRORISTA MERÉNYLETEK FINANCIÁLIS
KÖVETKEZMÉNYEI**

A tanulmány a terrorista merényletek gazdasági-, financiaális hatásaira kíván rámutatni. Elkülönítve ismerteti a merényletek gazdasági szektorok szerinti hatásait, valamint az időtényező szerinti rövid- és hosszú távú hatásokat.

Célja, hogy érzékeltesse, miért érdeke a nemzetközi szereplőknek, államoknak és konkrétan Magyarországnak az, hogy aktív szerepvállalással csatlakozzon a terrorizmus elleni fellépéshez.

Kulcsszavak: financiaális, következmény, terrorista, merénylet

GYÖRGY VASS

FINANCIAL IMPACT OF TERRORIST ATTACKS

The study highlights the economic, financial impacts of terrorist attacks. It describes the sectoral approach of economic impacts as well as the short- and long term economic effects of such attacks. The aim of the article is to indicate the financial interests of international actors and states - like Hungary - in taking active role in counter-terrorism.

Keywords: financial, impact, terrorist, attack

SZERZŐINK

Dr. Bebesi Zoltán	PhD. ezredes, egyetemi docens NKE Nemzetbiztonsági Intézet Terrorelhárítási Tanszék, tanszékvezető
Dr. habil. Gál István László	PhD, NKE NBI Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék, egyetemi docens PTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék
Dr. Király Árpád	Magyar Nemzeti Bank Speciális kompetencia igazgatóság Pénzmosás vizsgálati önálló osztály, osztályvezető
Dr. Fenyves Péter	ny. ezredes, szakértő
Nagy Péter	alezredes, a KNBSZ munkatársa
Dr. Somoskövi Áron	c. nb. százados, Terrorelhárítási Központ Felderítési Igazgatóság, főelőadó
Vass György	NKE Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz
Vesszős Gergely	penzügyőr hadnagy, NAV Észak-budapesti Vám- és Pénzügyőri Igazgatóság

E SZÁMUNKAT LEKTORÁLTÁK

Dr. Bács Zoltán	PhD, NKE Nemzetbiztonsági Intézet Terrorelhárítási Tanszék, szakoktató
Dr. Béres János	vezérőrnagy, PhD, a KNBSZ munkatársa, egyetemi magántanár
Dr. Bebesi Zoltán	PhD. ezredes, egyetemi docens NKE Nemzetbiztonsági Intézet Terrorelhárítási Tanszék, tanszékvezető
Eck Gábor	r. ezredes, Terrorelhárítási Központ Felderítési Igazgatóság, igazgatóhelyettes
Dr. Gál István László	PhD, NKE NBI Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék, egyetemi tanár PTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék
Dr. Kaiser Ferenc	PhD, NKE NBI Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék, tanszékvezető
Dr. Kenedli Tamás	alezredes, PhD, NKE NBI Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék, tanársegéd, a KNBSZ munkatársa
Dr. Kis Benedek József	nyá. ezredes, PhD, NKE, c. egyetemi tanár
Dr. Pál János	NKE Nemzetbiztonsági Intézet Terrorelhárítási Tanszék, tanársegéd
Dr. Resperger István	ezredes, PhD, NKE Nemzetbiztonsági Intézet, igazgató
Simon László	alezredes, NKE NBI Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék és a KNBSZ munkatársa
Szabó Károly	ezredes, a KNBSZ munkatársa NKE Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusz

A terrorizmusban az ideológia változó, a pénzigény állandó

Előadók és programok:

08:15–09:00 **Regisztráció**

09:15–09:25 **Megnyitó: Hajdu János** főigazgató, *Terrorelhárítási Központ*

Moderátor (levezető elnök): **Prof. Dr. Finszter Géza** DSc. egyetemi tanár, *NKE-RTK*

09:35–9:50 **Dr. habil. Gál István László** PhD, egyetemi docens, *PTE-ÁJK, NKE-NBI*
A terrorizmus finanszírozásának fogalma és technikái a XXI. században

09:55–10:10 **Vesszős Gergely**, *NAV Észak-budapesti Vám- és Pénzügyőri Igazgatóság*
A terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem új kihívásai - valóban csak játékpénz a Bitcoin?

10:15–10:30 **Dr. Béres János** PhD, főigazgató-helyettes, *KNBSZ*
A nyugat-európai hagyományos és az iszlám kötődésű globális terrorszervezetek finanszírozása közötti különbségek

10:35–10:50 **Dr. Fenyves Péter** CSc, szakértő
Az ISIS és Törökország közötti feszültségek továbbá lehetséges gazdasági és pénzügyi aspektusai

10:55–11:10 **Kisgergely Kornél**, ügyvezető, *MNB*
A pénzügyi szektor és a Magyar Nemzeti Bank, mint felügyeleti szerv szerepe a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemben

11:15–11:35 Kérdések és válaszok

11:40–12:20 Szünet

12:25–12:40 **Dr. Bebesi Zoltán** PhD, tanszékvezető *NKE-NBI*
A dél-amerikai terrorszervezetek anyagi finanszírozása (mire is jó a kokain?)

12:45–13:00 **Dr. Kaiser Ferenc**, tanszékvezető *NKE-NBI*
Az Iszlám Állam, mint a terrorizmus finanszírozásának új modellje?

13:05–13:20 **Dr. Somoskövi Áron**, *TEK*
A terrorizmus és a finanszírozása elleni fellépés felderítő szempontjai

13:25–13:40 **Dr. Böröcz Miklós**, főosztályvezető-helyettes, *TEK*
A terrorizmus és a finanszírozása elleni fellépés operatív, taktikai szintű területei, módszerei és az együttműködés lehetőségei

13:45–14:00 Kérdések és válaszok

14:05–14:20 **Zárszó: Kovács József**, főigazgató, *Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat*

14:25–16:10 Ebéd

A SZAKMAI SZEMLÉBEN TÖRTÉNŐ PUBLIKÁLÁS FELTÉTELEI

Az írásművekkel szemben támasztott követelmények

Etikai követelmények:

- az írásmű másol, ebben a formájában még nem jelent meg;
- a szerző(k) kizárólagos szellemi tulajdona, melyet szerzői nyilatkozat aláírásával igazol(nak);
- korrekt, visszakereshető hivatkozásokkal ellátott;
- bibliográfiával ellátott (amely tartalmazza a hivatkozott irodalom jegyzékét, az internetes anyagok jegyzékét a letöltés idejével együtt);
- a szerző(k) saját véleményét is tükrözheti, mely értelemszerűen nem mindig egyezik meg a Szolgálat álláspontjával.

Tartalmi követelmények:

- a folyóiratokban – jellegével összhangban – a honvédelemmel, azon belül elsősorban a hadtudománnyal, nemzetbiztonsággal, hírszerzéssel, felderítéssel, katonai biztonsággal és a biztonságpolitikával kapcsolatos tudományos igényű kérdéseket feldolgozó és elemző írásokat – tanulmányokat, cikkeket és más tudományos területtekmáit, anyagait – jelentjük meg;
- az írásmű legyen logikus, áttekinthető, tartalmilag összefüggő és jól tagolt;
- a témával kapcsolatos saját koncepció megfogalmazása legyen érthető, a következtetések pedig megalapozottak, érvekkel, adatokkal alátámasztottak legyenek.

Formai követelmények(és a kapcsolódó információk):

- a szerzői kéziratok terjedelme lehetőleg ne haladja meg az egy szerzői ívet (40 ezer karakter, illetve 20-21 gépelt oldal); a kéziratot elektronikus formában Times New Roman 12 pontos betűkkel, másfeles sortávolsággal írva, a képeket és ábrákat feldolgozható (.jpg vagy .tif) formátumban kérjük megküldeni;
- lehetőség van a kézirat interneten történő megküldésére is, a szakmaiszemle.kontakt@gmail.com e-mail címen. A kézirathoz kérjük mellékelni a szerző vagy szerzők nevét, rendfokozatát, beosztását vagy munkakörét, állandó lakcímét, telefonon és interneten történő elérhetőségét;
- a közlésre elfogadott írásokért – a szerzői nyilatkozattal létrejött megállapodás figyelembe vételével – szerzői honorárium fizethető;
- a kéziratokat a Szerkesztőbizottság minden esetben lektoráltatja. A kiadványban megjelentetni kívánt írásokat a Szolgálat kompetens, tudományos fokozattal rendelkező munkatársai vagy más szakértők lektorálják;
- a Szerkesztőbizottság – a lektori vélemények figyelembevételével – fenntartja a jogot, hogy a megjelenésre alkalmatlannak ítélt kéziratokat – indokolás nélkül – nem közli. Az ilyen írásokat nem küldi vissza és nem őrzi meg;

- a kiadványban bárki publikálhat, akinek az írását a Szerkesztőbizottság az etikai, tartalmi és formai követelmények alapján, kiadványban történő megjelentetésre, valamint az interneten történő közzétételre alkalmasnak tartja. A közlésre nem került kéziratot csak az adott naptári év végéig őrizzük meg, de a szerző kérésére azt visszaadjuk;
- a közleményhez „Absztraktot/Rezümét” kell mellékelni, maximum 10–12 sorban, magyar és angol nyelven;
- a közleményhez 3–5 kulcsszó megadása szükséges, magyar és angol nyelven;
- az írás angol nyelvű címét is kérjük megküldeni.

Tudományos közleményekkel szemben támasztott formai követelmények

A folyóirat kizárólag az MSZ ISO 960 szabvány alapján készített hivatkozásokkal ellátott tanulmányt, cikket jelentet meg.

A közleményhez szükséges megadni, mellékelni:

A SZERZŐ, SZERZŐK NEVE (rendfokozata)
 AZ ÍRÁS CÍME (magyarul, angolul)
 ABSZTRAKT/REZÜMÉ (magyarul, angolul)
 KULCSSZAVAK (magyarul, angolul)
 SZERZŐI NYILATKOZAT

Bibliográfiai hivatkozás

A társadalomtudományokban a megszokott számozott hivatkozást az idézések jegyzetben²⁰⁸ módszerrel kérjük alkalmazni.

Abban az esetben, ha a szerző nem ezt a módszert alkalmazza, a kéziratot lektorálás nélkül visszaküldjük átdolgozásra!

Idézetek jegyzetben

A szövegen belüli idézést követően felső indexként megadott sorszámok jegyzetekre utalnak, melyeket a szövegbeli megjelenésük sorrendjében kell közölni. Ezek a jegyzetek tartalmazhatják az idézéseket.

Első idézés

Ha az idézések jegyzetben vannak megadva, egy dokumentumra vonatkozó első idézésnek tartalmaznia kell az idézés és a bibliográfiai hivatkozások külön jegyzékében levő kapcsolódó tétel pontos megfeleltetéséhez szükséges adatokat. Az első idézésnek tartalmaznia kell: legalább a szerző(k) nevét és a teljes címet úgy, ahogy azok a bibliográfiai hivatkozásokban meg vannak adva, továbbá az idézett rész oldalszámát, ha az szükséges.

Példák:

²⁰⁸ Bibliográfiai hivatkozások. Magyar Szabvány, MSZ ISO 690. pp. 19-20.

TARJÁN G. Gábor: A terrorizmus, p. 4.
KECSKEMÉTI Klára: A mediterrán térség és az Európai Unió, Európai Tükör, 2010. május XV. évfolyam 5. szám p. 38.
J. Nagy László: Mit kell tudni Algériáról?, Kossuth Kiadó, Budapest, 1987. p. 46-47.
PRYCE, Paul: France's Long War: Operation Barkhane, <http://natoconcil.ca/frances-long-war-operation-barkhane/> (Letöltés ideje: 2015.02.24.),
Global Trend 2020: Mappingthe Global Future, <http://www.foia.cia.gov/2020/2020.pdf> (Letöltés ideje: 2012.08.21.),

Bibliográfiai hivatkozások jegyzéke

A bibliográfiai hivatkozások jegyzékében a hivatkozásokat az első adatelem betűrendjében kérjük megadni.²⁰⁹

Példák:

ÁCS Tibor: A reformkor hadikultúrájáról, *Budapest, 2005, Zrínyi Kiadó. ISBN 963 9276 45 6*

BEREK Lajos: A hadtudományi kutatómunka alapjai, In: SZILÁGYI Tivadar (szerk.): Szemelvények, Budapest, 1994, Zrínyi Miklós Katonai Akadémia. pp. 31–50.

KOVÁCS Jenő: Az új magyar hadtudomány gyökerei, fejlődésének szemléleti problémái, In: Új Honvédségi Szemle, 1993. 47. évf. 6. sz. pp. 1–7. ISSN 1216-7436

Global Trend 2020: Mappingthe Global Future, <http://www.foia.cia.gov/2020/2020.pdf> (Letöltés ideje: 2012.08.21.),

Ábra, vázlat, térkép, diagram, egyéb melléklettel szembeni követelmények:

- az ábra, vázlat címe;
- az ábra, vázlat forrás (vagy: Szerkesztette: ...);
- az ábra, vázlat sorszáma (pl. 1. ábra.);
- idegen nyelvű ábra, vázlat esetén lehetőség szerint magyar nyelvű jelmagyarázat.

Rövidítések, idegen kifejezésekkel kapcsolatos követelmények:

- az idegen kifejezéseket, rövidítéseket magyarul és eredeti idegen nyelven kell az írásműben az első alkalommal feloldani lábjegyzetben;

Példa:

- WFP – (World Food Program – ENSZ Világélelmezési Programja).

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

²⁰⁹ Bibliográfiai hivatkozások. Magyar Szabvány, MSZ ISO 690. p. 18.

